

ANONYMI QUAESTIONES
IN TRACTATUS PETRI HISPANI I-III
TRADITAS IN CODICE CRACOVIENSI 742
(ANNO FERE 1350)

NUNC PRIMUM EDIDIT

JAN PINBORG

TABLE OF CONTENTS

<i>Preface</i>	5-10
<i>Tractatus I</i>	
Qu. 1: Utrum logica sit scientia rationalis	11-21
Qu. 2: Utrum intentiones secundae de quibus loquuntur logici sint ponendae	22-40
Qu. 3: Utrum dialectica disputat de principiis omnium scienti- arum	41-47
Qu. 4: Utrum voces considerantur a dialectico	48-53
Qu. 5: Utrum voces significant res extra animam vel utrum sig- nificant conceptus rerum	54-59
Qu. 6: Utrum vox sit genus in definitione nominis	60-66
Qu. 7: Utrum nomen infinitum sit de consideratione dialecticae	67-73
Qu. 8: Utrum definitio orationis sit bona	74-79
Qu. 9: Utrum propositio et oratio differunt realiter	80-88
Qu.10: Utrum propositio categorica et propositio hypothetica differant realiter et specificè	89-95
Qu.11: Utrum propositio de inesse et propositio modalis differunt realiter intrinsece	96-101
Qu.12: Utrum passiones propositionis differunt realiter a propositione	102-107
<i>Tractatus II</i>	
Qu.13: Utrum universale sumptum formaliter sit res extra ani- mam vel causatum ab operatione intellectus	108-115
Qu.14: Utrum universale in communi sit genus ad quinque universalia	116-121
<i>Tractatus III</i>	
Qu.15: Utrum distinctio praedicamentalis sit distinctio realis	122-127
Qu.16: Utrum ratio entis sit univoca respectu suppositorum entis	128-134
<i>Appendix</i>	
Utrum intentiones sint aliquid vel nihil	135-162
<i>References to Medieval Latin Sources</i>	163-167
<i>Indices</i>	168-170

ANONYMI QUAESTIONES IN TRACTATUS PETRI HISPANI I-III
TRADITAE IN CODICE CRACOVIENSI 742 (ANNO FERE 1360)

PREFACE

The "*Quaestiones* on the *Tractatus* of Peter of Spain" edited in this issue of the *Cahiers* is a typical specimen of the Central-European tradition of the mid-fourteenth century. It can thus be seen as a text representing the logical tradition at the new university centres, which is not doctrinally innovative, but reflects the reception of the ideas on logic developed at the universities of Paris and Oxford; however, it does so on a rather advanced level and generally in a careful and accurate way.

The manuscript collections contain quite a number of *quaestiones* on the *Tractatus* of Peter of Spain, similar to those edited below. To mention a few: Erfurt WAB, 4° 251; 4° 326; the *quaestiones* by Blasius Pelacani of Parma. Characteristically, these commentaries concentrate on the first books of Peter of Spain, those corresponding to the Aristotelian texts; the *Parva logicalia*, if not neglected, were normally taught from more recent manuals. The commentaries develop out of the Parisian tradition, often to the extent that they profess a doctrinal conservatism, rejecting the innovations of later generations of schoolmen. Only in a few cases - and the text edited here is not one of them - do they seriously consider the "modern" sophismata and analyses of the properties of terms, associated with British Logic of the fourteenth century.¹

The reasons for editing the *Quaestiones* on Peter of Spain from the Ms Kraków BJ 742 before any other similar text are two: First, they offer the opportunity of illuminating both the Italian and the German tradition of the mid-fourteenth century. Second, at some points they represent a rather interesting and radical approach to logico-epistemological problems, akin to that of John of Jandun, and reveal some of the presuppositions behind John Aurifaber's attack on the *modi significandi*.²

1. For some examples see my "The fourteenth century schools of Erfurt" (below pp. 171-192).

2. J. Pinborg, *Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter*, 1967.
- J. Pinborg, A Note on Some Theoretical Concepts of [Medieval] Logic and Grammar. *Revue Internationale de Philosophie*, 29e année (1975): 286-96.

The manuscript Kraków, BJ 742.

Since the arguments for locating the *Quaestiones* in time and space are mainly dependent on the manuscript and its context, a full description of the Ms is imperative.

Kraków, BJ 742 is a paper Ms measuring 205 x 295 mm and consisting of 208 + I folios. It has been written in two or three similar German hands, a very coarse cursive with a large number of abbreviations. The paper used is of Italian origin and the watermarks indicate a production date of around 1350³, which agrees well with the character of the hands.

The provenance of the Ms is not known, but in the late fifteenth century it belonged to John of Pylcza⁴ in Kraków, who sold it on in 1513 (On the inner cover we find the note: sex grossos dedi super hunc librum doctori Pylcza die sancti Wenceslai 1513).

Contents:

1. ff.1ra-63rb: Quaestiones in Phys. I-IV.

Inc.: Aristotelis circa librum Phisicorum queritur primo de subiecto, utrum mobilitas sit formalis ratio subiectiva naturalis scientiae, videtur primo quod sic: distinctivum scientiae est formalis ratio subiectivae...

Expl.: ... illud necessario est ponendum a parte ante sicut a parte post.

References to: Burley, Occam, Matheus de Eugubio.

Further information: Probably identical with the *Quaestiones* in Phys. I-II in the Ms Kraków BJ 748 ff.85-101.

2. ff.63rb-86va: Quaestiones in Phys. I.

Inc.: Quaeritur circa libros Phisicorum utrum scientiae specificè distinguantur per subiecta, videtur quod sic, sicut se habent potentiae ad obiecta, sic scientiae ad subiecta ...

Expl.: ... in alteratione et mensuratione falsum est.

References to: Thomas, Egidius.

3. ff.86va-89rb: Quaestio in De anima I

Inc.: Quaeritur consequenter circa I. De anima utrum de ipsa anima sit scientia et videtur primo quod non: de quocumque est scientia hoc est intelligibile ...

-
3. Letter from dr. Stanisław Grzeszczuk, Director of the Jagiellonian Library of Oct.13th 1980: ... après avoir revu les filigranes du ms.Bj 742 nous sommes inclinés à le dater vers 1350. C'est l'épaisseur du papier et la largeur des raies qui confirment la datation du 1350. Les filigranes se trouvent sous les sutures de cahiers comme dans les manuscrits en quarto...
4. M.Markowski, *Burydanizm* p.450 n.123.

Expl.: ... ut hoc per accidens opponitur ipsi per se primo. (manu post.): Disputata librorum Phisicorum Alinytonis graeci expliciunt.

4. ff.90ra-106rb: Quaestiones in De generatione et corruptione I-II

Inc.: Circa librum De gen. et cor. quaeritur primo utrum generatio sit naturalis similiter et corruptio ...

Expl.: quod totus ignis non possit simul corrumpi.

5. ff.107ra-130ra: Quaestiones in De caelo et mundo I-II

Inc.: Quaeritur circa librum De c. et m. utrum universum sit hic subiectum ...

Expl.: ... terra centralis non locat centrum secundum se totum etc.

6. ff.130ra-141va: Quaestiones in Tractatus Petri Hispani I-III edited below pp. 11-134.

7. ff. 141va-144rb: Quaestio de intentionibus secundis edited below, appendix pp. 135-162.

8. ff.144va-145va: Tabula quaestionum omnium (texts 1-7 & 9-12).

9. ff. 148ra-156r: <Theodericus de Magdeburg> Quaestiones in De substantia orbis.

Inc.: Quaeritur utrum caelum vel orbis caelestis sit compositum ex duabus naturis ...

Expl.: ... patet quomodo Deus est infinitus et quomodo alia extra ipsum sunt finita.

Further information: The author of this anonymously transmitted text is revealed in another copy of the same text in Ms München, SB, clm 8378 ff.247r-268r.

10. ff.157ra-193va: Theodericus de Erfordia, Quaestiones in De anima I-III.

Inc.: Quaeritur circa primum De anima utrum anima sit subiectum in hoc libro. Videtur primo quod non; simplex non est subiectum in aliquo ...

Expl.: Expliciunt quaestiones super tertium De anima Johannis Ganduni, probationes et improbationes Jacobi Alkindi, ipsius Thomae et Bartholomei et aliorum philosophorum, disputatae per magistrum Theodericum rectorem apud Dominam Nostram in Erfordia.

Further information: Despite the somewhat ambiguous explicit this set of questions is very unlike the Quaestiones De anima by John of Jandun.

11. ff.194r-198v. Various *quaestiones* on subject matters connected with the De anima, possibly by Theodericus of Erfurt.

- (a) Utrum praeter potentiam receptivam, actus sentiendi et speciem sensibilem sit ponere aliquem sensum agentem (ff.194r-v)
 - (b) Utrum lumen imprimat aliquem habitum coloribus ut videantur (ff.194v-195r)
 - (c) Utrum in uno individuo sint plures formae substantiales (ff. 195rb-197ra). Edited by Z.Kuksewicz in *Mediaevalia Philosophica Polonorum* XII (1967) 46-66
 - (d) Utrum 'intellectus intelligit omnia, ergo sit immaterialis' haec sit consequentia bona (ff.197r-v)
 - (e) Utrum omnes habitus sit eiusdem speciei specialissimae (ff.197v-198v). Edited by Z.Kuksewicz in *Mediaevalia Philosophica Polonorum* XI (1963) 115-27.
12. ff.199va-207ra: Jacobus de Placentia, Quaestiones De anima I-III.
 Edited by Z.Kuksewicz, Wroclaw 1967. (Jacobi de Placentia Lectura cum quaestionibus super III. De anima).

The Ms apparently belongs to the rather widespread type of wandering student's note books. That the student in case was a German appears from the script and from stray notes in the German language (e.g. f.130v: Ach Maria hilf von synden). Text 10 was certainly written in Erfurt, text 12 probably in Bologna. Since the whole Ms is written on Italian paper text 1 was probably written in Italy, which is corroborated by the frequent quotations of Matheus of Gubbio. I have found no indications which help to localize the other texts, but if the author of texts 9-11 is one and the same, texts 9 and 11 might belong to Erfurt, too.

Date and place of origin of the Quaestiones on Peter of Spain.

The *Quaestiones* on the Tractatus do not offer any determinate clues which permit to place it exactly in time and space. The material testimony of the Ms narrows the time to the decades following 1350 and the place to Italy or Germany. The date is corroborated by the selection of authors quoted, most of whom belong to the early 14th century. It is possibly important that the *Quaestiones* (contrary to text 7) does not refer to any Italian author; this might indicate that the text is rather of German origin.

A further indication which might possibly link our text with Erfurt is the firm rejection of the *modi significandi* in question 6, which is highly reminiscent of John Aurifaber and his attack on speculative grammar during a disputation in Erfurt around 1330. So far I have found no

indication that this line of attack was taken up in Italy. But we know that Aurifaber had "sequaces" in Germany.⁵ Our *Quaestiones* fit nicely into the German doctrinal environment also reflected by Aurifaber and the entire Ms. Erfurt 4^o276. They share the outspoken respect for the Parisian master John of Jandun and his programme of rehabilitating a more conservative approach in epistemology (cf. the studies mentioned above in note 2).

However close the doctrine of the *quaestiones* is to Aurifaber he does not seem to be their author. We know that he did write *quaestiones* on the *Tractatus*; but unfortunately the quotations we have do not fit the *Quaestiones* of the Kraków-Ms.⁶

In summary, the *Quaestiones* were written in the third quarter of the fourteenth century in Germany, possibly in Erfurt, in a milieu where opinions inspired by John of Jandun were predominant. Further doctrinal details can be found in the short notes following the edition.

On the other hand, the question on second intentions (text 7), appended and edited in the Appendix, is inspired by Italian discussions. It quotes abundantly from Matheus of Gubbio, who was active in the 1330s and 1340s,⁷ and reminds us of some Italian disputes concerning the object of logic (e.g. by Jacobus de Placentia in Venezia, B.Marc. lat.VI.97 (coll. 2594) ff.83v-85v).

The juxtaposition of the *Quaestiones* and the appended question together with the context of the entire manuscript thus reveals an interrelation between Germany (especially Erfurt) and Bologna. Z.Kuksewicz has already emphasized this connection and described the doctrinal ties in terms of a common "Averroism".⁸ The texts edited here bear further testimony to these ties and broadens the concept of 14th century Averroism by also illustrating the prevalent logical and epistemological trends of this movement.

5. J.Pinborg, *Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter*, 1967, p.296.

6. *ibid.* pp.145 & 255.

7. For a good survey of our state of knowledge about Matheus, see A. Ghisalberti, *Le "Quaestiones de anima" attribuite a Matteo da Gubbio*. Milano 1981.

8. Most recently in the paper 'Commentarium super libros De anima by an anonymous Averroist of the fourteenth century Erfurt' in *Studia Mediewistyczne* 17 (1977) 65-122. - The main objects of Kuksewicz' studies are the texts which also contain a series of logical questions with some affinities to ours, but displaying more influence from British logic (cf. J.Pinborg, *Nochmals die Erfurter Schulen im XIV. Jahrhundert*. CIMAGL 17 (1976), 76-81).

The edition

Though the scribe despite the sloppy appearance of his writing has given us a generally intelligible text there are some minor lapses now and then. Most of these are easy to remedy. I have endeavoured to constitute a readable text throughout, and to achieve this I may now and then have corrected lapses which are due to the author himself. All deviations from the manuscript text have been recorded. The orthography has been normalized. I have not identified the quotations from standard authors, but in the short notes following each question I have discussed the references to medieval Latin sources, as far as I have been able to identify them.

Sigla

- +...+ includes bits of text, the sense of which I cannot reconstitute
- <...> includes bits of text added by the editor
- ˘...˘ includes bits of text added by the scribe between the lines or in the margin
- [...] includes bits of text which should be deleted
- [[*]] vox quam legere non possum
- * * * lacuna
- (?) lectio aut solutio abbreviationis incerta est
- A = maior propositio
- B = minor propositio

TRACTATUS I

QUAESTIO 1

Utrum logica sit scientia rationalis.

Quaeritur circa principia logicalia utrum logica sit scientia rationalis, et probatur primo quod sic:

1. Illa scientia est rationalis, quae est directiva rationis. Logica est huiusmodi. A probatur, quia directivum rationis est rationale, quia finis denominat ordinatum in finem. B probatur auctoritate Alberti super Porphyrium ubi dicit quod sicut grammatica et rhetorica sunt directiva vocis, sic logica est directiva intellectus.
2. 2° ad idem: Illa scientia, quae est de entibus rationis est rationalis. Logica est huiusmodi. A manifesta, quia scientia denominatur a subiecto ex VI. Metaphysicae. B probatur per omnes, quia logica est de entibus rationis.
3. 3° confirmatur ad idem: Illa scientia est rationalis, quae est de intentionibus secundis. Logica est huiusmodi. A manifesta, quia secundae intentiones sunt entia rationis. B probatur auctoritate Avicennae in Metaphysica sua ubi dicit quod logica est de intentionibus secundis adiunctis primis.
4. 4° ad idem: Scientia de syllogismo est scientia rationalis. Sed logica est huiusmodi. A manifesta, quia syllogismus est ens rationis. B probatur, quia logica dividitur secundum syllogismi divisionem.
5. 5° confirmatur ad idem: Illa scientia est rationalis, cuius subiectum dependet ab intellectu. Subiectum logicae¹ est huiusmodi. A manifesta, quia quidquid dependet ab intellectu, hoc est ens rationis. B probatur, quia argumentatio est instrumentum deveniendi a magis noto ad minus notum et quod [*]² dependet ab operatione intellectus, et ista ponuntur esse subiectum in logica.
6. 6° ad idem: Si logica non esset scientia rationalis, sequitur quod esset scientia realis. Consequens falsum, ergo etc. Falsitas consequentis probatur auctoritate Philosophi VI. Metaphysicae, quia tantum dicit esse 3 scientias reales videlicet mathematicam, naturalem et divinam sive metaphysicam. Probatur consequentia, quia omnis scientia aut est realis aut rationalis. Si ergo non rationalis, sequitur quod erit realis per istam regulam, quia "a tota" disiunctiva cum destructione unius partis ad alteram partem valet consequentia formaliter.

1 logici K. 2 fine calm (?) K.

7. In oppositum videtur esse Aristoteles: in VI. Metaphysicae dividit ens in communi in ens in anima et in ens extra animam, tunc ens extra animam dividit in 10 categorias, hoc est in 10 praedicamenta, et constat quod logicus considerat 10 praedicamenta, ut patet in libro Praedicamentorum.

<1. articulus: utrum logica sit scientia>

8. Nota: In ista quaestione unum supponitur et alterum quaeritur. Supponitur enim primo quod logica sit scientia. Secundo quaeritur, supposito quod sit scientia, utrum sit realis, vel utrum sit rationalis secundum quod ponunt logici moderni ponentes intentiones.

<Prima opinio>

9. Nota secundo: De supposito sunt opiniones. Est enim una quae dicit, quod logica non sit scientia. Ista opinio probabatur, quia logica nihil aliud est nisi collectio multarum regularum ad unum finem tendentium, puta ad dirigendum actum rationis, quia secundum illos regulae¹ logicales dirigunt actus intellectus.

10. 2° confirmatur: Sicut est de grammatica et rhetorica, sic suo modo debet esse de logica. Sed nulla istarum est scientia, ergo etc. A manifesta, quia logica est una de trivialibus, quare si similitudo non valeret iam triviales non possent comparari ad invicem. B probatur, quia grammatica nihil aliud est nisi collectio regularum, quae regulae finaliter ordinantur ad dirigendum sermonem <penes> 'congruum' vel incongruum. Item rhetorica nihil aliud <est> nisi 'collectio' regularum ad dirigendum sermonem penes ornatum, ut patet per Tullium.

11. Nota ista opinio in se /f.130rB/ est falsa. Propter quod nota quod secundum Philosophum in VI. Ethicorum scientia sic definitur: "scientia est habitus intellectualis per demonstrationem acquisitus". Unde scientia est habitus quem derelinquit conclusio demonstrationis in anima nostra intellectiva.

12. Nota ad demonstrationem requiruntur tria, videlicet subiectum de quo demonstratur passio, et passio demonstrata de subiecto, et dignitas seu propositio per se nota, quae est medium demonstrandi passionem de subiecto.

13. Nota quod ista tria reperiuntur in logica, quia logica habet subiectum sicut est syllogismus vel quodlibet $[[*]]^2$. Etiam habet passiones sicut est demonstrativum, probabile et apparens, vel sicut est enthymema, inductio et sic de pluribus. Item habet dignitates "si id de quo minus vi-

1 rationes K. 2 cal̄m K.

detur etc" <vel> sic "cuicumque competit definitio, et definitum", et sic de pluribus aliis, quod patet ex Topicis et ex summa quinta huius libri.

14. Hiis visis improbatur opinio: Omnis habitus intellectualis per demonstrationem acquisitus est scientia. Logica est huiusmodi. A manifesta ex VI.Ethicorum. B probatur ex determinatis, quia logica permittit(?)¹ strui demonstrationes, quarum conclusiones 'generant' habitum scientificum in anima nostra.

15. Hiis visis respondetur ad rationes opinionis: Ad primam (9) cum dicitur "logica etc" dicendum quod ista consequentia est falsa 'logica est collectio regularum, ergo non est scientia'. Sed quando dicitur quod logica nihil aliud est, illud negatur, quia in logica inveniuntur omnia requisita ad scientiam ut determinatum est. - Item, si ista ratio valeret, tunc per eam posset probari, quod scientia naturalis non esset scientia. Item posset probari quod scientia geometricalis vel arismeticalis non essent scientiae. Sed illud est falsum, quod est de se nota. Assumptum² probatur, quia in scientia naturali inveniuntur regulae, sicut ex VI.Physicorum "omne mobile corpus", "omne corpus mobile", item: "si aliquod movens movet aliquod mobile in aliquo tempore per aliquod spatium, tunc in tempore medio movet per spatium medium". Item alia regula ibidem: "Si aliquod movens etc sicut prius, tunc movens mediae virtutis movet idem mobile per idem medium et per idem³ spatium in tempore duplo, vel movens duplae virtutis movet idem mobile in eodem spatio et per idem medium in tempore medio" et sic de pluribus aliis. Item in geometria sunt regulae ut "ab aequalibus aequalia demas, quae remanent sunt aequalia" et e converso. Item in arismetica: Numerus maior includit minorem" et sic de aliis.

16. Per hoc ad secundam (10): Conceditur A in proposito, et B negatur, quia quamvis in grammatica inveniuntur regulae, propter hoc non sequitur quod non sit scientia. Similiter de rhetorica.

<Secunda opinio>

17. Nota alia est opinio, quae dicit quod logica non sit scientia, sed 'sit' ars. Illa conclusio probatur: illud quod applicatur ad opus, hoc est ars. Logica est huiusmodi. A manifesta auctoritate Aristotelis II. Metaphysicae, ubi ponit differentias inter scientiam speculativam et practicam, dicens quod in hoc differunt, quia finis scientiae speculativae est veritas, sed finis scientiae practicae est opus. Constat autem quod scientia practica est quaedam ars.

1 pñt K. 2 atū K. 3 illud K.

18. 2° ad idem: Illud quod est collectum ex multis, hoc est ars et maxime si illa multa tendunt ad unum finem. Logica est huiusmodi. A manifesta auctoritate Aristotelis in prooemio Metaphysicae ubi dicit quod ex collectione multorum experimentorum generatur ars.

19. Item probatur auctoritate Tullii in Rhetorica sua, ubi dicit "Ars est collectio multorum ad unum finem tendentium. B probatur, quia logica est collectio multarum regularum, quae finaliter tendunt ad directionem intellectus¹. Item probatur auctoritate auctoris in littera, ubi dicit quod dialectica est ars artium.

20. Nota ista opinio sub uno sensu vera et sub² alio falsa. Si enim intelligitur quod dialectica sit ars et scientia est vera. Si autem intelligitur sic quod dialectica est ars et nullo modo scientia speculativa, tunc est falsa. Hoc probatur sic: 'Habit' demonstrationis existens in anima est scientia speculativa. Sed logica est huiusmodi. Ergo. Partes rationis patent ex praedictis.

21. 2° ad idem: Illa scientia est speculativa quae finaliter ordinatur ad veritatem. Sed logica est huiusmodi. A manifesta ut dictum est in II. Metaphysicae. B probatur, quia per logicam acquiritur veritas, puta conclusio vera. Item ipsa ordinatur finaliter ad veritatem aliarum scientiarum.

22. 3° ad idem: Illa scientia est speculativa quae perficit intellectum speculativum in quantum speculativus³. Logica est huiusmodi. A manifesta per inductionem in singulis. B probatur, quia logica perficit intellectum nostrum absolute et ut non est applicata.

23. Per hoc ad rationes in oppositum (17) "illud est ars etc" dicendum quod logica est duplex, videlicet logica docens et logica utens. Logica docens vocatur logica considerata secundum se et absolute prout perficit intellectum speculativum, quia ut sic docet ipsum hominem puta definire, dividere, syllogizare et sic de aliis. Logica utens vocatur eadem logica ut est applicata aliis scientiis et ut intellectus sive homo iam actu operatur per eam in dividendo, definiendo, demonstrando et sic de aliis. Modo dicendum quod logica primo modo considerata est scientia speculativa, sed secundo modo potest dici ars sive scientia practica.

24. Per hoc ad secundam (18) "collectum etc" dicendum: verum est, sub ista consideratione potest dici ars, sed tamen sub alia consideratione dicitur scientia, puta in quantum est conclusio demonstrationis seu habitus conclusionis.

1 motus K. 2 sb'a (substantia) K. 3 speculativa K.

25. Ad 3 (19) dicendum, quod maior loquitur de logica utente et non docente. - Aliter potest dici quod ut sic maior considerat logicam ut est collecta ex multis regulis seu conclusionibus.

<Tertia opinio>

26. Nota alia est opinio, quae dicit quod logica non sit scientia, sed sit modus sciendi. Ista opinio probatur auctoritate Averrois II. Metaphysicae ubi dicit quod logica est modus sciendi, et Aristoteles in littera correspondente dicit quod difficile est simul quaerere scientiam et modum sciendi.

27. Item probatur 2°, quia via ad omnes scientias est modus sciendi. Sed logica est huiusmodi, ideo.

28. Sed quod non sit scientia, hoc probatur, quia modus sciendi non est scientia, ita ut (?) via non est terminus. Sed logica est via in scientia, ideo etc.

29. Nota: illud conceditur quod logica sit modus sciendi. Sed quando dicitur, quod ergo non est scientia, hoc negatur.

30. Ad probationem (26-28) dicendum breviter quod logica docens est scientia, sed logica utens est modus sciendi et via universalis in alias scientias.

31. Nota diceret aliquis: sic idem posset esse scientia /130vA/ et modus sciendi.

32. Dicendum quod hoc verum est, quod idem secundum rem potest esse scientia et modus sciendi, sed tamen differens secundum rationem. Et sic eadem scientia potest dici speculativa et practica secundum rem, sed secundum diversas rationes.

33. Diceret aliquis: quid ergo correspondet ex parte rei istis diversis rationibus considerandi; vel enim correspondet ipsis una res ambabus rationibus vel duae res. Si una sequitur quod unus modus considerandi erit fictus, quia una ratio considerandi considerat unam rem ut habet esse, si ergo alia ratio considerandi adderetur ista consideraret rem ut non haberet esse, et talis esset ficta, quia non haberet correspondentiam ex parte rei. Verbi gratia ponatur una ratio considerandi quae considerat hominem ut homo; haec est vera. Ponatur alia ratio considerandi, quae aliter considerat hominem quam in quantum homo. Certum est quod ista considerat hominem, non in quantum homo, ergo in quantum non homo. Sed homo non est non homo, ideo talis ratio considerandi est falsa. Si autem dicitur quod is-

tis duabus rationibus considerandi correspondent duae res diversae, tunc sequitur contradictio praedictis, quod logica docens realiter differt a logica utente.

34. Nota: Hic respondetur quod istis duabus rationibus considerandi correspondet eadem res una et duo modi illius rei. Per hoc ad probationem: Ad exemplum cum dicitur "ponatur quod una ratio etc" sit ita quamvis tunc secunda ratio considerandi non considerat hominem in quantum homo, dicendum quod ista reduplicatio 'in quantum est' capitur hic dupliciter: uno modo quod ratio considerandi considerat hominem in quantum non homo secundum modum, alio modo quod considerat hominem in quantum non homo secundum se. <***> licet bene secundum modum, quia homo non solum habet modum essendi hominis sed plures alios quoniam habet modum essendi animalis, corporis animati et modum essendi substantiae, et sic de aliis.

<2. articulus: utrum logica sit rationalis>

<Prima opinio>

35. Nota de secundo principali quod quaeritur, utrum logica sit scientia rationalis vel realis, est opinio una, quae dicit, quod logica sit scientia rationalis. Ista probatur: Scientia <quae> considerat ens rationis est rationalis. Logica est huiusmodi, ergo. A manifesta, quia scientia denominatur a subiecto ex VI. Metaphysicae. B probatur, quia considerat genus et species, syllogismum, enthymema et sic de aliis et omnia¹ talia sunt entia rationis.

36. 2° ad idem: Illa scientia quae non est realis est 'rationalis'. Logica est huiusmodi. A manifesta. B probatur per omnes, quia logicus non considerat res, sed rerum intentiones ut patet per Avicennam in Metaphysica sua.

37. Nota: isti opinantur sic, quia logica est de instrumentis deveniendi a magis noto ad minus notum, sicut est syllogismus, inductio, enthymema, et sic de aliis. Sed ista 'entia' sunt facta ab intellectu et entia rationis. Ergo logica circa ens rationis.

38. Ista opinio improbat: Illa scientia quae est eiusdem 'ambitus' cum scientia vera reali est realis. Logica est huiusmodi. A manifesta, quia ens rationis tantum non potest esse eiusdem ambitus enti in quantum ens, quia pars non est eiusdem ambitus cum toto. B probatur, quia subiectum logicae est eiusdem ambitus cum subiecto metaphysicae, ut patet VI. Metaphysicae, quia circa idem versatur logicus et metaphysicus.

1 ideo K.

39. 2° ad idem: Illa scientia est realis, quae considerat res veras existentes extra animam. Logica est huiusmodi. A manifesta, quia scientia denominatur a subiecto. B probatur, quia logicus considerat substantiam, quantitatem et qualitatem, quae sunt verae res extra animam, ut patet VI. Metaphysicae.

40. Ad primam rationem (38) respondent, quod B sit falsa, quia dicitur I. Metaphysicae quod metaphysica considerat ens inquantum ens, sed aliae scientiae abscindunt partem entis cum ratione formali considerandi. Ergo subiectum logicae non videtur esse eiusdem ambitus cum subiecto metaphysicae.

41. Dicendum quod ista solutio (40) non valet, quia Aristoteles loquitur ibi de scientiis specialibus et non de scientiis communibus sicut est logica, quia scientiae speciales bene abscindunt partem entis inquantum ens, sed non scientia communis, quia sufficit quod illa habeat idem subiectum sub alio modo considerandi, et ideo dixit Aristoteles, quod circa idem versatur logicus et metaphysicus et sophista; et hoc non dixit de scientia naturali vel de alia speciali.

42. Nota: ad secundam (39) respondent¹, quod logicus bene considerat substantiam et sic de aliis non praecise sed ut substat intentionibus secundis, et ideo considerat alia non absolute, sed inquantum super ipsam fundantur secundae intentiones.

43. Ista non valet. Hoc probatur dupliciter, quia sic considerat Philosophus substantiam in quantum ei conveniunt proprietates substantiae. Illud patet in Praedicamentis, ubi ponuntur plures proprietates substantiae, et istae proprietates sunt reales, ut patet ibi. Sed istae proprietates non conveniunt substantiae in quantum supra ipsam fundantur intentiones secundae. Ergo.

44. 2° ad idem: Nullum accidens est ratio formalis alicuius considerandi. Sed intentiones secundae sunt accidentia substantiae. Ergo. A probatur, quia ratio formalis considerandi debet esse intrinseca. B probatur per adversarios. <*** 3° ad idem ***>² Sed intentio quaelibet est extrinseca. A manifesta, quia ratio formalis rei debet esse intrinseca. B probatur, quia intentio corruptibilis est re permanente. Item quia accidens rei.

45. 4° confirmatur illud idem: ens rationis in se vel est ens in anima vel est ens extra animam. Si est ens in anima, sequitur quod erit ens reale. Illud probatur: Omne accidens subiecti realis est reale. Sed ens rationis existens in anima est huiusmodi. A manifesta, quia accidens non

¹ responderent K. ² It is hard to see how the two following arguments fit into the context.

reale non potest inesse¹ subiecto reali, quia accidens sumit entitatem a subiecto. Si autem dicitur quod sit ens extra animam, iterum sequitur quod est ens reale, et sic logica adhuc `esset <circa> ens reale`. Sed quod divisio sit sufficiens patet VI. Metaphysicae, quia ens in communi² dividitur in ens in anima et in ens extra animam.

<Opinio propria>

46. Nota aliquam scientiam esse reale intelligitur dupliciter: uno modo ratione finis, alio modo ratione subiecti. Sic eodem modo [dicitur] scientiam esse rationalem intelligitur dupliciter: uno modo ratione subiecti, alio modo ratione finis. Scientia rationalis ratione subiecti dicitur illa quae est de ente rationis. Sed scientia rationalis ratione finis /f.130vB/ dicitur illa quae finaliter ordinatur ad rationem sive ad intellectum.

47. Hiis visis pono duas conclusiones:

Prima est haec: Logica est realis ratione subiecti.

Secunda est haec: Logica est `scientia rationalis` ratione finis.

48. Prima probatur: Scientia considerans veras res est realis. Logica est huiusmodi. A manifesta ex praedictis, quia scientia denominatur a subiecto. B probatur, quia considerat 10 praedicamenta, quae sunt 10 res et 10 rerum principia ut <patet> per Boethium super librum Praedicamentorum.

49. 2° ad idem: Illa scientia est realis, quae est communis omnibus. Logica est huiusmodi. A manifesta, quia si est communis omnibus ergo est communis rebus realibus et non solum entibus rationis. B probatur auctoritate Commentatoris II. Metaphysicae.

50. 3° ad idem: Illa scientia est realis cuius ratio formalis subiectiva est idem realiter cum re. Sed ratio formalis subiectiva logicae scientiae est huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia scientia magis denominatur a ratione formali subiectiva quam ab aliquo extrinseco. B probatur, quia ens rationis ut probatum est non potest esse ratio formalis subiectiva, ergo ens reale. - Item ratio formalis intrinseca, et intrinseca reali est reale, et constat quod logicus considerat res.

51. Secunda conclusio probatur: Illa scientia quae finaliter ordinatur ad dirigendum actum rationis, illa est `rationalis` ratione finis. Logica est huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur auctoritate Alberti super librum Porphyrii.

1 implere K. 2 metaphysica K.

52. 2° ad idem: Logica vel est rationalis ratione finis vel ratione subiecti. Non ratione subiecti, ergo ratione finis. A manifesta quia logica dicitur rationalis secundum omnes. B patet conclusione prima.

53. Dubitatur contra conclusiones: Contra primam: Illa scientia quae considerat actus intelligendi non est realis ratione subiecti. Logica est huiusmodi. A manifesta, quia actus intelligendi et species intelligibiles et habitus intellectuales non sunt entia realia. B probatur, quia in Praedicamentis consideratur actus intelligendi et habitus non tamquam passionnes <sed> vel tamquam principium vel tamquam pars subiecti.

54. 2° dubitatur contra secundam: Si logica esset rationalis ratione finis, sequitur quod finis eius esset ens rationis. Consequens est falsum. Falsitas consequentis probatur, quia intellectus non est ens rationis. Probatur consequentia, quia si est rationalis ratione finis, sequitur quod finis sit magis rationalis, quia "propter quod unumquodque tale et ipsum magis" ex II. Metaphysicae.

55. Ad ista per ordinem, ad primam (53) <cum> dicitur "illa etc" negatur A, et est ratio, quia ens reale est duplex, quoddam est ens <reale> corporale, aliud est ens reale spirituale. Modo ad probationem "actus intelligendi non est ens reale" verum est, reale corporale, tamen est ens reale spirituale.

56. Ad secundam (54) cum dicitur "sequitur etc" negatur consequentia, maxime de ente rationis secundum quod ponunt intentionistae, quia non oportet quod finis eius sit ens rationis, sed sufficit quod sit *met ratio*. Ad probationem cum dicitur "propter quod unum etc" conceditur ista, sed cum dicitur "logica est scientia rationalis ab ente rationis" nego, sed magis a ratione, ideo intellectus magis est ratio quam ordinatum in ipsum.

57. Ex hoc respondetur ad rationes in contrarium (35-6). Propter quod sciendum quod genus et species, individuum et consimilia non sunt intentiones, sed sunt quaedam res stantes sub habitudine seu sub habitibus propriis. Quod ista habitudo est intentio, illud negatur, quia est quidam modus rei non distinctus contra rem, sicut est intentio.

Et nota quod in syllogismo sunt duo, videlicet materiale, formale. Materiale syllogismi sunt termini et propositiones, sed formale eius est habitudo inferentis ad¹ illatum sicut praemissarum ad conclusionem.

58. Nota quod syllogismus est duplex², videlicet syllogismus mentalis et syllogismus vocalis et syllogismus scriptus, et in omnibus tribus syllogismis habitudo inferentis ad illatum³ est relatio realis, quia in omnibus

1 ab K. 2 sic! K. 3 ad illatum: ab illatu K.

tribus syllogismis extrema sunt realia et habent habitudinem ex natura rei, quia syllogismus mentalis constituitur ex actibus intelligendi sive ex conceptibus qui sunt reales. Syllogismus vocalis constituitur ex vocibus quae sunt reales. Sed syllogismus scriptus consideratur dupliciter: uno modo pro extensione quam habet, et sic est de genere quantitatis continuae, et loquitur de extensione litterarum. Alio modo consideratur pro discretione litterarum, syllabarum, dictionum et orationum, et sic est quantitas discreta. Tertio modo consideratur pro 'sono' litterarum et sic est de quarta specie qualitatis. Quarto modo consideratur pro ¹[[***]] litterarum et sic in praedicamento qualitatis. Sed quinto modo consideratur pro natura substrata istis accidentibus et sic est in praedicamento substantiae. Ex hiis infertur correlarium, quod quocumque modo² syllogismus consideratur sive formaliter sive materialiter semper est ens reale. Item si syllogismus sumitur pro re significata ab ipsa voce idem³ sequitur.

59. Ex hoc patet ad rationes opinionis.

<Ad rationes principales>

60. Per hoc patet ad principales, ad primam cum dicitur "illa etc" conceditur, ut dicit conclusio secunda, sed non ut prima.

61. Per hoc ad secundam "illa scientia etc" conceditur, si est de entibus rationis ut ponunt moderni, et sic B est falsa. Ad probationem cum dicitur quia omnes dicunt logicam esse de entibus rationis, illud dictum est falsum ut dictum est.

62. Ad tertiam "illa scientia etc" conceditur A. Ad B dicendum quod Avicenna potest hic improbari sicut in multis locis improbatur a Commentatore. Ideo auctoritas non est firma. - Aliter potest dici quod 'per' intentiones secundas non intelligit Avicenna relationes rationis, sed res secundario intellectas.

63. Ad quartam cum dicitur "scientia de syllogismo etc" A est falsa ut dictum est supra (58), quia syllogismus quocumque modo sumptus semper est ens reale.

64. Ad quintam cum dicitur "illa scientia cuius subiectum est etc", A est neganda, quia ens reale fit ab operatione intellectus, ut patet de actu intelligendi et de habitu et de consimilibus.

65. Per hoc ad sextam cum dicitur "Scientia quae etc" conceditur A. Ad B negatur. Ad probationem, quia tantum sunt tres scientiae reales ex VI.

1 ...bus K.

2 modus K.

3 item K.

Metaphysicae, verum est, secundum principales, sed plures sunt minus principales.

QUAESTIO 2

Utrum intentiones secundae de quibus loquuntur logici sint ponendae.

1. Et probatur primo quod sic:
2. 1. Illud est ponendum quo remoto removetur logica. Intentiones secundae sunt huiusmodi. A manifesta, quia si non, iam logica non poneretur. B probatur secundum Avicennam: "logica est de secundis intentionibus adiunctis primis".
3. 2° ad idem: genus et species et quodlibet universale est ponendum, ergo intentiones secundae. Antecedens probatur, quia Porphyrius ponit universalia, item Aristoteles in multis locis. Consequentia probatur, quia secundum Commentatorem in I. De anima intellectus agens causat universalitatem in rebus. Item secundum ipsum XII. Metaphysicae universalia apud Aristotelem sunt collecta a singularibus. Et confirmatur: Aut universale est ens extra animam aut ens in anima. Si ens in anima, habetur propositum. Si ens extra animam, hoc est contra Commentatorem XII. Metaphysicae, ubi dicit quod in individuo non est nisi materia particularis vel forma particularis. Tunc sic: universalia sunt entia animae, ergo intentiones secundae.
4. 3° ad idem: Subiectum logicae est ponendum, ergo intentiones secundae. Antecedens est notum. Consequentia probatur, quia logica denominatur a secundis intentionibus, quia dicitur scientia rationalis ab ente rationis. Ergo videtur quod intentiones secundae sunt subiectum in logica.
5. 4° ad idem: Et supponitur primo quod eadem impossibilitas¹ sequitur ad modos² significandi activos³ quae sequitur circa intentiones secundas. Ista suppositio patet, quia utrumque est relatio rationis. Tunc sic: Modi significandi activi sunt ponendae, ergo intentiones secundae. Antecedens patet per auctorem Modorum significandi et per omnes modernos grammaticos. Sed consequentia probatur ex suppositione, quia quodcumque impossibile per adversarios sequitur ad intentiones secundas, idem sequitur ad modos significandi activos.
6. 5° ad idem: Et supponitur primo quod intentio secunda sit relatio rationis. Ista suppositio probatur, quia est habitudo consequens actum intelligendi comparativum. Tunc sic: relatio realis est ponenda, ergo et relatio rationis. Antecedens probatur ex Praedicamentis et ex V. Physicorum

1 eadem impossibilitas: ens indivisibilitas K. 2 modus K. 3 activus K.

et V. Metaphysicae. Probatur consequentia, quia relatio rationis opponitur relationi reali. Modo si unum oppositorum est in natura, et reliquum.

7. 6° ad idem: Omnes causae intentionis secundae sunt ponendae, ergo et intentio secunda. Consequentia est nota, quia possibilitas effectus dependet ex possibilitate suarum causarum. Antecedens probatur, quia causa efficiens est possibilis sicut est intellectus ut patet ex III. De anima. Et causa materialis sicut res comparatae. Et causa formalis sicut habitudo consequens actum intelligendi comparativum. Et causa finalis sicut est directio actionum rationis.

8. In oppositum videtur esse Aristoteles, quia tradidit logicam suam et non facit mentionem de intentionibus secundis.

9. Notandum primo quod quasi omnes logici moderni ponunt intentiones secundas, sed non eodem modo, sed diversi ponunt eas diversimode:

<Opinio prima>

10. Nota: opinio prima et antiquissima de secundis intentionibus ponit duas conclusiones, quarum prima est ista, quod 'species' intelligibilis sit intentio prima. Sed alia est ista: actus intelligendi est intentio secunda.

11. Prima probatur: illud quod est intentio et ante quod non alia intentio prior, hoc est intentio prima. Species intelligibilis est huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia oppositum praedicatum repugnat subiecto, quia si ipsum est intentio et si non habet aliam priorem, sequitur quod sit intentio prima quaecumque sit tale. B probatur, primo quod species intelligibilis sit intentio, quia vel est res extra animam vel est intentio in anima. Si intentio in anima, habebis propositum. Si res extra animam, hoc est falsum, quia species intelligibilis non est ens corporale et per consequens non erit ens extra animam.

12. 2° probatur quod ante speciem intelligibilem non sit dare intentio prior, quia species est quod primo recipitur in intellectu et ante speciem nihil est in intellectu.

13. 2° ad idem: Illud est intentio prima ad quod immediate sequitur intentio secunda. Species intelligibilis est huiusmodi, ergo etc. A manifesta quia intentio secunda immediate consequitur primam. B probatur, quia speciem intelligibilem immediate consequitur actus intelligendi, qui est intentio secunda.

14. 2. conclusio probatur: Quod est intentio et non est intentio prima, hoc est intentio secunda. Actus intelligendi est huiusmodi. A manifesta

ex terminis, quia non sunt plures intentiones quam intentio prima et secunda. Si ergo aliquid est intentio sequitur quod erit prima vel secunda, et si non prima sequitur necessario quod sit secunda.

15. Praeterea probatur quod actus intelligendi sit intentio, quia est ens in anima et non ens extra animam et entia animae dicuntur entia spiritalia et intentionalia seu intentiones.

16. Quod non sit prima, hoc probatur, quia species intelligibilis est prior actu intelligendi naturaliter, quia causa naturaliter est prior quam effectus.

17. 2° ad idem: Quod immediate consequitur primam intentionem, hoc est intentio secunda. Actus intelligendi est huiusmodi. A manifesta quia secunda intentio immediate consequitur primam. B probatur, quia [terminus] actus intelligendi immediate consequitur speciem intelligibilem receptam in intellectu nostro.

18. Et tunc applicat opinio id ad propositum dicens quod de huiusmodi intentionibus secundis adiunctis primis est ipsa logica.

19. Nota quod conclusiones istius opinionis sunt verae accipiendo intentionem pro re spirituali absoluta. Tunc certum est quod species intelligibilis est quoddam ens intelligibile, similiter actus intelligendi. Etiam si ponitur intentio esse ens animae, tunc non est dubium quin species sit bene prima intentio et actus intelligendi sit secunda. Si intentio secunda dicitur esse causata ab intellectu nostro et applicata¹, iterum(?) est verum, quia non est dubium quin logicus considerat speciem intelligibilem et actum intelligendi, quia ut patet ex Praedicamentis talia sunt de prima specie qualitatis.

20. Sed tamen ita nolunt dicere, quia intelligunt dicere quod logica sit de istis intentionibus tamquam de subiecto adaequato. Illud apparet falsum, quia certum est quod non possunt sic adaequare totam scientiam quia sunt unius generis praedicamenti et sunt in una specie distincta, ideo sub se continere² non possunt genera et species aliorum praedicamentorum nec alia<s> species eiusdem praedicamenti, quia praedicamenta sunt prima diversa ut patet in Posterioribus. Et species praedicamentorum sunt de [***] ³

21. Nota ab istis entibus rationis secundum ipsos logica dicitur scientia rationalis, quia scientia denominatur a subiecto. Hoc etiam potest esse falsum. Actus intelligendi est vera res realis, similiter species intelligibilis quia ponitur in praedicamento reali.

1 applicatum K. 2 convenire K. 3 spi'a^{te}(?) K fortasse addendum consideratione logici.

22. Nota ex hoc patet ad rationes, quia concesso quod conclusiones sunt verae, tunc applicatum /f.131rB/ est falsum secundum quod ipsi imaginant.

<Opinio secunda>

23. Alia est opinio de intentionibus quae dicit duas conclusiones. Prima est ista: conceptus rei proprius, essentialis et absolutus est intentio prima. Secunda conclusio est ista: conceptus rei communis et accidentalis et respectivus est intentio secunda, verbi gratia quia cum intelligitur homo secundum se et absolute et secundum conceptum proprium, tunc iste actus intelligendi hominis dicitur intentio prima. Sed cum homo intelligitur ut est superius vel inferius communis pluribus tunc iste conceptus hominis est hominis secundum proprietatem eius accidentalem quia accidit homini quod sit superius vel inferius. Item, iste conceptus est comparativus quia debetur homini in comparatione ad superius vel in comparatione ad inferius.

24. Et tunc ista opinio applicatur ad propositum dicens quod Sor, homo, animal et consimilia significant res sub intentione prima vel sub conceptu primo. Sed individuum, species, genus et cetera huiusmodi, talia significant res sub intentionibus secundis. Unde secundum ipsos nomina primae impositionis significant res sub intentionibus primis. Sed nomina secundae impositionis significant res sub intentionibus secundis.

25. Nota secundum illam opinionem quaelibet illarum intentionum consideratur dupliciter: uno modo in abstracto, alio modo in concreto. Intentio prima in abstracto nihil aliud est nisi ipse conceptus met primus et essentialis, proprius et absolutus rei; sed intentio prima in concreto est ipsa res quae actu stat sub tali conceptu.

26. Nota etiam intentio secunda in abstracto nihil aliud est nisi conceptus secundus et accidentalis rei communis et respectivus. Sed intentio secunda in concreto est ipsa res prout actu stat sub tali conceptu secundo. Et ideo intentio in abstracto non est aliud nisi conceptus met sive primus sive secundus. Sed intentio in concreto est res simul cum conceptu. Sic albedo tantum dicitur ens in abstracto seu abstractum, et albedo cum subiecto est ens concretum.

27. Nota secundum ipsos intentio in abstracto non praedicatur puta intentio secunda, sed intentio secunda in concreto illa praedicatur, quia solus conceptus non praedicatur de re, sed ipsa res ut stat sub tali conceptu secundo.

28. Tunc applicat magis ad propositum dicens quod logica est de huiusmodi intentionibus secundis adiunctis primis.

29. Nota ista opinio improbat. Et primo resumatur dicta opinionis quia tunc videbitur quod dictum sit impossibile vel quod possibile. Dicit enim primo quod primus conceptus rei etc sit intentio prima. Illud potest concedi, sicut prius dictum est sumendo intentionem pro re spirituali causata ab anima. Similiter de secunda. Sed certum est quod istas intentiones non solum considerat logicus sed etiam naturalis philosophus et metaphysicus, quia ut patet in III. De anima [quod] philosophus considerat quemcumque conceptum sive sit primus sive secundus. Etiam patet ex IV. Metaphysicae <quod> metaphysicus considerat omne ens quia considerat ens in quantum ens et ea quae ei insunt sicut passionem entis. Etiam patet quod de istis intentionibus considerat logicus ut patet ex Praedicamentis. Sed quando dicitur quod intentio quaelibet potest sumi in abstracto et in concreto, hoc similiter potest concedi, quia non est contra propositum. Sed quando dicitur quod intentio in abstracto puta secunda non praedicatur, illud est falsum, quia actus intelligendi quilibet quiditative praedicatur de suo supposito, quia hic actus intelligendi est actus intelligendi. Et ideo etiam patet falsum ex Praedicamentis et ex Porphyrio et ex Elenchis(?) quia quaelibet species quiditative praedicatur de suo individuo, et constat auctoritate Philosophi in Praedicamentis, quia actus intelligendi est una species praedicamenti qualitatis.

30. Tunc ulterius dicunt quod res tantum praedicatur ut stat sub isto actu intelligendi secundo, et contra hoc arguitur: Si illud esset verum sequitur quod actus intelligendi esset transcendens omne praedicamentum. Consequens est falsum et falsitas probatur auctoritate Aristotelis in Praedicamentis capitulo de qualitate, ubi dicit quod accidentia animae sunt determinati praedicamenti quia de prima specie qualitatis. Probatur consequentia, quia si quaelibet res in quolibet praedicamento tantum praedicatur ut stat sub actu intelligendi secundo, sequitur quod actus intelligendi locatur in quolibet praedicamento. Unde secundum ipsos universale dicit mihi rem simul cum intentione, ex quo universale est in quolibet praedicamento, sicut genus et species. Ergo actus intelligendi secundus erit in quolibet praedicamento, quia dicitur esse intentio secunda. Unde dicunt ipsi similiter quod Sor ut stat sub actu intelligendi comparato ad suam speciem dicitur esse in praedicamento et sic sumitur ab ipso hoc nomen quod est individuum et sic de omnibus singularibus.

31. Nota ista opinio distinguit de triplice operatione intellectus videlicet ut operatio prima, secunda et tertia. Prima est simplicium apprehensio, sed secunda vocatur simplicium apprehensorum compositio vel divisio, tertia vocatur discursus a magis noto ad minus notum. Et secundum istam triplicem operationem ipsi sumunt triplicem intentionem secundam, videlicet intentionem simplicem sicut est intentio generis, intentio speciei et intentio individui; et dicitur intentio secunda simplex quia dependet ab operatione simplici intellectus. Sed a secunda operatione secundum ipsos dependet intentio secunda composita, sicut propositio. Sed a tertia operatione dependet intentio secunda magis composita, sicut est syllogismus, inductio, enthymema et sic de aliis. Et ideo secundum ipsos nomina universalium significant res sub intentionibus secundis simplicibus. Sed propositio significat rem ut stat sub intentione composita. Sed syllogismus significat rem ut stat sub intentione secunda causata a tertia operatione intellectus, videlicet sub intentione magis composita.

32. Tunc¹ arguitur contra illud: Si res sub intentione secunda praedicaretur, hoc /f.131vA/ maxime esset ex eo quod intentio secunda esset ratio formalis praedicandi et verificandi praedicatum de subiecto. Consequens² est falsum, ideo illud ex quo sequitur. Falsitas consequentis probatur, quia unum praedicamentum non est ratio formalis gratia cuius alterum praedicamentum verificatur de suo subiecto in actu praedicandi. Sed consequentia tenet per ipsos.

33. Et confirmatur quia si sic, sequitur quod accidens esset causa verificationis et praedicationis praedicati substantiae de suo subiecto. Consequens est falsum, ergo etc. Falsitas consequentis probatur secundum rei veritatem quia accidens non est causa illius quod una substantia praedicatur de altera. Consequentia probatur secundum ipsos, quia intentio secunda est accidens. Et confirmatur quia quaero utrum intentio secunda per se praedicatur de suis inferioribus ratione sui vel utrum ratione alterius intentionis secundae superadditae. Si primo modo, eadem ratione erit standum circa istam conclusionem quod aliqua res secundum suas proprias essentias omni alio circumscripto praedicatur de suis suppositis. Et tunc habeo quod vera res existens in praedicamento nulla intentione superaddita praedicatur de suis inferioribus. Et tenet consequentia quia secundum ipsos intentio secunda est actus intelligendi secundus et actus intelligendi quicumque est in praedicamento qualitatis. Et per consequens res realis.

1 secundo K. 2 consequentia K.

Si autem dicitur quod intentio secunda ratione intentionis superadditae praedicatur, tunc quaero utrum ista secunda intentio quae est superaddita intentioni secundae praedicatur per se vel per intentionem superadditam. Si primo, eadem ratione fuit standum in priore(?). Si autem per intentionem superadditum, tunc iterum quaero de ista, et sic sequitur processus in infinitum in aliquo genere causarum, quod est <inconueniens>, II. Metaphysicae, ubi probatur quod in nullo genere causarum proceditur in infinitum.

34. Sed forte diceret aliquis "Verum est in essentialiter ordinatis, sed in accidentaliter ordinatis bene proceditur in infinitum", ut patet ibidem, et dicerent quod una intentio secunda esset accidentaliter ordinata ad aliam. - Contra: ratio formalis rei est essentialiter ordinata ad ipsam, sed una intentio secunda est ratio formalis praedicandi alterius, ergo etc. A manifesta secundum omnes, quia ratio formalis rei non accidit rebus per ipsos.

<Opinio tertia>

35. Nota alia est opinio quae aliter ponit intentionem secundam. Unde dicit ista opinio quod intentio non sit actus intelligendi secundus comparativus, sed sit habitudo consequens actum intelligendi comparativum, quia sicut relatio realis consequitur rem realem, sic relatio rationis consequitur rem animae puta actum intelligendi.

36. Nota secundum ipsos talis intentio secunda causatur dupliciter: uno modo in abstracto, alio modo in concreto. Talis intentio secunda in abstracto secundum illam opinionem non est aliud quam habitudo met consequens actum intelligendi comparativum. Sed talis intentio secunda in concreto non est aliud quam ipsa res prout actu stat sub tali habitudine consequente actum intelligendi comparativum, verbi gratia cum intellectus primo intelligit hominem secundum se et absolute, tunc intelligit hominem prout homo est in pluribus individuis, et ille actus intelligendi comparativus, et istum actum intelligendi consequitur quaedam habitudo quae est in homine ut in fundamento et in suppositis hominis ut in termino, et secundum ipsos nomen speciei significat rem sub istam habitudinem consequendi actum intelligendi, qui intelligit rem prout habet esse in pluribus individuis. Similiter cum intellectus primo intelligit essentiam animalis, tunc secundo intelligit istam essentiam prout habet esse in pluribus speciebus de quibus praedicatur in quid, et istum iterum actum intelligendi consequitur quaedam habitudo quae est in animali tamquam in fundamento et in

suppositis eius tamquam in termino. Et ideo nomen generis significat rem stantem sub habitudine quae consequitur actum intelligendi per quam res intelligitur ut habet esse in pluribus differentibus specie de quibus praedicatur in quid. - Similiter intellectus cum primo intelligit essentiam Sortis, tunc consequenter¹ intelligit istam essentiam in habitudine ad hominem prout homo habet esse in ipso seu essentia hominis, et istum actum intelligendi iterum consequitur habitudo quae est in Sorte sicut in fundamento et in essentia hominis sicut in termino. Et ideo nomen individui significat rem prout stat sub habitudine quae consequitur rem ut intelligitur in ordine ad speciem specialissimam.

37. Unde nota quod secundum illos talis habitudo dicitur relatio rationis et dicitur intentio secunda. Item secundum ipsum talis intentio secunda non habet subiectum sed tantum fundamentum. Item talis intentio secunda non inhaeret rebus, sed tantum denominat extrinsece ipsas res. Item secundum ipsos talis intentio secunda non est subiective in intellectu, sed tantum obiective. Et talis intentio secunda est minimae entitatis. Nota secundum ipsos intentio secunda talis in abstracto non praedicatur videlicet sola habitudo, sed intentio secunda in concreto praedicatur videlicet res stans sub tali habitudine.

38. Unde nota ista opinio distinguit de triplici operatione intellectus sicut opinio praecedens, quia habitudo consequens operationem primam seu actum intelligendi comparativum qui est simplicium apprehensio dicitur intentio secunda simplex sicut intentio secunda generis, speciei et individui. Sed habitudo <consequens> actum intelligendi respectu operationis secundae dicitur intentio secunda composita sicut propositio et enuntiatio. Sed habitudo consequens actum intelligendi comparativum qui dicitur tertia operatio est intentio secunda magis composita² sicut syllogismus, inductio et aliae species argumentationis.

39. Nota et tunc opinio applicat ad propositum, quod logica est de huiusmodi intentionibus secundis tamquam de subiecto adaequato.

40. Contra istam opinionem arguitur, et primo recolligantur ea quae dicta sunt /f.131vB/ in opinione³, 2° arguitur contra dicta.

41. Est dictum quod res non praedicatur sola⁴ sed res stans sub tali habitudine. Secundo est dictum quod actum intelligendi comparativum consequitur quaedam habitudo quae dicitur secunda intentio. <Tertio> est dictum quod logica sit de huiusmodi intentionibus secundis adiunctis primis tamquam de subiecto adaequato.

1 contrario K. 2 comparativa K. 3 operatione K. 4 iter. K.

42. Contra primum: eo modo praedicatum praedicatur de subiecto, quomodo habet esse in subiecto. Sed praedicatum [de praedicato abstracto] omni habitudine circumscripta habet¹ esse in subiecto, ergo <etc.>. A manifesta quia sicut praedicatum habet esse in subiecto sic verificatur de subiecto. B probatur, quia omni habitudine circumscripta² hoc praedicatum quod est animal habet esse in subiecto quod est homo.

43. 2° confirmatur ad idem: Illud non est causa praedicationis quo remoto potest fieri praedicatio. Sed remota habitudine praedicatio actualis potest fieri, ergo etc. A manifesta, quia illud non est causa alicuius effectus, quo remoto effectus non removetur. B probatur, quia si intellectus non esset haec habitudo non esset secundum ipsos. Et si intellectus non esset adhuc haec propositio esset vera 'homo est animal', et per consequens haec praedicatio, saltem secundum actum signatum, quamvis non <secundum> actum exercitatum.

44. 3° confirmatur idem: Secundum ipsos res stans sub habitudine praedicatur. Tunc quaero utrum utrumque puta res et habitudo verificatur de subiecto in praedicatione quiditativa vel utrum alterum tantum. Non potest dici quod utrumque, quia nullum accidens quiditative potest verificari de substantia. Et sic ens rationis quiditative verificari non potest de ente reali. Si autem dicitur quod alterum tantum, aut hoc est habitudo tantum vel res tantum. Non habitudo tantum per causas iam dictas. Ideo relinquitur quod res tantum. Tunc arguitur sic: Res tantum verificatur de subiecto aut per se aut per accidens, puta ratione habitudinis. Si per se, tunc habeo propositum, quia ista habitudo non est causa verificandi praedicatum de subiecto. Si autem per accidens, puta ratione habitudinis, sequitur illud inconueniens quod definitio per accidens verificatur de definito et per consequens per accidens est quiditas definiti. 2° sequitur ad idem inconueniens, quod intentio secunda per se verificatur de substantia quiditative quod est iam improbatum. Probatio consequentiae, quia "propter unumquodque tale et ipsum magis" ex II. Metaphysicae. Item ex I. Posteriorum "omne per accidens reducitur ad aliquod per se". Sed secundum te ista habitudo est ratio verificandi, ergo magis verificatur. Et sic secundum te res per accidens verificatur et praedicatur ratione habitudinis. Ergo habitudo per se.

45. Item sequitur quod nullum genus generalissimum esset simpliciter simplex quod est impossibile. Probatio consequentiae: quia ut sic omne genus generalissimum esset compositum ex re et intentione.

1-2 habet-circumscripta: *iter.K.*

46. Et confirmatur quia ut sic sequitur quod ens per accidens esset in praedicamento, et quod quaelibet species existens in praedicamento esset ens per accidens. Falsitas consequentis apparet ex V. Metaphysicae. Consequentia probatur quia quodlibet existens in praedicamento ut sic est compositum ex diversis naturis, puta ex re et intentione. Item ut sic quaelibet species ex hiis componitur.

47. Deinde arguitur contra secundum: Si actum intelligendi consequitur aliqua habitudo, aut illa habitudo haberet esse in anima vel extra animam. Nullo¹ illorum, ergo etc. Non in anima, quia quicquid est subiective in subiecto reali hoc est ens reale. Sed anima est subiectum reale, ergo sequitur quod talis habitudo erit realis quod est contra ipsos. Nec in re extra, quia si sic, sequitur quod operatio intellectus esset transiens quod est contra IX. Metaphysicae. Probatur consequentia, quia iam intellectus causaret res extra quia respectum circa res extra. Etiam confirmatur quia si ista habitudo est circa res extra, aut est ibi ut substantia aut ut accidens. Non ut substantia, ut patet per ipsos. Nec ut accidens quia tunc haberet esse in subiecto quia accidentis esse est inesse ex VII. Metaphysicae, et per consequens esset reale ens.

48. Contra ipsi, quod talis habitudo est accidens rationis et ideo nulli est subiective, sed tantum circa res denominative.

49. Contra: Omne accidens rationis est subiective in ratione. Si ergo talis relatio est accidens rationis sequitur quod erit subiective in intellectu, quod est contra eos. A manifesta, quia accidens alicuius est subiective in eo ut patet, quia accidens hominis est subiective in homine, et constat quod in proposito solus intellectus dicitur ratio.

50. Nota: dicunt ipsi quod talis relatio dicitur accidens rationis non pro tanto quod sit subiective in ipso, sed quia causatur a ratione.

51. Contra: Omne causatum ab intellectu est subiective in intellectu. Ista probatur per inductionem in singulis.

52. Item ex alio, quia operatio intellectus non est transiens, sed immanens ex IX. Metaphysicae, ideo adhuc sequitur quod talis habitudo erit subiective in intellectu. Confirmatur secundo quia omnis habitudo consequitur aliquam rem et habet esse in illa re subiective. Illud patet ex V. Physicorum, quia quaelibet relatio generatur consecutive, quia praesupponit transmutationem in aliquam rem et illam consequitur, verbi gratia quia ad generationem albedinis generatur similitudo, et forme(?) aliud relationem per se non(?) est notus sed praesuppositivus[†]. Tunc sic: habitudo quae

¹ nullum K.

dicitur intentio secunda generatur de novo circa res extra per intellectum. Ergo sequitur, quod res extra transmutetur ab intellectu. Consequens est falsum, ergo <etc>. Falsitas consequentis est nota, quia nullus dicit intellectum posse transmutare res extra animam. Consequentia probatur ex supposito, quia quaelibet habitudo de novo generata praesupponit¹ transmutationem in illis in quibus generatur.

53. Nota dicunt ipsi quod non oportet² quod res transmutaretur, sed sufficit quod actus intelligendi.

54. Contra, quia tunc potius ista habitudo haberet esse in actu intelligendi quam circa res extra, quod est contra eos. Probatio assumpti quia quamcumque transmutationem consequitur aliqua habitudo, talis habitudo habet esse in illa re transmutata, ut patet per inductionem de singulis.

55. Deinde arguitur ad idem principale quod talis habitudo consequens actum intelligendi aut est aliquid aut nihil. Si nihil habeo propositum.

Si autem aliquid, tunc habet aliquam entitatem. Tunc quaero: aut ista entitas formaliter per se stat vel formaliter alteri inhaeret. Si dicitur quod formaliter /l32rA/ per se stat, tunc sequitur quod esset substantia quod est contra eos. Si autem dicitur quod formaliter inhaeret, tunc sequitur quod esset accidens reale, quod iterum est contra eos. Sed quod ista divisio sit sufficiens, hoc probatur, quia ista divisio est sufficiens quae datur per contradictoria. Ista est huiusmodi. A manifesta, B probatur quia dat per se subsistere et non per se subsistere quae sunt contradictoria.

56. Item, notum est quod omne quod habet esse vel habet esse alicubi vel nullibi. Si nullibi, ergo non erit circa res.

57. Item, omne quod est in istis inferioribus aut est per se in loco aut per accidens et per consequens aut est per se alicubi aut in se ipso vel in alio. Si in se ipso, ergo erit substantia, si in alio ergo inhaeret et erit accidens reale.

58. Item, secundum opinionem eorum accidentalitas est quaedam formalitas quae reperitur univoce in omnibus accidentibus, et certum est quod accidentalitas est causa inhaerentiae. Tunc sic: ubicumque invenitur causa³ inhaerentiae, ibi invenitur inhaerentia. Sed in ista habitudine reperitur accidentalitas quae est causa inhaerentiae, ergo et inhaerentia et per consequens inhaeret. A est nota, quia posita causa ponitur effectus. B pro-

1 iter. K. 2 non oportet: animam K. 3 esse K.

batur ex ipso assumpto, quia formalitas accidentis reperitur in omni accidenti puta accidentalitas et ista est causa inhaerentiae.

59. Deinde arguitur contra tertium: Si logica esset de istis intentionibus secundis tamquam de subiecto adaequato, sequitur quod omne consideratum in logica esset ens respectivum. Consequens falsum, ergo etc. Falsitas consequentis est manifesta ex terminis et ex VI. Metaphysicae quia plura absoluta in logica continentur sub subiecto adaequato.

60. Et confirmatur: Si logica esset de istis intentionibus secundis tamquam de subiecto adaequato, sequitur quod aliquid posset esse subiectum adaequatum alicuius scientiae, quod haberet passiones maioris entitatis quam¹ ipsum. Consequens falsum, ergo <etc>. Falsitas patet quia subiectum est maioris entitatis vel saltem aequalis quam sua passio. Consequentia probatur quia multae passiones reales demonstrantur in logica, sicut similitudo de albedine et susceptibilitas contrariorum de substantia et aequalitas de quantitate et sic de pluribus aliis. Et est notum quod ens reale est maioris² entitatis quam ens rationis. Et confirmatur quia secundum adversarios ista intentio secunda est minimae entitatis. Ergo quaelibet passio ipsius erit minoris entitatis.

61. Nota cum <quaeritur> quid ponit ista opinio pro prima intentione, dico quod ponit pro prima intentione actum intelligendi met secundum respectum.

<Opinio quarta>

62. Nota alia est opinio Orphei doctoris, quae improbat omnes istas opiniones praecedentes et ponit alium modum de intentionibus.

63. Unde secundum ipsum ponuntur duae conclusiones. Prima est ista quod habitudo rei prout res habet <esse> obiectivale in intellectu ad actum intelligendi est intentio secunda. Secunda conclusio est ista: habitudo rei extra animam ad actum intelligendi est intentio prima. Istas conclusiones declarat, et probat primo quod habitudo rei ut refertur³ ad actum intelligendi sit intentio. Secundo probat istas conclusiones per ordinem declarative. Primum probat quod potest esse conclusio sua tertia et in ordine prima: intentio aut tenet se ex parte intelligentis aut ex parte rei intellectae, et ex parte intelligentis non sunt plura quam species intelligibilis et actus intelligendi et habitudo illorum ad obiecta, ex parte rei intellectae non sunt plura quae possunt dici intentio quam ipsa res, et

1 quod K. 2 de pluribus K. 3 ut refertur: mensuratur K.

habitus rei ad actum intelligendi. Sed primae quattuor non possunt dici intentio, ergo quintum et ultimum, videlicet habitus rei ad actum intelligendi. Consequens est nota seu maior quia non sunt plura quae videntur dici intentio. Antecedens sive B probatur, quia species intelligibilis non potest dici intentio, quia est ens reale, similiter et actus intelligendi. Nec habitus eorum ad obiecta potest dici intentio, quia ista habitus est relatio realis, quia est habitus mensurati ad mensuram et illa habitus est relatio realis ex V. Metaphysicae. Et res intellecta seu intelligibilis non potest dici intentio, quia ista res est realis existens extra animam, ut patet per omnes. Ergo relinquitur conclusively quod habitus rei ad actum intelligendi est intentio, quia ista habitus est relatio rationis, quia habitus mensurae ad mensuratum.

64. Nota pro declaratione illarum conclusionum duarum <quod> duplex est genus intelligibilium secundum ipsum, quoddam primum, aliud secundarium. Genus intelligibilium primum dicuntur res intelligibiles per species impressas, extra animam. Sed genus intelligibilium secundarium¹ dicuntur² res prout habent esse obiectivale in intellectu. Modo super quodlibet genus intelligibilium fundatur quaedam intentio. Ergo super primum genus intelligibilium fundatur prima intentio, et super secundum genus intelligibilium secunda intentio. Et sic prima intentio non erit aliud quam habitus rei ad actum intelligendi antequam habet esse obiectivale in anima. Sed secunda intentio erit habitus rei ad actum intelligendi prout actu habet esse obiectivum.

65. Nota secundum ipsum quaelibet illarum intentionum consideratur dupliciter, videlicet in abstracto et in concreto. Intentio prima in abstracto non est aliud quam ista habitus met quam habet res extra animam ad actum intelligendi antequam habet esse obiectivale. Sed intentio prima in concreto est res stans sub tali habitudine. Sed intentio secunda in abstracto est habitus rei ad actum intelligendi prout actu habet esse obiectivale. Sed intentio secunda in concreto est ipsa res stans sub tali habitudine.

66. Nota ista opinio addit quod ista intentio sic sumpta non sit nihil. Probatio, quia ista intentio sic sumpta tam prima quam secunda praesupponit naturam rei et non facit \dagger sumpt³ nihil.

67. Nota: applicat ad propositum ista opinio, quod logica sit de huiusmodi intentionibus secundis adiunctis primis.

1 contrarium K. 2 dicunt K. 3 ipsam?

68. Nota recolligendo dicta¹ opinionis tunc quinque conclusiones trahuntur ex dictis, ita in illo apparebit modus ponendi istius opinionis.

69. Prima conclusio est ista: Habitudo rei ad actum intelligendi est intentio.

Secunda conclusio est ista: Habitudo rei ad actum intelligendi antequam habet esse obiectivale est intentio prima.

70. Tertia conclusio est ista: Habitudo rei ad actum intelligendi prout res habet esse obiectivale est intentio secunda.

71. Quarta² conclusio est ista: Nulla illa<rum> intentionem est ficta seu nihil.

72. Quinta³ conclusio est ista: Logica est de huiusmodi intentionibus secundis adiunctis primis tam<quam> de subiecto adaequato.

73. Sexta conclusio potest addi quod ista intentio secunda in abstracto non praedicatur, sed in concreto.

74. Nota contra istas conclusiones sic arguitur per ordinem:

75. Contra primam. Si habitudo rei ad actum intelligendi esset intentio, tunc sequitur quod esset causata ab anima. Consequens est falsum, ergo <etc>. Falsitas probatur quia quidquid est causatum ab anima, hoc est subiective in anima, et quidquid est subiective in anima, hoc est ens reale. Ergo sequitur quod talis intentio erit ens reale quod est contra eos.

76. Et confirmatur, quia ista habitudo rei [ab intellectu sive] ad actum intelligendi aut est aliquid aut nihil. Si nihil, reputatur pro nihilo. Si aliquid aut est aliquid in re extra vel aliquid in intellectu. Si dicitur quod sit aliquid in re extra, sequitur quod erit ens reale, quia ex VI. Metaphysicae ens extra animam dividitur in 10 categorias, et quidquid est in decem praedicamentis, hoc est ens reale. Si autem dicitur quod sit ens in anima, vel est in anima tamquam fictum ab anima vel tamquam factum ab anima. Non tamquam fictum ab anima, quia tunc intentio esset quid fictum. Nec tamquam factum, quia omne factum ab anima est ens reale sicut prius, ut patet de specie intelligibili et de actu intelligendi.

77. Deinde contra conclusionem secundam: Si habitudo rei extra <ad> actum intelligendi esset intentio prima, puta habitudo ad actum intelligendi, sequitur quod intentio prima non esset maioris entitatis quam intentio secunda. Consequens falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis probatur, quia tunc intentio prima non posset esse fundamentum intentionis secundae, quod est contra omnes; probatio consequentiae, quia fundans est maioris entitatis quam fundatum. Prima consequentia⁴ probatur, quia habitudo rei

1 iter. K. 2 Tertia K. 3 Quarta K. 4 Prima consequentia: falsitas consequentis K.

extra animam, si habet aliquam entitatem, adhuc habitudo quae est <ad> actum intelligendi erit minoris entitatis quam habitudo rei ad actum intelligendi prout actu est obiectum.

78. Et confirmatur: Si ista habitudo esset intentio prima aut logicus aequaliter consideraret eam cum intentione secunda aut inaequaliter. <Primo modo non> quia hoc est contra omnes, quia intentio secunda consideratur per se a logico et prima per accidens. Et probatur, quia iam subiectum logicae non esset vere unum, quia intentio prima differt realiter a secunda.

79. Sed dicit ipse quod intentio in communi quae praedicatur de intentione prima et secunda esset subiectum adaequatum in logica. - Contra: Si hoc esset verum, aut ista intentio praedicaretur univoce de ipsis aut aequivoce aut analogice. Nullo istorum, ergo. Non univoce, quia tunc intentio prima et secunda quaelibet esset composita ex genere et differentia et sic esset in praedicamento reale. Nec aequivoce vel analogice quia tunc habetur propositum, quod talis unitas quae est in scientia non erit in subiecto.

Nec etiam potest dici quod inaequaliter¹ logicus considerat istas intentiones, quod utraque est relatio rationis, et ideo non est ratio quare magis consideret unam quam aliam.

80. Deinde arguitur contra tertium: Si habitudo rei ad actum intelligendi prout res habet esse obiectivale <esset intentio>, sequitur quod talis habitudo esset aliquid ex natura rei vel nihil. Non aliquid, quia habitudo [est] mensurae ad mensuratum ex natura rei nihil est ut patet V. Metaphysicae. Si autem nihil haberetur propositum. Probatio consequentiae, quia non potest esse ab intellectu quia talis habitudo si est aliqua praecedit omnem operationem intellectus.

81. Secundo ad idem: Si talis habitudo esset intentio, aut esset subiective in ipsa re et terminative in actu intelligendi vel e converso. Non e converso, quia hoc esset negatum. Nec potest esse subiective in re extra seu in re prout habet esse obiectivale, quia talis res est realis et quidquid est in ea erit ens reale.

82. Deinde arguitur contra quartam: Si talis intentio <non> esset nihil, aut esset substantia vel accidens. Nullo istorum, ergo. Non substantia, quia hoc negatur ab ipsis. Nec accidens, quia aut esset accidens animae aut accidens rei. Non accidens animae, quia accidentia animae sunt species intelligibiles, actus intelligendi et sic de aliis, et omnia talia sunt res reales et sunt res absolutae. Si autem dicitur quod est accidens

¹ etiam aliter K.

rei extra animam, sequitur quod erit ens reale, quia accidens rei extra animam est ens reale.

83. Secundo ad idem: Si propter hoc quod *tipsum*¹ supponat naturam rei [seu] ipsa intentio non esset nihil², sequitur quod privatio non esset nihil. Falsitas consequentis apparet ex I. Physicorum quia privatio per se est non ens. Probatio consequentiae quia privatio praesupponit naturam rei quia materiam quae est natura ut patet II. Physicorum.

84. Deinde arguitur contra quintum: Si logica esset de huiusmodi intentionibus, sequitur quod scientia esset maioris entitatis quam suum subiectum. Consequens est falsum, ergo. Falsitas consequentis probatur, quia scientia sumit entitatem a subiecto. Consequentia probatur, quia logica est scientia, et scientia est ens reale. Et ens reale secundum omnes est maioris entitatis quam ens rationis.

85. Confirmatur secundo: Si talis intentio esset subiectum in logica, sequitur quod nullum ens reale esset consideratum in logica. Falsitas consequentis apparet ex praedictis. Consequentia probatur, quia ens /f.132vA/ non potest esse passio, quia passio est minoris entitatis vel aequalis cum subiecto.

86. Deinde arguitur contra sextam: Si res stans sub tali intentione praedicaretur de subiecto, hoc maxime esset pro tanto quod talis intentio esset ratio formalis praedicandi. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet, quia tunc ratio formalis propter quam una substantia praedicaretur de altera esset accidens. Consequens est impossibile.

87. Secundo confirmatur, quia ratio formalis praedicandi maxime praedicatur, et sic sequitur quod ens rationis praedicaretur in quid de ente reali quod est impossibile.

88. Nota ex hoc respondetur ad motum opinionis (63). Dicendum breviter quod intentio tenet se ex parte intelligentis et non ex parte rei intellectae. Et sic volo quod actus intelligendi et species intelligibilis est intentio realis, sed tamen non sunt subiectum adaequatum in logica, sed continentur sub subiecto.

<Opinio propria>

89. Aliter dicendum. Propter quod nota, quod intentio quandoque sumitur communiter pro omni spirituali, ita quod quodlibet spirituale potest denominari <ab ea>, puta sicut species sensibilis in medio et sicut res abso-

1 ipm K ipsa? Cf. §66. 2 etc K.

lute sicut intelligentiae. Sed intentio proprie dicitur ens animae sicut est species intelligibilis, actus intelligendi, habitus.

90. Secundo nota quod genera et species sunt verae res extra animam quia formae universales existentes in materia.

91. Tertio nota quod formae universales in re extra considerantur dupliciter: uno modo secundum se et absolute, alio modo ut habent esse in pluribus vel ut recipiunt aliquid praedicatum de ipsis. Primo modo significantur per nomina primae impositionis. Secundo modo significatur per nomina secundae impositionis. Et sic nomina primae impositionis et nomina secundae impositionis significant eandem rem sub diversis modis.

92. Istis visis pono conclusiones quarum prima est ista, quod omnis intentio est res realis.

93. Secunda est ista, quod intentio proprie dicta est ens animae.

94. Tertia: De istis intentionibus non est logica tamquam de subiecto adaequato.

95. Quarta: De istis intentionibus proprie dictis est logica tamquam de parte subiecti.

96. Prima probatur: Accidens inhaerens enti reali est ens reale. Quaelibet intentio est huiusmodi, saltem si non est met substantia. Ergo. A est manifesta, quia conceditur ab omnibus. B probatur, quia species intelligibilis in medio est accidens inhaerens enti reali, et [species intelligibilis] actus intelligendi <est accidens> inhaerens intellectui, qui est ens reale. Sed intelligentiae absolutae sunt substantiae reales.

97. 2° ad idem: Illud quod est in praedicamento reali per se, hoc est ens reale. Intentio quaelibet est huiusmodi. A manifesta, quia 10 praedicamenta sunt 10 rerum principia. B probatur per inductionem in singulis.

98. Secunda conclusio probatur: Causatum ab ente¹ spirituali proprie est intentionale. Entia animae sunt huiusmodi. A manifesta, quia intentio dicitur ex eo quod causatur ex ente spirituali. B patet ex III. de Anima.

99. 2° confirmatur secundum omnes intentionistas: Intentio causatur ab anima.

100. Tertia conclusio probatur: Quod non adaequat sibi omnia considerata in logica, non est subiectum adaequatum in logica. Sed intentio proprie dicta seu entia animae sunt huiusmodi. A manifesta ex definitione subiecti adaequati. B probatur, quia non tantum species intelligibilis et actus intelligendi considerantur in logica, sed plura alia.

1 intentionali vel K.

101. 2° ad idem: Quaecumque sunt species praedicamenti determinati, de istis non est logica tamquam de subiecto adaequato. Entia animae sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia non solum entia unius speciei praedicamenti considerantur in logica. B probatur, quia species intelligibilis et actus intelligendi et habitus sunt de prima specie qualitatis.

102. 4a conclusio probatur: De parte integrali argumentationis est logica tamquam de parte subiecti. Sed entia animae sunt partes integrales argumentationis. Ergo. A manifesta ex terminis. B probatur, quia argumentatio integratur ex generibus et speciebus et individuis.

103. 2° ad idem: logica est de istis ut patet ex Praedicamentis. Vel ergo est de istis tamquam de passione subiecti vel tamquam de parte subiectiva vel tamquam de parte integrale. Sed non est de ipsis tamquam de passione vel tamquam de parte subiectiva, ergo tamquam de parte integrali subiecti. A nota, quia ista divisio est sufficiens, et probatum est prius quod non potest esse de ipsis tamquam de subiecto adaequato. B probatur ex praecedente quaestione, quia argumentatio est subiectum adaequatum, et genus vel species sicut sunt actus intelligendi vel individuum non sunt passiones argumentationis nec partes subiectivae.

104. Ex hiis dubitatur contra conclusiones, contra primam: Si omnis intentio esset ens reale, sequitur quod non esset dare accidens rationis. Consequens est falsum. Ergo. Falsitas patet quia est dare relationem secundum dici et relationem rationis, et illa est accidens rationis. Probatur consequentia, quia accidens rationis non est accidens reale seu ens reale.

105. Respondetur negando consequentiam. Ad probationem cum dicitur quod accidens rationis non est accidens reale, respondetur quod nihil aliud intelligo per accidens rationis quam accidens animae. Unde sciendum quod relatio secundum dici nihil aliud est nisi comparatio rerum ad invicem quae ex natura non habent habitudinem, et ista habitudo seu comparatio nihil multiplicat in rebus nec aliquid superaddit in rebus. - Sed si talis comparatio sumitur pro illo actu intelligendi qui comparat res, tunc est vera res realis et absoluta, supposito quod quilibet actus intelligendi sit in praedicamento qualitatis. Et ideo dicitur relatio secundum dici et non secundum esse, quia si aliquid superadderet rebus, iam non esset relatio secundum dici, sed secundum esse.

<Ad principales>

106. Ad principale, ad primam: "Illud est ponendum etc", conceditur. Ad B negatur. /132vB/ Ad probationem dicendum quod Avicenna per intentionem

secundam vel intelligit ens fictum ab anima vel ens factum ab anima. Si intelligit ens fictum sicut chimaera, tunc negatur. Si autem intelligit ens factum secundum argumentationem, conceditur B, et ista est ens reale ut ostensum est supra.

107. 2. Per hoc ad secundam cum dicitur "genus et species etc" concedendo antecedens. Sed ad consequens respondendo: Per intentionem secundam vel intelligis ens secundario intellectum vel aliquid aliud sicut ponunt moderni. Pro primo intellectu conceditur consequentia, pro secunda negatur. Ad probationes Commentatoris dicendum quod Commentator in I. De anima loquitur de universali pro conceptu et non pro re. Et similiter in XII. Metaphysicae et maxime pro conceptu totali secundum quem conceptum ei debetur praedicatio exercitativa.

108. 3. Ad tertiam cum dicitur "subiectum etc" antecedens conceditur et consequentia negatur, quia subiectum logicae est res realis ut visum est supra.

109. 4. Ad quartam cum dicitur "modi significandi etc" nego secundum positionem modernorum quia modi significandi activi nihil multiplicant nec sunt relationes habentes aliquam entitatem, de quo videtur alibi.

110. Ad quintam cum dicitur et supponitur primo quod intentio secunda sit relatio rationis, respondetur quod sumendo relationem rationis secundum quod sumunt logici moderni, tunc negatur simpliciter probatio¹, et sic non concludit ratio.

111. 6. Ad sextam cum dicitur "omnes causae etc" dico recipiendo intentionem secundam pro aliquo actu intelligendi, tunc volo, quod optime sit possibilis. Sed tunc patuit quod applicatum non tenuit in quaestione praecedenti. Sed sumendo intentionem pro relatione rationis² tunc nulla causa potest eas causare³ nec causa formalis eius est possibilis.

1 praedicatio K. 2 relatione rationis: ratione relationis K.

3 nulla - causare: nullam causam potest ens causari K.

QUAESTIO 3

Utrum dialectica disputat de principiis omnium scientiarum.

Circa capitulum primum de probatione secundae conclusionis, utrum dialectica disputat de principiis omnium scientiarum.

Et arguitur primo quod non:

1. Si dialectica disputat de principiis omnium scientiarum, sequitur quod nulla scientia posset haberi sine dialectica. Consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis probatur de Hippocrate qui fuit optimus in medicina et tamen non habuit logicam. Consequentia probatur, quia disputare de principiis est principia notificare, et notificare principia necessario oportet antequam acquiratur scientia.
2. 2° ad idem. Dialectica non disputat de principiis scientiae mathematicae, ergo non disputat de principiis omnium scientiarum. Consequentia est manifesta, quia mathematica est de numero omnium scientiarum. Antecedens probatur auctoritate Commentatoris 2° Metaphysicae, ubi dicit quod mathematicae scientiae sunt in primo gradu certitudinis, et quod est certum, de illo non disputatur.
3. 3° ad idem: Dialectica non disputat de principiis scientiae metaphysicae, ergo non disputat de principiis omnium scientiarum. Consequentia¹ manifesta sicut prius². Antecedens probatur quia metaphysica disputat de principiis omnium scientiarum, ut patet 4° Metaphysicae. Ergo logica non potest disputare de principiis scientiae metaphysicae.
4. 4° ad idem: De illis non disputat logica, quae si negantur ab aliquo, quod contra talem non est disputandum seu contra quem non est disputandum. Sed principia scientiarum sunt huiusmodi. A manifesta, quia si non est disputandum contra negantem principia, tunc principia non sunt probanda. B probatur auctoritate Aristotelis in primo Physicorum, ubi dicit quod contra negantem principia non est disputandum.
5. 5° ad idem: Si dialectica disputaret etc, sequitur quod in principiis esset processus in infinitum. Consequens est falsum, ergo. Falsitas consequentis patet ex 2° Metaphysicae, quia in essentialiter ordinatis non proceditur in infinitum. Consequentia probatur, quia si disputat de principiis omnium scientiarum, tunc oportet quod disputat de illis principiis mediantibus aliis principiis et tunc quaero: ista principia mediantibus quibus dialectica disputat aut sunt principia alicuius scientiae aut nul-

¹ consequentia: A K.

² prius: + sive consequentia K.

lius. Non potest dici quod nullius, quia omnia principia mediantibus quibus disputatur sunt principia alicuius scientiae. Tunc iterum dialectica disputat de illis principiis mediantibus aliis principiis, et de istis quaero ut prius, et sic in infinitum.

6. 6° ad idem: Si sic, sequitur quod principia dialecticae essent communia omnibus aliis scientiis. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet quia tunc dialectica non haberet principia propria distincta contra principia aliarum scientiarum, quod est falsum, quia tunc non esset scientia specialis. Probatur consequentia principalis, quia dialectica disputat mediantibus suis principiis de principiis omnium scientiarum. Ergo et sua principia sunt communia omnibus principiis.

7. In oppositum est auctor capitulo primo tractatus primi, in ista ratione in qua probat conclusionem secundam.

<Opinio>

8. Nota circa quaestionem est una opinio, quae dicit quod dialectica non disputat de principiis [scientiarum] omnium scientiarum.

9. Ista opinio probatur, quia si sic, aut disputaret de principiis complexis aut de principiis incomplexis. Non de principiis *<in>*complexis quia ista sunt praecognita, ut patet primo Posteriorum, *<nec de principiis complexis, quia ista sunt per se nota>*¹.

10. Et confirmatur secundo: De illis non disputat dialectica, quae sunt sibi ipsis fides. Sed principia sunt huiusmodi, ergo. A manifesta, quia quod est per se notum, de illis non est disputandum, quia alias talis disputatio esset otiosa. B probatur ex 2° Metaphysicae.

11. 3° confirmatur idem: Quae naturaliter veniunt ad habentem, de illis non disputat dialectica. Prima principia sunt huiusmodi. A manifesta, quia illud quod naturaliter acquiritur, de isto non est disputandum, quia si eius notitia acquiritur naturaliter, ergo de ipso non oportet dialecticam disputare. B probatur auctoritate Philosophi in 4° Metaphysicae, ubi dicit "prima principia naturaliter veniunt ad habentem".

12. Et confirmatur, quia quibus nihil est notius, de istis non disputat dialectica. Sed primis principiis nihil est notius, ergo etc. A manifesta, quia de quocumque disputatur, per aliquod notius disputatur, quia omne ignotum notificatur per aliquod notius. B probatur auctoritate Aristotelis in 4° Metaphysicae, ubi dicit quod primis principiis nihil est notius. Idem patet primo Posteriorum.

1 cf. *inf.* §33.

13. Et confirmatur: Nam si dialectica disputaret de principiis omnium scientiarum, [probatur] sequitur quod disputaret de propriis principiis. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet quia si¹ disputaret de principiis propriis [per propria principia, quia] aut per ea[n]dem aut per alia. Non per ea[n]dem quia tunc idem notificaret se ipsum et per idem disputatur de eodem, quod est inconveniens. Non per alia et alia, quia tunc sequitur quod in principiis dialecticae esset processus in infinitum /f.133rA/ quod est inconveniens. Consequentia probatur, quia illa principia per quae dialectica disputat de suis principiis sunt principia dialecticae ex concessio. Ergo dialectica iterum disputat de istis per alia principia, et iterum de istis per alia, et sic in infinitum. Nec per principia alterius scientiae, quia tunc illa scientia potius diceretur disputare de principiis aliarum scientiarum quam dialectica. Item ex alio, quia quaelibet scientia disputat mediantibus propriis principiis et non mediantibus principiis alienis.

14. Nota ista opinio improbat¹ur primo auctoritate Aristotelis in IV. Metaphysicae ubi dicit quod circa idem versatur² logicus et sophista.

15. 2° probatur ratione, quia si non, sequitur quod Philosophus male argueret [[*]]³ Metaphysicae contra negantes prima principia. Falsitas consequentis est manifesta, quia hereticum est dicere Philosophum male arguere. Probatur consequentia, quia Philosophus arguit dialectice contra negantes hoc principium 'de quolibet esse vel non esse sed de nullo simul'.

16. Item probatur alia ratione: Scientia communis⁴ omnibus habet probare principia omnium scientiarum. Dialectica est huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia si dialectica est scientia communis omnibus hoc non potest esse alio modo nisi in disputando et in confirmando principia aliarum scientiarum. B probatur auctoritate Commentatoris II. Metaphysicae, ubi dicit: "Dialectica est quaedam universalis via ad omnes scientias".

<Notabilia>

17. Nota quod duplex est syllogismus dialecticus: quidam est ostensivus, alius est ducens ad impossibile. Primus procedit ex propriis principiis, secundus ex concessis a respondente.

18. Nota quod principia sunt duplicia: Quaedam sunt principia incomplexa, alia sunt principia complexa. Incomplexa dicuntur subiecta scientiarum, sed principia complexa dicuntur propositiones per se notae. Et ista sunt triplicia: Quaedam sunt propria, quaedam communia et quaedam communissima.

Principia propria dicuntur principia unius scientiae, sicut illud principium
 1 aut K, cf. §36. 2 fortasse addendum metaphysicus et. 3 vox illegi-
 lis K. 4 commune K.

pium in grammatica 'ubicumque est debita proportio modorum significandi, ibi est congrua constructio' et illud principium in naturalibus 'omne habens contrarium est corruptibile'. Sed principia communia dicuntur [plura] <principia> quae non tantum sunt communia ad unam scientiam tantum sed ad plures, sicut illud principium 'si ab aequalibus aequalia demas, quae remanent sunt aequalia' est principium commune geometriae et aritmeticae. Sed principia communissima dicuntur principia communia omnibus scientiis, sicut illud principium 'de quolibet esse vel non esse, sed de nullo simul' et similiter¹ 'de quolibet affirmatio vel negatio, sed de nullo simul'.

19. Nota: 'Principia communissima' intelligitur dupliciter: uno modo quantum ad concedentes, alio modo quantum ad negantes. Primo modo dicuntur nota, sed non secundo modo.

20. Unde nota: 'Principia prima esse nota' intelligitur dupliciter: Uno modo quantum ad veritatem rei, alio modo quantum ad hominem. Primo modo dicuntur nota, sed non secundo modo.

21. Nota: 'prima principia complexa et maxime communissima esse nota ad hominem' etiam dupliciter: Uno modo quantum ad intellectum, alio modo quantum ad vocem. Primo modo dicuntur nota apud quemlibet, sed non secundo modo. Et hoc est quod dicit Philosophus in IV. Metaphysicae, quod quamvis antiqui negabant prima principia voce, tamen numquam corde.

<Conclusiones>

22. Hiis visis pono aliquas conclusiones.

23. Prima sit ista: principia communissima complexa secundum² intellectum sunt nota apud omnes homines. Ista conclusio probatur: Quaecumque naturaliter cognoscuntur ista sunt nota secundum³ intellectum apud omnes⁴. Principia communissima complexa sunt huiusmodi. Ergo. A manifesta. B patet ex IV. Metaphysicae.

24. Secunda conclusio est ista: Principia communissima quantum ad vocem non conceduntur ab omnibus. Ista conclusio probatur: Illud quod [voc]aliter vocatur a quibusdam hoc quantum ad vocem non conceditur ab omnibus. Principia complexa communissima <etc> sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur ex IV. Metaphysicae, quia quidam negaverunt illud principium 'de quolibet esse vel non esse etc'.

25. 3a conclusio est ista: Principia communia non sunt nota secundum intellectum apud omnes. Illud probatur: Illud cuius notitia acquiritur per alterum, illud non est notum secundum intellectum apud omnes. Principia communia sunt huiusmodi. A manifesta, quia quandocumque⁵ unum notificatur

1 d^r K.
cumque K.

2 apud K.

3 apud K.

4 aliquem hominem K.

5 quae-

per alterum, tunc notitia notificantis prius acquiritur quam notitia notificati¹, quia innata est nobis via a communioribus ad propria ex I. Physicorum. B probatur, quia notitia principiorum communium requirit² <notitiam> principiorum communissimorum.

26. 4a conclusio est ista: principia propria secundum intellectum non sunt nota apud omnes primo. Ista conclusio probatur: Si illud de quo magis videtur inesse non inest nec illud³ de quo minus. Sed magis videtur de communibus quod essent prima nota apud omnes, et tamen non sunt. Ergo. A nota per locum a maiori ad minus destructive. B patet ex conclusione 3a.

27. 5a conclusio est ista: Dialectica non probat prima principia communissima ostensive. Probatur ista: Quo nihil est notius illud non potest probari per dialecticam ostensive. Prima principia communissima sunt huiusmodi. A manifesta ex praenotatis quia syllogismus ostensivus [probat] probat ignotius per notius. B patet de se, quia principiis communissimis nihil est notius.

28. 6a conclusio est ista: Dialectica probat principia communissima per syllogismum ducentem ad impossibile. Ista probatur: Illa scientia quae probat prima [principia] principia communissima ex concessis a negantibus, illa probat prima principia communissima ducendo ad impossibile. Sed dialectica est huiusmodi. A manifesta, quia [syllogismus ducens ad impossibile] ex concessis et super concessa fundatur syllogismus ducens ad impossibile. B patet IV. Metaphysicae.

29. Nota: Syllogismus ducens ad impossibile est duplex, quidam⁴ ex concessis alicuius, <quidam> ex assumptis. Modo dialectica probat prima principia communissima maxime per primum.

30. 7a conclusio est ista: Dialectica probat prima principia communia et propria complexa ostensive. Ista probatur: Quibuscumque est aliquod notius, ista probat dialectica ostensive. Principia propria et communia sunt huiusmodi. A manifesta ex praenotatis quia ostensivus probat ignotius per notius. B probatur quia principia communissima sunt notiora communibus et propriis.

31. 8a conclusio est ista: Dialectica probat propria principia per propria principia. /133rB/ Ista probatur: Illa scientia quae probat unum principium per alterum eiusdem scientiae illa probat propria principia illis. Dialectica est huiusmodi, ergo. A manifesta ex terminis; B probatur quia principia dialecticae proprie dicta possunt probare principia demonstrativa et e converso.

¹ notificato K.

² requiritur K.

³ ille K.

⁴ quaedam K.

<Ad rationes opinionis>

32. Istis visis respondetur ad rationes opinionis.

33. Ad primam <9> cum dicitur "aut probaret principia incomplexa aut complexa", dicendum quod oportet utraque. Ad probationem: "Principia incomplexa sunt praecognita", verum est inquantum probata per prima principia complexa, sed prius non. - Ad secundam probationem quia principia complexa sunt per se nota, dico verum est, quantum <ad> intellectum apud omnes et maxime communissima, sed non quantum ad vocem, ita quod voce non conceduntur ab omnibus. Aliter: Principia complexa sunt per se nota, verum est communissima et ista non possunt probari ostensive, sed tamen ducendo ad inconveniens.

34. Ad tertium <10> cum dicitur "quaecumque sunt sibi ipsis fides et<c>", verum est, si sunt sibi ipsi fides [ut principia] ut principia communissima, et sic probari non possunt ostensive sed ducendo ad impossibile.

35. Ad quartum <11> cum dicitur "quaecumque naturaliter etc", verum est, non probantur ostensive, sed bene ducendo ad impossibile.

36. Ad quintum <13> cum dicitur "sequitur quod logica disputaret de principiis propriis", concedo consequens et consequentiam. Ad probationem falsitatis cum dicitur "si disputaret de principiis propriis aut hoc esset mediantibus istis principiis aut mediantibus aliis", respondetur quod mediantibus aliis eiusdem scientiae. Ad probationem, cum dicitur "tunc sequitur quod in principiis logicis procederetur in infinitum", nego consequentiam, quia logica disputat de principiis specialibus suis mediantibus communibus et de communibus mediantibus communissimis. Dicis "tunc iterum disputat de istis communissimis mediantibus aliis", illud negatur quia non disputat de ipsis ostensive, sed bene ducendo ad impossibile. Et hoc non oportet fieri mediantibus aliis principiis, sed sufficit quod fiat ex concessis.

37. Nota dubitatur circa dicta: Ex quo primum principium communissimum <sit> notum ab omnibus, ideo videtur¹ quod non cognoscatur, respondetur quod ipsum cognoscitur ex suis terminis, ut dicitur primo Posteriorum quia prima principia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus.

38. Nota: Ex quo dialectica sic disputat de principiis omnium scientiarum, ideo est manifestum quod ipsa est prior aliis scientiis necessario.

<Ad rationes principales>

39. Ad principales, ad primum cum dicitur "sequitur etc", conceditur consequentia et consequens. Ad probationem falsitatis cum dicitur quod Hypocras(!) habuit scientiam medicinam et tamen non logicam, dicendum quod quamvis habuit medicinam practicam, tamen non habuit medicinam speculativam.
¹ quaeritur K.

40. Aliter dicitur quamvis habuit scientiam medicinam cognitione confusa, tamen non habuit <***
41. ***>consequentia et consequens. Ad probationem falsitatis cum dicitur "mathematicae scientiae sunt in primo gradu certitudinis", respondetur, quamvis hoc sit verum quantum ad rem, tamen dialecticus potest disputare contra negantes principia mathematicae.
42. Ad tertium cum dicitur "sequitur etc", conceditur consequentia, et falsitas consequentis negatur. Ad probationem dicendum, quod metaphysica ratione subiecti est de ente communissimo¹, sed non ratione applicationis. Et tunc ultra dicendum quod Aristoteles in IV. Metaphysicae dialectice probat prima principia.
43. Ad quartum dicendum breviter quod contra negantem principia non est disputandum in illa scientia, sed bene in alia scientia.
44. Aliter dicitur quod contra negantem principia communissima non est disputandum ostensive, sed tantum ducendum ad impossibile.
45. Ad quintum cum dicitur "sequitur quod in principiis etc.", negatur consequentia. Ad probationem cum dicitur "dialectica disputat de principiis scientiarum", dicendum breviter quod non disputat de omnibus principiis mediantibus aliis principiis, ut visum est supra, sed disputat de quibusdam ex concessis.
46. Per hoc ad sextum conceditur consequentia. Ad probationem falsitatis dicitur quod dialectica ratione subiecti et ratione principiorum² dicitur scientia specialis, sed ratione applicationis dicitur scientia communis, quia est applicabilis ad omnes scientias.

¹ communissima K.

² principiarum K.

QUAESTIO 4

Utrum voces considerantur a dialectico.

1. Utrum voces considerantur a dialectico et videtur quod non, quia si sic sequitur quod naturalis et dialecticus considerent idem. Consequens est falsum, ergo. Falsitas consequentis probatur, quia diversi artifices numquam considerant idem. Probatur consequentia, quia vox consideratur a naturali, ut patet II. De anima.
2. 2° ad idem: Illud quod proprie definitur a naturali, hoc consideratur a naturali. Vox est huiusmodi. A manifesta quia quicumque proprie definit rem, proprie considerat illam. B probatur quia II. De anima ponitur definitio vocis.
3. 3° ad idem: Si vox consideratur a dialectico, sequitur quod esset vox inquantum vox aut vox inquantum non vox, unde. Probatio: A manifesta ex sufficienti divisione quia membra disiunctionis sunt contradictoria inter quae non cadit medium, ut patet primo Posteriorum. B probatur: Non vox inquantum vox quia tunc quaelibet vox esset considerationis dialectici. Falsitas consequentis patet¹, ergo sonus non vox consideratur a dialectico ut patet per processum auctoris capitulo 2° et 3° tractatus primi. Probatur consequentia quia quidquid debetur alicui in quantum tale hoc debetur omni contento sub eo, quia quidquid debetur homini inquantum homo hoc debetur Socrati et Platoni et sic de aliis. - 2a pars B^{is} probatur, quia si dialecticus consideret vocem inquantum non vox, tunc considerat oppositum vocis et non vocem.
4. Praeterea ad idem: Si sic, sequitur quod aut consideret eam ut principium aut ut passio aut ut subiectum aut ut partes subiecti. Nullo eorum ergo. A manifesta ex sufficienti divisione. B probatur: Non ut principium, quia principia sunt complexa. Sed vox est quid incomplexum; item principia sunt per se nota, vox autem in-/f.133vA/-vestigatur ut patet per auctorem in littera capitulo secundo conclusionem tertiam. - Nec etiam ut passio, quia passio simplex non demonstratur de subiecto complexo; item ex alio, quia passio non est in plus quam subiectum scientiae, sed vox est in plus quam subiectum logicae, quod² argumentatio est, quia ubicumque argumentatio, ibi vox, et non convertitur, quia dicendo 'Socrates' ibi est vox, sed non [sed non] argumentatio. - Nec etiam tamquam subiectum, quia ut probatum est in praecedentibus(?) argumentatio est subiectum, vox autem non est

1 probatur K.

2 quia K.

argumentatio. - Nec etiam ut pars subiecti, quia vel esset pars integralis vel subiectiva; non pars integralis, quia tunc subiectum scientiae logicae esset quid aggregatum et sic esset ens per accidens et per consequens non esset scientia de ipsa, quia septimo(?) Metaphysicae "de ente per accidens non est scientia"; nec etiam potest esse pars subiectiva, quia vox non est aliqua species argumentationis, quia da quod sic, species alicuius generis esset maioris ambitus quam ipsum genus, quod est falsum. Consequentia probatur, quia ut ostensum est vox habet se in plus quam argumentatio.

5. 5° ad idem: Si vox consideraretur a dialectico sequitur quod dialecticus non differret a metaphysico. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet quia sunt scientiae specificè distinctae, ergo artifices distinguuntur ratione scientiarum. Probatur consequentia, quia metaphysicus considerat omne accidens ut patet ex VII. Metaphysicae. Sed vox est accidens, ergo vox consideratur a metaphysico, et si tunc etiam consideratur a dialectico, sequitur propositum¹.

6. 6° ad idem: Si vox consideratur a dialectico aut hoc esset per se aut per accidens. Nullo modorum, ergo. A manifesta ex sufficienti divisione. B probatur: Non per se, quia tunc accidens absolutum per se contineretur sub accidente relativo. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet quia absolutum per se non potest contineri per se sub relativo. Consequentia probatur, quia sicut ostensum est argumentatio est adaequatum subiectum in tota logica et argumentatio est formaliter relatio. Modo quidquid consideratur per se in aliqua scientia hoc per se continetur sub subiecto istius scientiae, et consequentia est probata. Secunda pars B probatur quia si vox consideratur per accidens, tunc per se non definiretur a dialectico. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet auctoritate auctoris in littera conclusione tertia, capitulo 2° tractatus primi summae primae. Probatur consequentia quia quidquid per se definitur in aliqua scientia, hoc secundum suam essentiam consideratur, quia definitio est quiditatis et essentiae ut patet VII. Metaphysicae, et quidquid consideratur secundum sui essentiam hoc consideratur in quantum tale, et quidquid consideratur in quantum tale hoc per se consideratur, quia 'per se' et 'in quantum tale' convertuntur.

7. In oppositum est auctor in littera conclusione iam allegata et etiam Aristoteles primo Perihermeneias ubi in definitione nominis ponit vocem.

<Notabilia>

8. Nota primo quod vox consideratur multipliciter: Uno modo in quantum ens et secundum eius entitatem sive proprietatem. Alio modo consideratur ¹ oppositum K.

in quantum est pars obiecti ipsius 'auditus' sive in quantum transmutabilis quia omne accidens est transmutabile saltem quod reperitur in istis inferioribus. 3° modo consideratur in quantum super ipsam fundatur musicalis consonantia, quia consonantia musicalis sive numerus sonorum fundatur in vocibus. 4° modo consideratur in quantum pars sermonis congrui. 5° modo consideratur in quantum pars sermonis ornati. 6° modo consideratur in quantum pars argumentationis vocalis.

9. Nota quod aliquid considerari in scientia intelligitur dupliciter: Uno modo per se, alio modo per accidens. Per se consideratur in scientia aliquid quod consideratur secundum proprium modum essendi ipsius. Sed illud per accidens consideratur sine quo non potest esse illud per se consideratum quamvis illud per se non consideraretur.

10. Nota aliquid definitur in scientia duplici de causa: Uno modo propter notitiam sui ipsius ita quod sua essentia notificetur propter se ipsum. Alio modo aliquid definitur non praecise propter se ipsum, sed propter cognitionem alicuius plenioris, quia cum tale est definitum et notificatum tunc potest facilius ducere in cognitionem alterius cuius cognitio per se consideratur.

11. Nota quod quaelibet relatio aliquo modo notificatur per suos terminos quia ex quo non cognoscimus quandoque differentias intrinsecas relationis, tunc loco differentiarum ponimus terminos relationis. Et ideo si relatio praecise per se notificatur¹ ab aliquo aliquorum terminorum, tunc isti termini etiam necessario considerabuntur saltem per accidens quia talis relatio non habet notificari nisi per suos terminos saltem aliqua notitia.

12. Nota quod duplex est pars argumentationis: Quaedam est propinqua, <quaedam remotior> quaedam remota, et quaedam remotissima. Partes propinquae dicuntur propositiones saltem materiales. Sed partes remotae dicuntur termini sicut subiectum et praedicatum, et partes remotiores dicuntur syllabae, sed partes remotissimae dicuntur litterae.

13. Nota vox est duplex, quaedam est complexa et quaedam incomplexa. Vox complexa sicut est oratio vel propositio, sed vox incomplexa dicitur illa sicut nomen et verbum.

<Conclusiones>

14. Hiis visis pono conclusiones:

15. Prima est ista: Vox in quantum est pars argumentationis per accidens consideratur a dialectico. Ista conclusio probatur: Quod est necessario coniunctum illi quod³ per se consideratur a dialectico, illud consideratur
1 consideratur K. 2 sic K. 3 illi quod: illud K.

per accidens a dialectico, supposito quod non per se. Vox est huiusmodi. A manifesta ex suppositione, quia si non consideratur per se et si /f.133 vB/ coniungitur necessario considerato per se oportet quod consideraretur per accidens. B probatur, quia pars necessario est coniuncta illo cuius est pars.

16. Nota circa istam conclusionem dubitatur: Pars subiecti alicuius scientiae per se consideratur in illa scientia. Sed vox est huiusmodi. A manifesta quia ex quo subiectum nihil aliud est nisi omnes partes suae simul sumptae secundum se totum, ideo si totum subiectum consideratur per se in aliqua scientia, et quaelibet pars eius. B patet ex praedictis. - Respondetur: Verum est si fuerit pars subiectiva. Si autem pars integralis materialis, tunc non oportet. Et sic in proposito.

17. Contra hoc arguitur quia certum est quod totum compositum ex materia et forma non est aliud quam materia et forma simul sumptae. Si ergo subiectum componitur ex sua materia et forma sua, sequitur quod materia per se considerabitur et per consequens quaelibet pars materiae. - Respondetur quod materia est duplex: Quaedam est materia ex qua, alia est materia in qua. Modo bene conceditur quod illud quod est materia ex qua alicuius, quod a quocumque illud consideratur¹ per se, et sua materia, [†]quamvis tamen concessa sit dubitatio[†]. Si autem materia in qua, tunc non oportet. Sic in proposito.

18. 2a conclusio est ista: Nulla vox per se consideratur a dialectico. Ista conclusio probatur, quia quidquid per se consideratur a dialectico, aut hoc est subiectum aut pars subiectiva subiecti aut passio aut principium. Nullo istorum est vox. Ergo. A manifesta ex sufficienti divisione. B probatur: Non est subiectum, quia non est argumentatio formaliter; nec pars subiectiva subiecti, quia non est formaliter aliqua specierum argumentationis; nec passio, quia est in plus quam argumentatio, et quia absolutum non potest esse passio respectiva; nec etiam principium, quia principia sunt propositiones per se notae. Tamen potest esse principium integrale subiecto; verum est ut principium ex qua, sed non ut principium in qua.

19. Nota circa istam conclusionem <dubitatur> quia omne per se definitum in aliqua scientia videtur esse per se consideratum. Sed vox est per se definita. Ergo. A manifesta, quia eo modo quo aliquid definitur, eo modo videtur considerari. B patuit ut supra.

1 consequitur K.

20. Respondetur: Verum est si definitur propter notitiam sui ipsius prae-
cise et <pro> prima intentione. Si autem propter notitiam alterius, tunc
non oportet, et sic in proposito.

<Ad rationes principales>

21. Istis visis respondetur ad principales:

22. Ad primam cum dicitur "illud quod consideratur a naturali etc" verum
est. Sed sub isto modo considerandi quo consideratur a naturali, non con-
sideratur a dialectico. Ad B cum dicitur "vox consideratur a naturali"
verum est, inquantum obiectum auditus vel inquantum mutabilis.

23. Unde sciendum quod eadem res secundum rem potest considerari a diver-
sis artificibus, sed tamen <secundum> diversos modos.

24. Ad secundam cum dicitur "illud quod definitur a naturali etc" verum
est: Secundum illam definitionem consideratur a naturali, nihilominus tamen
secundum aliam definitionem potest considerari a dialectico.

25. Per hoc ad tertiam cum dicitur "si sic, aut hoc est verum in quantum
vox etc", dico nullo modorum. Quando dicit quod haec divisio est sufficiens,
ista negatur. Sed quando probatur quia datur per contradictoria, dico quod
vox in quantum vox et vox in quantum non vox non sunt contradictoria quia
inter ipsa mediat haec vox sicut ens in quantum ens et non ens in quantum
non <ens non> sunt contradictoria, quia inter ipsa cadit medium sicut hoc
ens demonstrando [super] substantiam.

26. Unde sciendum quod vox et non vox secundum aliquos sine reduplicatio-
nibus dicuntur contradictoria, sed non cum reduplicationibus.

27. Aliter dicitur quod non vox simpliciter et vox secundum quid dicuntur
vere contradictoria, et vox simpliciter et non vox secundum quid.

28. Aliter posset dici quod vox in quantum vox per accidens consideratur
a dialectico. Quando dicit, tunc omnis vox consideraretur a dialectico,
verum est si sumetur reduplicatio secundum genus, si autem secundum spe-
ciem tunc <non> oportet. Sic in proposito, quia debet sic intelligi: vox
in quantum vox significativa ad placitum.

29. Ad quartam "si sic, sequitur etc", dico breviter quod consideratur ut
principium subiecti sed non ut principium subiectivum sed ut principium in-
tegrale materiae subiecti. Ad probationem cum dicitur, tunc subiectum esset
ens per accidens, negatur consequentia. Ad probationem quia esset aggre-
gatum¹ etc, verum est si vox esset principium integrale ex quo. Si autem
in quo, tunc non oportet. Sic in proposito.

30. Unde sciendum quod ipsum subiectum logicae fundatur in vocibus tamquam
in principio materiali in quo, sed non ex quo, quia ex VII. Metaphysicae
accidentia non habent materiam ex qua.

¹ integratum K.

31. Unde sciendum ex quo quaelibet relatio aliququaliter notificatur per terminos, et quia voces sunt termini istius relationis¹ quae² ponitur esse subiectum in logica, ideo necessario considera<n>tur propter notificare tale subiectum.

32. Ad 5tum cum dicitur "illud quod consideratur a metaphysico etc", verum est, sub illo modo considerandi sub quo consideratur a metaphysico non consideratur a naturali³, sed bene sub alio.

33. Ad 6tum cum dicitur "aut per se aut per accidens", dico quod per accidens. Ad probationem cum dicitur "quidquid per se definitur etc" verum est si definitur gratia sui. Si autem gratia alterius, non oportet. Sic in proposito, quia vox tantum definitur propter hoc, ut cum sit cognita magis posset notificare habitudinem fundatam super ipsam.

34. Nota: Et sic dicitur quod partes subiectivae subiecti per se considerantur in scientia, sed non partes integrales subiecti tamquam materia in qua. Sed tamen secundum unam opinionem posset teneri probabiliter quod utraque partium per se consideraretur.

1 *scilicet* argumentationis (cf. §6).

2 quod K.

3 *melius* dialectico.

QUAESTIO 5

Utrum voces significant res extra animam vel utrum significant conceptus rerum.

Circa capitulum secundum tractatus primi utrum voces significant res extra animam vel utrum significant conceptus rerum. Et videtur primo /f. 134rA/ quod significant res:

1. Illud significant voces in cuius cognitionem ducunt. Sed voces ducunt in cognitionem rerum. Ergo. A manifesta ex terminis. B probatur quia haec vox 'homo' ducit in cognitionem huius rei quod est animal rationale.
2. 2° ad idem: Sicut se habent modi significandi activi ad proprietates rerum sic se habent voces ad ipsas res. Sed modi significandi activi significant proprietates rerum. Ergo. A manifesta ex convenienti similitudine. B probatur ex primo Modorum significandi ubi dicitur quod modus significandi activus est quaedam proprietas vocis concessa sibi ab intellectu, mediante qua proprietatem rei significant. Ex quibus verbis colligitur quod modus significandi activus significat proprietatem extra.
3. 3° ad idem: Si voces non significarent res sed conceptus rerum, sequitur quod omnis vox prolata significaret se ipsam prius conceptam. Consequens falsum, ergo. Falsitas probatur quia pueri proferunt voces nullo conceptu praecedente. Consequentia probatur quia ex quo vox significat conceptum ideo omnem vocem prolatam praecedit aliquis conceptus.
4. 4° ad idem: Illud significant voces quod subiciunt et praedicant. Sed hoc sunt res. Ergo. A manifesta ex primo Perihermeneias, ubi dicitur "terminus significat quod subicit et praedicat". B probatur quia in ista propositione 'homo est animal' haec vox 'animal' praedicat animalitatem <et haec vox 'homo' subicit humanitatem>, quia da quod significant conceptus: Tunc haec propositio erit falsa 'homo est animal' quia tunc ista valet illam 'conceptus hominis est conceptus animalis'. Sed 2a est falsa, ergo prima.
5. 5° ad idem: Id significant voces ad quod significandum imponantur. Sed hoc sunt res. Ergo. A manifesta ex terminis. B probatur quia ista vox 'homo' imponitur ad significandum naturam hominis extra animam.
6. 6° ad idem: Voces aut significant res tantum aut conceptus tantum aut rem cum conceptu simul. Sed non 2° modo et tertio, ergo primo. A manifesta ex sufficienti divisione. B probatur: Non significant conceptus tantum, quia tunc nulla res posset indicari per vocem, cuius falsitas est manifesta. - Item ex alio, quia tunc haec propositio esset falsa 'Socrates currit' Socrate currente actu. Consequens est falsum ut de se notum est.

Consequentia probatur, quia cum dicitur '<Socrates> currit' li 'Socrates' secundum te significat conceptum Socratis et certum est quod iste non currit in re extra, quia est quidam actus intelligendi in anima. - Nec potest dici quod voces significant res et conceptus simul, quia tunc sequitur quod nulla vox esset univoca. Consequens falsum. Ergo. Falsitas manifesta per Aristotelem in Antepredicamentis et per totam grammaticam. Consequentia probatur, quia tunc quaelibet vox significaret diversa secundum diffinitiones, quia conceptus habet aliam diffinitionem ab ipsa re, quia conceptus est accidens, res autem cuius est conceptus quandoque est substantia, accidentis autem et substantiae diversae sunt diffinitiones.

7. In oppositum videtur esse Aristoteles in primo Perihermeneias, ubi dicit "sunt ergo ea quae sunt in voce earum quae sunt in anima passionum notae". Ex quo videtur velle dicere quod voces significant passiones animae. Sed passiones animae sunt conceptus. Ideo.

<Opinio prima>

8. Nota primo ex quo quaedam voces sunt significativae ut dicit auctor in littera et Aristoteles primo Perihermeneias, ideo est dubium utrum vox significat rem extra vel utrum significat conceptum ipsius rei existentem in anima.

9. Nota circa quaestionem est una opinio quae dicit quod voces nihil aliud significant quam res.

10. Ista opinio probatur: Illud significant voces pro quibus utimur ipsis. Sed nos utimur vocibus pro ipsis rebus. Ergo. A manifesta ex terminis, quia pro quibus utimur vocibus illa videntur significare. B probatur auctoritate Aristotelis in primo Elenchorum, ubi dicit quod res non possumus ferre nobiscum ad disputationes, ideo in disputationibus utimur vocibus pro ipsis rebus.

11. 2° ad idem: Illa significant voces quae repraesentant intellectui. Sed res sunt huiusmodi. Ergo. A manifesta, quia voces repraesentant intellectui significata eorum. B probatur quia ista vox 'homo' repraesentat naturam hominis intellectui.

12. Ista opinio improbat, quia si voces significarent res praecise, sequitur quod destructis rebus voces non essent significativae. Consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis probatur, quia ista vox 'rosa' est significativa in hieme, et tamen significatum eius est destructum. Consequentia probatur, quia destructo significato vocis vox non potest esse significativa.

13. 2° ad idem: Sic sequitur quod aliqua vox posset imponi ad significandum aliquam rem quae prius non esset intellecta. Consequens falsum. Ergo.

Falsitas patet, quia tunc imponens posset significare aliquam rem per vocem quae prius non cognita fuisset. Et confirmatur, quia tunc voces imponuntur ad significandum res <in>cognitas et non [in]cognitas. Et tenet consequentia, quia si vox significat rem praecise nullo conceptu praecedente, ergo imponitur ad significandum rem nullo conceptu praecedente.

14. Ad rationes opinionis patebit infra (37-38).

<Secunda opinio>

15. Nota alia est opinio opposita huic opinioni² quae dicit quod voces praecise significant conceptus rerum sine rebus.

16. Ista opinio probatur: Voces significant passiones animae, ergo significant conceptus rerum. Consequentia probatur, quia passiones animae sunt conceptus rerum. Antecedens probatur auctoritate Aristotelis primo Perihermeneias praeassumpta.

17. 2° ad idem: Illud quod voces notificant, hoc significant. Sed voces notificant conceptus. Ergo. A manifesta ex terminis. B probatur auctoritate Platonis in Tymeo ubi dicit quod voces notificant voluntates, et /f.134rB/ hoc dicit sub istis verbis "propter hoc datus est nobis sermo etc."

18. Ista opinio improbat, quia si voces significarent praecise conceptus et non res, sequitur quod nullius rei cognitio posset acquiri per auditum. Consequens est falsum. Ergo. Falsitas consequentis probatur auctoritate Aristotelis in libro De sensu et sensato, ubi dicit quod sensus auditus est sensus disciplinae et scientiae quia dicit ibidem quod caeci nati sunt sapientiores surdis. Consequens probatur, quia si voces non significant res, ergo intellectus mediante auditu non potest acquirere² rerum cognitiones et per consequens nullam scientiam per speciem auditus seu auditive.

19. 2° ad idem: Si sic, sequitur quod ex variatione rerum, non variatur veritas et falsitas in oratione. Consequens est falsum. Ergo. Falsitas patet per Aristotelem in Praedicamentis, ubi dicit "ex eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa". Tenet consequentia ex terminis, quia tantum ex variatione significati variatur veritas et falsitas orationis.

20. Ad rationes opinionis patebit (39-40).

<Propria opinio>

21. Nota quod voces sunt inventae propter duplicem causam. Quarum prima est ista, ut per³ ipsas possumus exprimere conceptus mentis. Et hoc innuit Plato in Tymeo: "Propter hoc datus est sermo nobis etc." Secunda causa est ut mediantibus ipsis valeam exercere habitus scientificos⁴. Et hoc
 1 oppositioni K. 2 acquiri K. 3 propter K. 4 scientificus K.

innuit Aristoteles in primo Elenchorum, cum dicit "ad disputationes res proferre <non> possumus, ideo utimur vocibus pro rebus".

22. Nota, difficultas quaestionis stat in hoc ex quo numquam vox proferatur ad significandum aliquam rem nisi prius talis res sit concepta in intellectu. Ideo dubitatur utrum significat talem conceptum illius rei vel utrum significat rem cuius est conceptus.

23. Hiis visis pono conclusiones. Prima est ista quod voces sunt necessario mediantibus quibus exprimuntur conceptus animae et mediantibus quibus habitus scientifici exercentur¹. Voces sunt huiusmodi. A manifesta, quia expressio conceptuum animae est necessaria et similiter exercitium habituum scientificorum. B patet ex praenotatis.

24. Contra istam dubitatur: Illud non est necessarium quod est de bene esse illius cuius est. Sed vox est huiusmodi. A manifesta, quia necessarium est de esse. B probatur auctoritate Commentatoris in 3° De anima et similiter Aristotelis, ubi dicunt quod voces sunt de bene esse animalium, quia solus sensus tactus est de esse animalis, et per consequens organum ipsius tantum(?), sed alia organa aliorum sensuum sunt de bene esse ut determinat Commentator in 3° De anima et Aristoteles in libro De sensu et sensato "animalia dicuntur <*> lingua propter duo opera per gustare et vociferare."

25. Respondetur concedendo A. Ad B dicendum: Quamvis voces sunt de bene esse animalis in quantum animal praecise, tamen sunt de esse animalis in quantum animal perfectum, quia quamvis animal possit esse sine voce ut patet de talpa et de multis aliis, tamen animal perfectum numquam.

26. 2^a conclusio est ista: Voces significant res principaliter. Ista probatur: Illud significant voces principaliter, ad cuius significationem imponuntur principaliter. Sed res sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur quia haec vox 'homo' principaliter imponitur² ad significandum humanitatem.

27. Dubitatur contra istam, quia si voces significant res principaliter, sequitur quod omnes vox significaret rem vel quod aliqua vox esset quae non haberet significatum principale. Consequens est falsum, ergo <etc.>. Falsitas manifesta quia non quaelibet vox significat rem nec etiam aliqua vox caret significato principali. Consequentia probatur, quia haec vox 'caecitas' est significativa; aut ergo significat rem aut non rem. Si significat rem, hoc est impossibile, quia privatio est non ens et per consequens non res. Si autem dicitur quod significat non rem, ergo caret significato principali.

1 extenditur K.

2 imponuntur K.

28. Respondetur uno modo quod conclusio est intelligenda de vocibus significantibus res extra animam vel res quarum sunt conceptus per se ipsas.

29. Aliter dicitur quod non oportet quod quaelibet vox significet principaliter rem positivam extra animam, sed sufficit quod significet principaliter aliquod privativum vel negativum, et illud significat principaliter quam conceptum illius privativi.

30. 3^a conclusio est ista: Voces significant res ut conceptae. Ista conclusio probatur, quia nihil significatur per vocem nisi prius sit conceptum. Ergo voces significant res ut conceptae. Consequentia est nota, quia oppositum consequentis repugnat antecedenti. Antecedens probatur auctoritate Aristotelis primo Peri hermeneias ubi dicit "ea quae sunt in voce sunt signa passionum animae" id est res quae significantur per voces significantur ut conceptae sive ut stant sub conceptibus.

31. Contra istam dubitatur, quia si consequens esset vera, sequitur quod voces prolatae a pueris non significarent rem extra vel saltem aliquam rem quemcumque. Falsitas consequentis est nota; quia proferunt voces significativas sine omni conceptione rei.

32. Respondetur negando consequentiam. Ad probationem dicitur: Quamvis non praeconciipiunt rem determinate, tamen indeterminate.

33. Aliter potest¹ dici quod proferunt voces significativas per accidens, quia non proferunt ipsas ad significandum.

34. 4^a conclusio est ista: Voces significant conceptus ex consequenti. Probatur: Illud significant voces ex consequenti in cuius cognitionem ducunt ex consequenti. Conceptus sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur quia haec vox 'homo' /f.134vA/ primo ducit in cognitionem humanitatis, secundo in cognitionem conceptus.

35. Dubitatur circa istam rationem istius conclusionis quia conceptus rerum "ducunt" in cognitiones rerum, ergo non voces. Consequentia patet ex terminis. Antecedens probatur, quia quaelibet "res" cognoscitur per suum conceptum.

36. Respondetur quod quaelibet res cognoscitur per suum conceptum tamquam per actum intelligendi proprium. Sed per suam vocem tamquam per signum.

<Ad rationes>

37. Respondetur ad rationes opinionum ad primam primae (10) cum dicitur: "Illud significant voces etc." conceditur. Ad B cum dicitur "sed nos utimur vocibus pro rebus" dicitur quod tantum utimur vocibus pro rebus ut conceptae sunt, sed non praecise.

¹ possunt K.

38. Ad secundam (11) cum dicitur "illud significant voces quod repraesentant intellectui", conceditur. Ad B cum dicitur "res sunt huiusmodi", verum est, res ut conceptae, sed non res praecise.
39. Ad primam rationem¹ secundae cum dicitur "illud significant voces ad quod immediate ordinantur", illa conceditur. Ad B cum dicitur "conceptus sunt huiusmodi", dico quod hoc non sunt conceptus praecise, sed res ut conceptae.
40. Ad secundam (16) cum dicitur "illud significant voces etc", dicendum quod voces non sunt praecise signa passionum animae sive conceptuum, sed rerum ut conceptae.
41. Ad principales, ad primam cum dicitur "designant voces etc", conceditur A. Ad B cum dicitur "voces ducunt in cognitionem rerum", verum est, conceptarum, sed non praecise.
42. Ad secundam cum dicitur "sicut se habent modi significandi etc", conceditur A. [Probationem] Ad B cum dicitur "modi significandi activi significant proprietates rerum", verum est ut conceptae, quia secundum grammaticos modi significandi activi significant modum essendi rei qui dicitur proprietas rei ut stat sub modo intelligendi.
43. Per hoc ad tertiam cum dicitur "si sic, sequitur etc" conceditur consequentia. Ad probationem cum dicitur "pueri proferunt voces non conceptas", verum est, non conceptas determinate, sed bene confuse.
44. Ad quartam cum dicitur "illud significant voces etc", conceditur. Ad B dicendum quod tantum subiciunt res conceptas et praedicant res conceptas.
45. Ad 5^m "id significant voces etc", conceditur A. Ad B cum dicitur "voces imponuntur ad significandum res", verum est, res conceptas.
46. Ad 6^{am} cum dicitur "voces vel significant res tantum etc", dicendum quod significant res ut conceptae. Ad probationem cum dicitur "tunc nulla² vox esset univoca", negatur, quia vox non aequae primo significat ista, puta rem et conceptum, sed principaliter rem, et e consequenti conceptum.
47. Aliter dicitur quod aequivocatio et univocatio attenduntur penes res ad res, sed non penes conceptum rei et ipsam rem.

1 opinionem K. *Talis ratio superius non extat; hic autem non respondetur ad rationem (17) superius motam.*

2 ista K.

QUAESTIO 6

Utrum vox sit genus in definitione nominis.

Circa 3. capitulum tractatus primi, primae summae, de conclusione secunda, utrum vox sit genus in definitione nominis.

1. Et videtur quod non: Materia non est genus illius cuius est materia. Sed vox est materia nominis. Ergo etc. A manifesta, quia materia non est in praedicamento nisi per reductionem, genus autem per se est in praedicamento. B probatur, quia vox est pars materialis ipsius nominis, quia formale nominis est in voce tamquam in sua materia ut habetur ex I. Modorum significandi.

2. 2° ad idem: Si vox esset genus in definitione nominis, sequitur quod nomen esset vere compositum ex materia et forma. Consequens est falsum, ideo. Falsitas consequentis probatur, quia nomen est accidens et nullum accidens est compositum ex materia et forma, ut patet per Aristotelem VII. Metaphysicae. Item ex Sex principiis "accidentia sunt formae simplices". Consequentia probatur, quia omne habens genus habet differentiam contrahentem illud genus, quia differentia est contractiva generis ut patet ex Porphyrio. Omne autem habens genus et differentiam vere componitur ex materia et forma, quia tertium compositum constituitur ex actuali et potentiali¹ ut patet IX. Metaphysicae.

3. 3° ad idem: Quaecumque sunt primo diversa unum non est genus alterius. Sed vox et nomen sunt primo diversa, ergo etc. A manifesta, quia genus et id cuius est genus sunt eiusdem generis. Sed primo diversa non sunt eiusdem generis, ut patet V. Metaphysicae, quia sunt nulli idem² entia, id est in nullo conveniunt. B probatur, quia absolutum et respectivum sunt primo diversa. Nomen autem est quid respectivum, quia formaliter nomen dicitur tale per suum modum significandi activum. Talis autem est relatio, quia habitudo signi ad signatum dicitur modus significandi activus. Vox autem est quid absolutum, quia est de praedicamento absoluto, quia sensibilis qualitas.

4. 4° ad idem: Omne genus primo perseitate primi modi praedicatur de eis, cuius est genus. Vox non est huiusmodi. Ergo etc. A manifesta ex I. Posteriorum, quia definitio et partes definitionis primo perseitate primi modi praedicatur de definito. Constat autem ex VI. Topicorum /f.134vB/ genus est quasi (pars) definitionis, quia definitio constituitur ex genere et

1 illegibile K. 2 quia - idem iter. K.

differentia. B probatur, quia absolutum non praedicatur de primo modo per se itatis de relativo; sed vox secundum vox est quid absolutum et nomen quid respectivum, ideo sequitur propositum.

5. 5° ad idem: Ens reale non est genus entis rationis. Sed vox est ens reale et nomen est ens rationis, ergo. A manifesta, quia ens reale non potest verificari de ente rationis, quia oppositum. B probatur, quia vox est in praedicamento reali, puta in praedicamento qualitatis, nomen autem est ens rationis, quia nomen est quaedam relatio rationis, puta relatio signi ad signatum.

6. 6° ad idem: Si vox esset genus in definitione nominis, sequitur quod genus esset maioris entitatis quam sua species et nobilioris entitatis quam forma generis. <Consequens est falsum, ergo. Falsitas consequentis probatur>, quia quanto aliqua forma est posterior tanto est perfectior et nobilior, quia forma minus perfecta disponit <ad> formam maius perfectam. Sed disponens est ignobilius illo ad quod disponit. Probatur consequentia, quia ens reale est maioris et nobilioris entitatis quam ens rationis, quia secundum omnes ponentes entia rationis sunt minimae entitatis.

7. In oppositum est auctor conclusione secunda, capituli tertii, tractatus primi, summae primae.

<Opinio prima>

8. Nota primo circa quaestionem est una opinio quae dicit quod vox non sit genus in definitione nominis. Et ista opinio habet pro se illas rationes positas in pede quaestionis, quarum solutiones videbuntur.

9. Ista opinio improbat: Illud quod praedicatur quiditative de altero et inconvertibiliter et non tamquam species specialissima, hoc est genus illius. Sed vox praedicatur quiditative de nomine et inconvertibiliter et non sicut species specialissima de individuo. Ergo. A manifesta, quia in nullo habet instantiam. B probatur, quia cum quaeritur quid sit nomen, sufficienter respondetur nomen est vox. Ex hoc habetur quod vox praedicatur quiditative de nomine. Et constat quod inconvertibiliter, quia bene sequitur omne nomen est vox, sed non convertitur. Item ista praedicatio non est speciei de individuo, quia nomen ^findividuum secundum quaedam species.[†]

10. 2° ad idem: quod praedicatur de pluribus differentibus specie in quid, hoc est genus illarum specierum. Vox est huiusmodi. A est manifesta ex definitione generis quae datur a Porphyrio. B probatur, quia vox praedicatur quiditative de nomine et verbo, quae differunt specie.

<Opinio secunda>

11. Nota alia est opinio, quae ponit duplicem conclusionem. Prima est ista: Vox est genus nominis materialiter sumpti. Secunda est ista: Vox non est genus nominis formaliter sumpti. Prima conclusio probatur: Illud quod praedicatur de altero in quid et inconvertibiliter et non sicut species de individuo, hoc est genus illius. Sed vox praedicatur de nomine materialiter sumpto in quid, inconvertibiliter et non sicut species de individuo. Ergo etc. A manifesta. B probatur, quia cum quaeritur quid est nomen materialiter, respondetur nomen est vox. Et similiter ibi vox praedicatur inconvertibiliter et non sicut species specialissima.

12. 2° ad idem: Omne prius est genus posterioris si sunt eiusdem praedicamenti, et si non est tantum eius species specialissima. Sed vox est prior nomini¹. Ergo etc. A manifesta per inductionem in singulis, quia A non habet instantiam. B probatur, quia nomen materialiter sumptum superaddit voci in eodem praedicamento qualitatis et non sicut individuum² specie<i>, ergo sicut species generi.

13. Secunda conclusio probatur: Formaliter absolutum non est genus illius quod est formaliter respectivum. Sed vox formaliter est absoluta et nomen sumptum formaliter est respectivum. Ideo etc. A manifesta sicut supra. B probatur, quia nomen sumptum formaliter est relatio rationis formaliter. Vox autem formaliter est absoluta.

14. 2° ad idem: Ens reale non est genus entis rationis. Sed vox est ens reale et nomen sumptum formaliter est ens rationis. Ideo sequitur conclusio. A manifesta. B probatur, quia formale nominis est quidam modus significandi activus. Iste autem formaliter est respectus sive relatio.

15. Nota secundum istam opinionem in nomine sunt duo: Materiale et formale. Materiale nominis est vox apta nata ad significandum. Sed formale eius est habitudo mediante qua vox refertur ad significatum et ad modum essendi [in] significati. Unde secundum grammaticos modernos cum intellectus imponit vocem ad significandum aliquam rem, tunc contrahit vocem ad significandum et ad modum essendi significati. Ad istam operationem³ consequitur quaedam habitudo vocis ad significatum quae habitudo dicitur modus significandi activus. [ad] Secundum quod res significata habet diversos modos essendi, qui secundum grammaticos dicuntur modi significandi passivi, sic etiam vox habet diversas habitudines ad illos modos essendi diversos, qui dicuntur diversi modi significandi activi. Et tunc vult

1 individuo K. 2 individuo K. 3 opinionem K.

dicere opinio quod vox bene praedicatur quidditative de materiali nominis, sed non de formali, et sic dicunt consequenter quod definitio auctoris sit de nomine sumpto materialiter. Si autem diceretur quod esset de nomine sumpto formaliter, tunc talis definitio esset per additamentum, quia tunc subiectum poneretur in definitione accidentis. Utroque modo potest intelligi definitio secundum istam viam.

16. Ista opinio est famosa et probabilis, sed veritas eius videbitur postea.

<Opinio propria>

17. Nota aliter potest dici. Propter quod sciendum quod vox addit supra sonum quandam formam eiusdem generis, quia semper posterius in eodem genere addit super suum prius, et tunc iterum talis vox taliter prolata, puta secundum similem significationem, talis iterum addit super vocem in communi sicut haec vox 'homo' specie est alia ab ista voce 'asinus' et sic de similibus et quaelibet illarum addit quandam formam super vocem in communi, et ideo secundum quod nomina diversimode proferuntur secundum diversas figurationes sive formationes earum dicuntur diversarum specierum. /f.135rA/

18. Ultra nota quod quodlibet accidens existens in aliquo praedicamento determinato est compositum ex genere et differentiis sui generis, quia quicquid est in praedicamento, hoc est compositum ex actuali et potentiali.

19. Hiis visis pono conclusiones. Prima est ista quod nomen est formaliter vox. Ista conclusio probatur: Illud est formaliter vox in cuius definitione ponitur vox. Sed nomen est huiusmodi. A manifesta, quia quaelibet pars definitionis praedicatur formaliter de definito. B patuit ex definitione auctoris. - Item ex alio quia ut dictum est vox est altera pars quidditatis ipsius nominis.

20. Contra istam dubitatur: Si nomen esset formaliter vox sequitur quod nomen esset formaliter qualitas. Consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis est nota, quia nomen formaliter est relatio. Probatio istius, quia nomen formaliter est suis modis significandi. Sed modus significandi quilibet est relatio.

21. Respondetur concedendo consequentiam. Ad probationem cum dicitur "nomen formaliter est relatio" dico quod non formaliter quidditativa

relatio et intrinseca, sed magis qualitas. Ad probationem cum dicitur "nomen est formaliter modis significandi", dico si ibi intelligitur per modum significandi aliquis modus inexistens homini tunc optime volo, sed si intelligitur per modum significandi quaedam relatio superaddita tunc negatur in proposito.

22. Secunda conclusio est ista: Nomen non est formaliter respectiva. Ista conclusio probatur: Illud quod est formaliter qualitas non est formaliter respectiva. Nomen est huiusmodi. A manifesta ex terminis quia absolutum formaliter non <est> respectivum formaliter. B patet ex prima conclusione.

23. Dubitatur contra istam: Illud quod est formaliter habitudo hoc est formaliter respectus. Sed nomen est huiusmodi. A manifesta, quia habitudo est respectus. B probatur, quia est formaliter habitudo signi ad proprietates signati.

24. Respondetur: Conceditur A, si est habitudo ex natura rei. Ad B cum dicitur "nomen est habitudo signi ad proprietates signati", dicendum quod ista habitudo non est <ex> natura rei. - Dicit aliquis: Ergo volo quod non est relatio realis, sed bene est relatio rationis et ista dicitur modus significandi activus. - Respondetur, quod per relationem rationis possumus intelligere duo: Uno modo respectum aliquammodo secundum esse existentem(?) circa rem extra, secundum quod ponunt grammatici. Alio modo per relationem rationis possumus intelligere respectum circa res secundum dici tantum, qui nihil ponit secundum esse. Si intelligitur primo modo, tunc negatur, si secundo modo tunc conceditur.

25. Tertia conclusio est ista, quod nomen non est nomen per aliquam relationem superadditam. <Ista conclusio probatur, quia si sic esset> sequitur quod nomen non esset formaliter absolutum. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet ex conclusione secunda. Probatur consequentia, quia quod est tale per aliquem respectum, hoc non est absolutum tale.

26. Dubitatur contra istam: Si nomen non esset nomen per aliquam respectum superadditum, sequitur quod omnis vox significativa esset nomen. Consequens est falsum, ergo etc. Falsitas patet, quia quaedam vox significativa ad placitum est nomen, quaedam verbum et quaedam participium, et sic de aliis partibus orationis. Probatur consequentia, quia ista distinctio partium orationis et etiam distinctio specierum nominis non potest sumi ab esse absoluto ipsius nominis in quantum vox, quia si sic tunc

sequitur ad propositum: Si nomen est nomen in quantum vox, ergo quicquid est vox saltem significativa ad placitum, hoc erit nomen.

27. Respondetur: Propter quod nota quod nomen habet duplex esse, sive vox quae dicitur nomen: Quoddam esse absolutum et quiditativum quod praedicatur de ipso in recto; aliud habet esse denominativum ratione extrinseci puta ratione significati. Modo secundum primum esse non dicitur nomen nomen grammaticum vel verbum, sed secundum esse secundum.

28. Esse primum debetur sibi in quantum qualitas, et secundum debetur sibi in quantum signum. Unde sciendum quod quaecumque vox significat rem sub esse quietis dicitur esse nomen, et quaecumque significat rem sub modo fieri dicitur esse verbum, et sic de aliis. Et cum dicitur "'homo' est nomen" illud esse nominis debetur huic voci 'homo' non ratione alicuius modi superadditi, sed ratione extrinseci puta ratione ipsius significati. Item cum dicitur "haec vox 'homo' est nomen appellativum", ista denominatio non debetur sibi ratione alicuius intrinseci vel ratione alicuius relationis, quae dicitur modus significandi activus, sed debetur sibi ratione sui significati, quia suum significatum est commune pluribus, ideo talis vox dicitur appellativa. Ex hoc dicitur suo modo de omnibus aliis. Item ex hoc patet quod partes orationis, id est voces quae dicuntur partes orationis, in quantum partes orationis distinguuntur ratione extrinseci puta ratione significatorum.

29. Ex hoc patet ad rationem (26), cum dicitur "sequitur quod omnis vox esset nomen" dico quod ibi est fallacia consequentis, quia quamvis sequitur 'omne nomen formaliter est vox', tamen non convertitur 'quidquid est vox formaliter, hoc est nomen'. Item non sequitur 'partes orationis non distinguuntur per respectus superadditos, sive voces in quantum partes orationis, ergo omnis vox est nomen', quia sicut visum est voces in quantum partes orationis, quae considerantur a grammatico, distinguuntur extrinsece puta ratione significati, et etiam intrinsece per rationes formales quae sunt in praedicamento qualitatis.

30. Quarta conclusio est ista: Vox est genus in definitione nominis. Probatur quia praedicatur de pluribus differentibus specie in quid, puta de nomine et verbo.

<Ad principales>

31. Ad principales, ad primam cum dicitur "materia non est genus", verum est, materia proprie dicta. Si vero¹ materia quae est quoddam intelligibile eiusdem generis potest esse genus.

32. Ad secundam cum dicitur "sequitur quod nomen etc", conceditur consequentia. Ad probationem falsitatis, quia nomen est accidens, conceditur. Cum dicitur "nullum accidens est compositum", verum est, ex materia proprie dicta, sed tamen bene ex taliquid^t potentiarum sui generis.

33. Per hoc ad tertiam "quae sunt primo diversa", illa conceditur. Quando ulterius dicitur "Sed vox et nomen sunt primo diversa", negatur. Ad probationem "absolutum et respectivum sunt primo diversa", concedo. Quando ulterius dicitur "vox est quid absolutum", conceditur. Sed cum dicitur "nomen formaliter est respectivum", negatur, quia sicut /f.135rB/ visum est non est nomen per aliquem modum significandi respectivum superadditum, sed dicitur nomen generale [secundum suum] ratione sui significati, quod bene est absolutum.

34. Ad quartam "omne genus primo etc", conceditur A et B negatur. Ad probationem ut visum est iam, quia nomen non est respectivum formaliter, imo dato quod sit adhuc intrinsece esset absolutum.

35. Ad quintam cum dicitur "ens reale etc", conceditur A. Ad B negatur, quod nomen sit ens rationis formaliter, sed forte tantum secundum quoddam dici, quod tamen nihil multiplicat circa ipsum, sicut visum est in parte quaestionis, quia nomen formaliter est qualitas. Unde cum dicitur "haec vox 'homo' est nomen appellativum" valet dicere "haec vox 'homo' significat rem communem permanentem sive sub quiete. Item cum dicitur "'homo' est nomen substantivum" li 'substantivum' non praedicatur in recto de ista voce 'homo', sed tantum in obliquo, quia cum dicitur "'homo' est nomen substantivum" valet dicere² "haec vox 'homo' est signum alicuius substantivi" et sic de aliis.

36. Ad sextam cum dicitur "si sic sequitur", conceditur consequentia. Ad probationem iam est visum quod nomen non est ens <rationis>, sed ens reale.

1 vere K. 2 valet dicere: et K.

QUAESTIO 7

Utrum nomen infinitum sit de consideratione dialecticae.

1. Utrum nomen infinitum sit de consideratione dialecticae, et arguitur primo <quod non> quoniam illud quod non est nomen secundum dialecticum hoc non est de consideratione dialectici. Nomen infinitum est huiusmodi. manifesta, quia nomen consideratum a dialectico est nomen secundum ipsum. B probatur auctoritate Philosophi in primo Peri hermeneias ubi dicit quod 'non homo' <non est> nomen secundum dialecticum sed nomen infinitum. Idem patet per auctorem in littera.
2. 2° ad idem: Omne consideratum a dialectico est intelligibile. Nomen infinitum non est intelligibile. Ergo etc. A manifesta quia quidquid consideratur, hoc necessario est intelligibile. <B probatur> quia infinitum est ignotum et omne ignotum non est intelligibile.
3. 3° ad idem: Omne consideratum a dialectico significat determinate. Nomen infinitum non est huiusmodi. A manifesta quia quidquid consideratur a dialectico hoc determinate significat verum vel determinate significat falsum secundum omnes expositores. B probatur quia nomen infinitum significat indeterminate quodcumque.
4. 4° ad idem: Omne consideratum a dialectico locatur in praedicamento determinato. Sed nomen infinitum non locatur in praedicamento determinato Ergo etc. A manifesta, quia quidquid consideratur a dialectico hoc est collatum in aliquo decem praedicamentorum secundum Boethium super Praedicamenta. B probatur, quia indeterminatum non est collocabile in praedicamento determinato, quia si sic tunc indeterminatum esset determinatum, quod implicat contradictionem.
5. 5° ad idem: Omne consideratum a dialectico significat aliquid. Sed nomen infinitum nihil significat. Ergo. A manifesta quia tantum vox significativa consideratur a dialectico. B probatur quia 'non homo' facit privationem hominis et quidquid significat privationem, hoc non significat aliquid, sed nihil.
6. 6° ad idem: Illud quod non est non consideratur a dialectico. Sed nomen infinitum non est. Ergo. A manifesta quia quidquid consideratur ab aliquo hoc oportet quod sit. B probatur ex 3° Physicorum "infinitum non est". Tunc sic: Infinitum non est, sed nomen infinitum [non] est infinitum, ergo nomen infinitum non est.

7. In oppositum est Aristoteles in 2° Peri hermeneias, ubi ponit plures enuntiationes per nomina infinita et ubi plures regulas ponit fundatas super nomina infinita, quia ad affirmativam de praedicato finito sequitur negativa de praedicato infinito, sicut ad istam 'homo est iustus' sequitur ista 'homo non est non iustus', et e converso. Et alia est regula quia ad negativam de praedicato finito sequitur affirmativa de praedicato infinito, ut ad istam 'homo non est iustus' <sequitur ista 'homo est non iustus'> et e converso.

<Notabilia>

8. Nota differentia est inter nomen infinitum et inter nomen negativum et inter nomen privativum, quia nomen infinitum negat significatum principale quod significat idem nomen inquantum finitum et derelinquit omne aliud, ut 'non homo' negat <hominem> et significat omne aliud praeter hominem. Sed nomen negativum negat et nihil derelinquit. Sed nomen privativum negat habitum et derelinquit aptitudinem formae circa subiectum ut caecitas circa oculum.

9. Nota dubium quomodo nomen posset infinitari vel quomodo sit infinitum: Vel esset infinitum in magnitudine vel infinitum in multitudine. Non in magnitudine, quia non est quantum. Etiam non est infinitum in multitudine, quia litterae et syllabae nominis infiniti sunt finitae. Infinitum autem multitudine est infinitum secundum naturam.

10. Propter quod nota quod 'infinitum' dicitur multis modis, quoddam enim est infinitum in vigore, aliud est infinitum in duratione, tertium est infinitum in extensione, quartum est infinitum in multitudine, quintum est infinitum in divisione, sextum est infinitum in determinatione, quia indeterminatum.

11. Ultra nota de significato nominis infiniti quid significet, utrum significat aliquid vel nihil.

12. De hoc sunt opiniones, quia una opinio dicit quod nomen infinitum significat non ens. Probat, quia formalior pars eius significat non ens, sicut negatio. Item, quia per hoc nomen infinitum significat videtur differre a nomine [de]finito, quia nomen finitum significat ens et nomen infinitum non ens.

13. Nota, alia est opinio quae dicit quod nomen infinitum significat ens positivum. Declarat, quia hoc nomen infinitum 'non homo' significat omne ens positivum praeter naturam hominis.

14. Nota utraque opinio deficit, et ideo dicendum quod nomen infinitum indifferenter significat quodcumque sive sit ens sive non ens sive ens

in anima sive extra animam sive fictum sive factum praeter illud ens quod est significatum eiusdem nominis sub esse infinito. Haec declaratur, quia 'non homo' significat quodcumque praeter hominem, quia nihil est non homo /f.135vA/, chimera est non homo et sic de aliis.

15. Nota, ex hoc dicitur ad rationes opinionis utriusque. Ad primam (12) cum dicitur "cuius formalior pars significat non ens etc", verum est, si significat non ens cum exclusionem entis. Si autem significat non ens cum inclusionem entis, tunc, non oportet. Sic est in proposito.

16. Ad secundam (13) cum dicitur hoc nomen infinitum 'non homo' significat quodcumque ens positivum praeter naturam hominis, dico quod hoc non significat praecise, quia cum hoc quod significat ens positivum et significat non ens.

17. Nota, aliquid esse consideratum in aliqua scientia dupliciter: Uno modo per se, alio modo per accidens. Per se dicitur esse consideratum in scientia sicut ratio formalis subiectiva. Sed per accidens consideratur aliquid sine quo illud consideratum per se esse non potest et quod cum hoc ducit in cognitionem illius per se considerati, sicut supposito quod aliqua relatio consideratur per se in aliqua scientia tunc extrema illius relationis possunt considerari per accidens, quia talis relatio sine extremis non habet esse et quia extrema ducunt in cognitionem illius relationis.

18. Nota, aliquid dicitur considerari in aliqua scientia dupliciter: Uno modo primo et principaliter, alio modo secundario et ex consequenti. Primo et principaliter dicitur considerari illud quod ordinatur in finem primum et principalem illius scientiae. Sed illud dicitur considerari secundario quod ordinatur in finem non principalem, sed in finem secundarium¹ seu minus principalem.

19. Nota sic in scientia logica est duplex finis, quia quidam² est finis primus et principalis sicut est potissima species sicut syllogismus demonstrativus. Sed finis minus principalis dicitur esse aliqua alia species argumentationis sicut syllogismus dialecticus et sic de aliis.

20. Unde nota sicut in aliis scientiis est ordinatio finium ita quod finis minus principalis ordinatur in finem magis principalem usque ad finem principalissimum, et fines minus principales considerantur propter finem magis principalem et propter finem principalissimum³, et finis principalis primo <et> principaliter consideratur, sed alii⁴ fines vel quaecumque alia ordinata ad illum finem considerantur e consequenti, sic in

1 secundario K.

2 quaedam K.

3 principalissimam K.

4 aliae K.

logica omnes aliae species argumentationis et omnia alia considerata considerantur propter demonstrationem, et demonstratio per se primo consideratur sed alia ex consequenti.

21. Nota, nomen infinitum numquam est pars demonstrationis sed bene alterius speciei argumentationis. Ratio est, quia in demonstratione infertur conclusio significans determinate.

<Conclusiones>

22. Hiis visis pono conclusiones:

23. Prima est ista: Nomen infinitum est infinitum determinative. Probat: Illud quod est indeterminatum, hoc est infinitum determinative. Nomen infinitum est huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur ex praenotatis.

24. Dubitatur contra istam: Illud quod habet principium et finem hoc non est infinitum determinative. Nomen infinitum est huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur quia nomen infinitum habet primam litteram quae dicitur principium eius, et habet ultimam litteram quae dicitur eius finis.

25. Respondetur. Propter quod nota nomen infinitum esse infinitum determinative intelligitur dupliciter: Uno modo quantum ad se ipsum, alio modo quantum ad eius significatum. Primo modo non dicitur infinitum determinative, sed bene secundo modo. Et ex hoc patet solutio rationis, quia [non] probat ipsum nomen infinitum esse finitum quantum ad se ipsum, et hoc est verum.

26. Nota, ex isto solvitur ratio dubii prius moti (9), quia nomen <infinitum> nec est infinitum in magnitudine nec in multitudine sed in determinatione sui significati.

27. Secunda conclusio est ista: Nomen infinitum necessarium est. Ista probatur: Illud mediante quo exprimitur mentis conceptus, hoc est necessarium. Sed nomen infinitum est huiusmodi. A manifesta quia expressio conceptus mentis est necessaria. B probatur quia si concipio quod asinus est alius ab homine istum conceptum exprimo mediante isto nomine 'non homo', dicendo 'asinus est non homo'.

28. Dubitatur contra ista: Illud quod est possibile, non est necessarium. Sed nomen infinitum est possibile, ergo non est necessarium. A nota, quia necessarium et possibile differunt. B probatur, quia nomen infinitum vel est possibile vel impossibile per contradictionem. Sed non est impossibile, ergo possibile.

29. Respondetur: Cum dicitur "illud quod est possibile, non est necessarium", verum est, si est possibile contingenter. Si autem est possibile necessario, tunc non oportet. Sic in proposito.

30. 3a conclusio est ista: Nomen infinitum primario non consideratur a dialectico. Ista conclusio probatur: Illud quod non ordinatur in finem primario intentum a dialectico, hoc non [est] consideratur primario. Sed nomen infinitum est huiusmodi. A manifesta ex praenotatis. Similiter et B, quia nomen infinitum non ingreditur demonstrationem.

31. Dubitatur contra istam: Illud quod ordinatur in finem primario intentum est huiusmodi. A manifesta ex praenotatis. B probatur, quia ut dictum est supra (21) nomen infinitum ingreditur aliquam speciem argumentationis et ad istam ordinatur finaliter et ulterius fuit dictum (20) quod quaelibet species istam ordinatur finaliter et ulterius fuit dictum quod quaelibet species argumentationis finaliter ordinatur ad demonstrationem.

32. Respondetur: Cum dicitur "illud quod ordinatur in finem primario consideratum etc" consideratur a <dialectico", verum est>, si ordinatur ad ipsum immediate. Si autem mediante alio fine, tunc non oportet. Et sic in proposito.

33. Aliter potest dici: Verum est, si ordinatur ad ipsum tamquam pars integralis materialis ordinatur ad suum totum. Si autem aliquo alio modo, tunc non oportet, sicut notificative.

34. 4a conclusio est ista: Nomen finitum nominativi casus primario consideratur a dialectico. Probatur: Illud quod ordinatur in finem primario consideratum, hoc consideratur primario. Nomen [in]finitum nominativi casus est huiusmodi. A manifesta. B probatur, quia nomen finitum nominativi casus ingreditur demonstrationem.

35. Dubitatur contra istam: Finis /f.135vB/ principalis primario consideratur a dialectico. Ergo non nomen <finitum> nominativi casus <quia> non est finis principaliter consideratus in dialectica.

36. Respondetur: Cum dicitur "finis principalis principaliter consideratus <etc">, conceditur. Quando tunc infertur "ergo non nomen finitum nominativi casus", verum est, respectu illius finis principalis, sed respectu alterius potest dici primario consideratum, puta respectu nominis infiniti vel respectu nominis obliqui.

37. 5a conclusio est ista: Nomen infinitum et nomen obliquum secundario considerantur a dialectico, id est minus principaliter. Ista probatur, quia ordinantur ad finem minus principalem.

38. Nota, dubitatur quae sit differentia inter nomen infinitum logicum et grammaticum. Respondetur quod differentia est ista, quia nomen infini-

tum logicum est infinitum ratione negationis. Sed nomen infinitum grammaticum est infinitum sine negatione ut 'quis', 'qui' et sic de aliis.

39. Nota, dubitatur quae nomina possunt infinitari. Respondetur secundum expositores quod nomen significans rem limitatam et positivam potest infinitari sicut hoc nomen 'homo' vel 'asinus'. Et dicitur notanter "rem" quia nomina et dictiones significantes dispositiones rerum infinitari non possunt. Et dicitur notanter "rem limitatam" quia nomen significans aliquid transcendens non potest infinitari, sicut hoc nomen 'ens'. Sed exemplum de primo sicut sunt signa universalis et particularis et sicut partes indeclinabiles. Sed dicitur "rem positivam" quia nomen significans privationem non potest infinitari. Sed de hoc est dubium.

<Ad rationes principales>

40. Ad principales. Ad primam cum dicitur "illud quod non etc", verum est, si nullo modo est nomen secundum dialecticum nec primario consideratum nec secundario. Et tunc B negatur. Ad probationem cum dicitur "in libro Peri hermeneias 'non homo' non est nomen secundum dialecticum", verum est, primario consideratum sive consideratum propter finem principalem. Sed tamen bene est nomen dialecticum consideratum propter finem minus principalem.

41. Ad secundam cum dicitur "omne etc", conceditur. B negatur. Ad probationem cum dicitur "infinitum est ignotum", verum est, infinitum in magnitudine, sed non in determinatione. Diceret "significatum nominis infiniti ignotum (est), et ratio est: significat nomen infinitum de infinito, ergo nomen infinitum ut infinitum est ignotum". Respondetur: Significatum nominis infiniti bene est ignotum secundum numerum sed tamen est notum specie, et hoc sufficit.

42. Ad 3m cum dicitur "omne etc", verum est, si consideratur primario. Sed secundario non oportet.

43. Ad 4m cum dicitur "omne consideratum a dialectico locatur in praedicamento determinato", conceditur illa. Quando dicitur "nomen infinitum non locatur in aliquo praedicamento", negatur. Ad probationem "quia omne indeterminatum esset determinatum", dico quod hoc non est impossibile diversis respectibus, quia aliquid potest esse determinatum quantum ad se ipsum et indeterminatum quantum ad eius significatum.

44. Ad 5m cum dicitur "omne consideratum etc" verum est <***> significat aliquid privativum kategorematicum utrumque significat nomen infinitum. Quando dicitur in B "nomen infinitum non significat aliquid", nego. Cum

dicitur" 'non-homo' significat quamcumque rem aliam ab ipso homine <*

**>.

45. Ad 6m cum dicitur "illud quod non est etc", conceditur A. B negatur. Ad probationem "infinitum non est", verum est, in magnitudine, sed alio modo potest esse.

QUAESTIO 8

Utrum definitio orationis sit bona.

Circa definitionem orationis, utrum sit bona.

Et videtur primo quod non:

1. Omnis definitio data per accidentalialia rei non est bona. Ista est huiusmodi. Ergo etc. A manifesta quia definitio debet dari per essentialialia rei ut patet 7° Metaphysicae et 6° Physicorum. B probatur, quia significare ad placitum accidit orationi.
2. 2° ad idem: Omnis bona definitio explicat intrinsecam quidditatem <definiti. Ista non explicat quidditatem> orationis. Ergo etc. A manifesta ex 7° Metaphysicae "definitio est sermo quidditatis et essentiae". B probatur quia ista definitio orationis non explicat formam orationis ut patebit in sequentibus. Forma autem est tota quidditas illius cuius est forma ut patet per Commentatorem 2° De anima commento 5°.
3. 3° ad idem: Si oratio esset significativa ad placitum ut dicit definitio, vel hoc esset ratione vocis vel ratione significati. Nullo istorum, ergo etc. A nota ex sufficienti divisione. B probatur: non ratione vocis, quia vox naturaliter significat ut patet ex II. De anima ex definitione vocis. Non ratione significati, quia significatum vocis quandoque est naturale, naturale autem non est ad placitum.
4. 4° ad idem: Instrumentum agentis naturalis est naturale et per consequens significat naturaliter. Oratio est huiusmodi. A manifesta quia instrumentum proportionatur illi cuius est instrumentum. B probatur quia oratio est instrumentum intellectus, intellectus autem est agens naturale ut patet ex 3° De anima, quia forma est naturalis.
5. 5° ad idem: Si oratio significaret res ad placitum sequitur quod <orationi> orationis significatum posset abesse. Consequens est falsum. Probatio: Falsitas consequentis est manifesta quia significatum nullius orationis abesse potest. Consequentia¹ probatur quia omne ad placitum potest abesse quia si tenetur oppositum iam esset necessarium et non voluntarium.
6. 6° ad idem: Omnis definitio assumens impertinens est mala. Ista est huiusmodi. A manifesta quia omnis definitio sumit pertinentia. B probatur quia sumit vocem quae est impertinens quia vox sufficienter intelligitur in significato ad placitum; etiam ex alio quia oratio non est vox sed voces.

1 B K.

7. Contra est auctor in littera qui dat istam definitionem tamquam bonam.

<Opinio Platonis>

8. Nota primo circa quaestionem est opinio Platonis quae dicit oratio est vox significativa naturaliter. Et motivum istius opinionis est id quod oratio est instrumentum naturale, quia est instrumentum agentis naturalis. Etiam ex alio quia oratio apta nata est ad significandum, ideo significat naturaliter, quia aptitudo rei videtur esse natura rei.

9. Ista opinio improbat: Cuiuscumque partes non significant naturaliter, illud totum non significat naturaliter. Ergo. A manifesta, quia totum nihil aliud est quam omnes partes eius simul sumptae ut /136rA/ per Commentatorem primo Physicorum patuit, quia nec nomen nec verbum significant naturaliter, partes autem orationis sunt nomen et verbum.

10. 2° ad idem: Illud quod non significat idem apud omnes, hoc non significat naturaliter. Oratio est huiusmodi. A manifesta ex I. Perihermeneias quia id quod significat naturaliter hoc idem significat apud omnes, sicut sunt in littera +vitat soni(?) ipsarum (?)† ut gemitus infirmorum et latratu canium. B probatur quia ista oratio 'homo currit' non significat idem apud graecos quam significat apud latinos et sic e contrario.

11. Nota ad motiva opinionis quod ponit in rationibus principalibus (4-5).

<Notabilia>

12. Nota quod oratio capitur dupliciter, uno modo materialiter alio modo formaliter. Oratio materialiter non est aliud quam subiectum et praedicatum et copula. Sed formaliter non est aliud quam unio praedicati cum subiecto mediante copula.

13. Nota oratio est duplex: quaedam est oratio simplex, alia est oratio composita. Oratio simplex dicitur illa quae habet unum praedicatum et unum subiectum quae coniunguntur mediante copula. Sed oratio complexa dicitur illa quae habet plura praedicata et plura subiecta, quia illa oratio complexa componit<ur> ex pluribus simplicibus orationibus.

14. Nota similiter vox quaedam simplex sicut nomen vel verbum, et quaedam est vox complexa sicut oratio.

15. Nota definitio duplex: quaedam definitio data per intrinseca definiti sicut per genus et differentiam et illa dicitur definitio propriissima; alia est definitio data per extrinseca definiti sicut per accidentalia, et talis definitio dicitur descriptio.

16. Nota oratio est duplex: quaedam oratio est perfecta, alia oratio imperfecta. Oratio perfecta [duplex] est illa quae perfectum sensum generat auditoris et super qua causata animus auditoris quiescit, sicut est

ista oratio 'Sor currit'. Sed oratio imperfecta est illa quae generat imperfectum sensum in animo auditoris sicut ista oratio 'homo albus'. Nota perfectum duplex: quoddam est perfectum simpliciter et extra omne genus, aliud est perfectum in genere. Primo modo deus dicitur perfectus, 2° modo aliqua species in aliquo genere cui nihil deficit dicitur perfecta vel etiam individuum alicuius generis sicut homo cui nihil deficit dicitur homo perfectus in suo genere. - Nota perfectio orationis non est punctualis sed est gradualis quia una oratio est perfectior alia.

17. Nota orationem significare [ad placitum] intelligitur dupliciter, uno modo respectu significati in communi, alio modo respectu isti<us> significati specialis. Primo modo significat naturaliter, secundo modo significat ad placitum, quia oratio apta nata est ad significandum aliquid, sed ut significet hoc significatum speciale hoc est ad placitum.

Et hoc declarat Albertus in simili quia latronem punire poena est naturale sed latronem¹ punire hac poena hoc est ad placitum iudicis.

18. Nota significatum orationis potest abesse orationi antequam oratio imponatur ad significandum tale significatum, sed postquam imposita est, tunc non potest ei abesse.

<Conclusiones>

19. Hiis visis pono conclusiones:

20. 1a est ista: oratio formaliter est relatio. Ista probatur: illud quod est formaliter unio hoc est formaliter relatio. Sed oratio formaliter est unio. Ergo. A manifesta quia unio est relatio; B probatur ex praenotatis (12).

21. Dubitatur contra ista: Illud quod est formaliter continuitas hoc non est formaliter relatio. Oratio est huiusmodi. 'A' manifesta quia ista sunt praedicamenta diversa, quantitas et relatio. B probatur auctoritate Aristotelis in libro Praedicamentorum capitulo de quantitate, ubi dicit orationem esse quantitatem discretam.

22. Respondetur quod oratio capitur dupliciter: uno modo pro unione partium [alio modo pro unione partium] alio modo pro discretionem partium. Primo modo est relatio: alio modo est quantitas discreta.

23. Secunda conclusio est ista: Oratio est relatio realis. Ista probatur: illa relatio quae fundatur super extrema 'realia' est realis. Ista est huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia relatio capit realitatem ab extremis. B probatur, quia fundatur super voces reales.

24. Dubitatur contra istam: Illa relatio non est realis cuius unum extremorum non est ens. Sed semper unum extremorum orationis est non ens. 1 quod (secundum?) Platonem K.

Ergo etc. A manifesta per conversam maioris praepositae, quia si propositum in proposito, oppositum erit in opposito. B probatur quia numquam duae voces possunt simul proferri¹.

25. Respondetur: <A> verum est si nec ens in successione nec in permanentia.

Et B est falsa, quia quamvis semper unum extremorum sit non ens in permanentia, tamen est ens in successione. Et hoc sufficit in successivis.

26. Tertia conclusio est ista: Nulla oratio est perfecta simpliciter. Probatur: si aliqua oratio esset perfecta simpliciter, sequitur quod non solum primum ens esset perfectum simpliciter. Consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis est nota ex V. Metaphysicae capitulo de perfecto ubi dicitur quod solus deus est perfectus per yperloloiam id est per excellentiam omnis perfectionis. Consequentia tenet ex terminis.

27. Dubitatur contra istam: illud est perfectum simpliciter quod potest generare sibi simile. B probatur, quia quaelibet oratio generat sibi similem in animo auditoris.

28. Respondetur negando antecedens, quia quamvis generans sibi simile <sit> perfectum, tamen non est perfectum simpliciter.

29. 4a conclusio est ista, quod oratio est perfecta in genere. Ista probatur: /136rB/ illud quod habet necessario requisita ad perfectionem sui generis, hoc est perfectio in suo genere. Oratio est huiusmodi. <Ergo>. A manifesta quia posita causa ponitur effectus. B probatur quia quaelibet oratio in suo genere habet conditiones necessario requisitas ad perfectionem sui generis.

30. Dubitatur contra istam, quia si oratio esset perfecta in genere sequitur quod nulla oratio est imperfecta simpliciter. Consequens est falsum. Ergo. Falsitas patet, quia sunt quaedam orationes quae sunt imperfectae simpliciter sicut 'homo albus', 'currit bene' et consimiles. Sed tenet consequentia ex terminis.

31. Respondetur concedendo consequentiam. Ad probationem falsitatis dicendum quod istae orationes non sunt simpliciter imperfectae, quamvis sint imperfectae respectu perfectionis.

32. 5a conclusio est ista: Definitio orationis non est definitio proprie dicta. Ista probatur: Omnis definitio proprie dicta datur per genus et differentias autenticas. Sed ista non est huiusmodi. A manifesta ex VI. Topicorum. B est de se nota.

1 proferre K.

33. Dubitatur contra istam: <Omnis> definitio notificans quiditatem definiti est propria. Sed ista definitio est huiusmodi. A manifesta. B probatur, quia nisi ista definitio orationis notificaret quiditatem definiti, tunc auctor diminutedefinisset.

34. Respondetur, cum dicitur "omnis definitio", verum est, si notificat quiditatem definiti per essentialia et a priori; si autem per accidentalialia et a posteriori, tunc non oportet. Sic in proposito.

35. 6a conclusio est ista: Ista definitio est quaedam descriptio. Ista probatur: Omnis definitio data per accidentalialia est quaedam descriptio. Ista est huiusmodi. A manifesta ex definitione descriptionis. B probatur, quia accidentalialia orationis ponuntur in eius definitione.

36. Dubitatur circa istam, quare auctor non posuit propriam.

37. Respondetur quod ratio huius est ista, quia in artibus accidentalialia sunt nobis notiora quam substantialialia. Ideo accidens describimus et non proprie definimus. Sed tamen descriptiones ponuntur(?) pro propriis [principiis] definitionibus.

38. Septima conclusio est: ista descriptio vocalis est orationis, non communiter omni orationi. Ista conclusio probatur, quia non convenit orationi mentali nec orationi scriptae¹ quia nulla ista est vox.

39. Dubitatur contra istam: Si non competeret omni orationi sequitur quod esset diminuta. Consequens falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis est nota. Probatur consequentia, quia bona definitio debet competere omni contento sub definito.

40. Respondetur negando consequentiam. Ad probationem "bona definitio debet competere omni contento sub definito", ista conceditur. Modo oratio mentalis et oratio scripta non continentur sub oratione vocali. - "Sed hic definitur oratio in communi". Respondetur quod falsum est, immo tantum vocalis, quia ista maxime utitur dialecticus.

41. Octava conclusio est ista: descriptio est bona. Probatur: descriptio conveniens omni et soli est bona. Ista est huiusmodi. A manifesta quia talis descriptio est propria et per consequens <bona>. B declaratur quia ista descriptio solum convenit orationi vocali et etiam convenit omni vocali hic definitae.

42. Dubitatur contra ista: Si descriptio esset bona, sequitur quod propria definitio esset mala. Consequens est falsum. Ergo. Falsitas patet. Tenet consequentia, quia descriptio est mala aut propria definitio. Si ergo non descriptio, ideo sequitur quod definitio.

¹ scripti K.

43. Respondetur negando consequentiam. Ad probationem dicendum quod ista disiunctiva est falsa, quia utraque definitio potest esse bona quamvis propria melior.

<Ad rationes principales>

44. Ad principales, ad primam, cum dicitur "omnis definitio etc", verum est: non est bona ut propria definitio, sed tamen potest esse bona.

45. Ad secundam, cum dicitur, "omnis bona definitio etc" verum est, si est bona definitio proprie dicta. Si autem descriptio, tunc non oportet.

46. Aliter dicitur: Non oportet quod semper bona definitio explicet intrinsecam quiditatem, sed sufficit quod eam implicet et quod subicitur in ea intrinseca quiditas definiti.

47. Ad tertiam, cum dicitur "si oratio esset significativa ad placitum etc", dicendum quod nec est ex parte vocis nec ex parte significati, sed ex parte imponentis.

48. Ad quartam, cum dicitur "instrumentum etc", verum est, si instrumentum propinquum. Si autem remotum, tunc non oportet. Sic in proposito.

49. Ad quintam, cum dicitur, "si sic sequitur etc", respondetur: 'significatum orationis posse abesse orationi' intelligitur dupliciter: uno modo significatum in communi in quantum significatum, alio modo hoc significatum. Primo modo significatum non potest ei abesse, sed bene secundo modo. Adhuc dupliciter: aut ante impositionem aut post impositionem. Primo modo potest abesse, sed non secundo modo.

50. Ad sextam, cum dicitur, "definitio etc", conceditur A. Ad B negatur. Ad probationem dicendum quod posterius consideratur dupliciter: uno modo notificatum, alio modo ut ignotum. Primo modo, tunc in ipso intelligitur prius, sed non secundo modo.

51. Ad aliam probationem dicendum: quamvis oratio non sit vox simplex est tamen vox complexa.

QUAESTIO 9

Utrum propositio et oratio differunt realiter.

Utrum propositio et oratio differunt realiter, et arguitur primo quod non.

1. Quorum unum ponitur in diffinitione alterius, ista non differunt realiter. Sic est de istis, ergo etc. A probatur, quia diffinitio non differt realiter a diffinito, nam diffinitio est quidditas, ut patet 6° Topicorum et 7°. B probatur, quia oratio ponitur in diffinitione propositionis cum dicitur "propositio est oratio".
2. 2° ad idem: Sicut est de enuntiatione et propositione, sic est de propositione et oratione. Sed enuntiatio et propositio non differunt realiter, ergo nec propositio et oratio. A nota ex convenienti proportionem /136vA/ earundem, puta generis ad speciem. B probatur, quia enuntiatio est propositio et quorum unum est alterum, ista non differunt realiter.
3. 3° ad idem: Quorum unum praedicatur de altero in quid, ista non differunt realiter. Sic est de oratione et propositione, ergo etc. A manifesta, quia, quorum unum praedicatur de altero in quid, unum est de essentia alterius et per consequens non differunt realiter. B probatur, quia oratio praedicatur in quid de propositione, ut dicendo "quid est propositio?" respondetur "oratio".
4. 4° ad idem: Quaecumque duo sic se habent quod unum est genus alterius, ista non differunt realiter. Sed nunc ita est quod oratio est genus propositionis, ergo etc. A manifesta, quia si genus et species differrent realiter, tunc negatio generis de specie esset verior quam affirmatio eiusdem de eodem. Consequens est falsum, ergo. Falsitas consequentis probatur, quia genus affirmatur de specie ut patet per Porphyrium et VI. Topicorum. Consequentia probatur, quia in differentibus realiter negatio unius de altero est verior quam affirmatio unius de altero. Probatio, quia ex quo homo et asinus differunt realiter, ideo haec est verior 'homo non est asinus' quam ista 'homo est asinus'. B probatur, quia oratio ponitur pro genere in diffinitione propositionis.
5. 5° ad idem: Si propositio et oratio differrent realiter, sequitur quod aliquod accidens esset vere compositum. Consequens est falsum. Falsitas consequentis probatur ex VII. Metaphysicae "Accidentia sunt formae simplices"; item patet per Sex principiorum qui dicit quod forma est simplex quia compositio etenim non est et non est composita, et loquitur de forma ac-

cidentali, quia sex principia sunt formae accidentales. Probatur consequentia, quia propositio est accidens et in omni propositione salvatur oratio. Si ergo res propositionis est alia a re orationis, sequitur quod propositio esset composita ex hiis duabus rebus.

6. 6° ad idem: Si propositio et oratio differrent realiter, sequitur quod duae relationes realiter differentes possunt fundari super eosdem terminos numero. Consequens est falsum, ergo. Falsitas consequentis probatur, quia ad diversitatem realem relationum requiritur diversitas realis extremorum relationum, quia relationes distinguuntur ratione extremorum. Probatur consequentia, quia dicendo 'Sor currit' ibi sunt duo extrema numero, et super eadem extrema fundatur relatio quae formaliter est oratio et etiam relatio quae formaliter est propositio, et sic sequitur propositum.

7. In oppositum arguitur: Prius et posterius differant realiter. Sed propositio et oratio habent se sicut prius et posterius, ergo etc. A manifesta ex terminis, quia idem secundum rem non potest esse prius et posterius. B probatur, quia propositio est posterior orationi, et e converso oratio prior propositioni.

<Prima opinio>

8. Nota circa quaestionem est una opinio quae ponit duas conclusiones. Prima est ista, quod propositio et oratio non differunt realiter. Ista conclusio probatur: Quaecumque sunt idem in numero, non differunt realiter. Sed propositio et oratio sunt huiusmodi, ergo etc. A manifesta, quia quaecumque sunt idem in numero, nec differunt genere nec specie nec numero et per consequens nullo modo differunt realiter. B patet, quia eadem propositio numero est oratio ut dicendo 'Sor currit'.

9. 2° ad idem: Si propositio et oratio differrent realiter, sequitur quod possent separari. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet, quia propositio numquam separatur ab orationi. Consequentia probatur, quia in differentibus realiter unum potest separari ab alio praeter contradictionem.

10. Secunda conclusio est ista: Propositio et oratio differunt secundum rationem. Ista conclusio probatur: Quae differunt secundum rationes considerandi diversas, differunt secundum rationem¹. Propositio et oratio sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur, quia eadem oratio secundum aliam rationem considerandi est oratio, et secundum aliam rationem considerandi est propositio.

¹ rationes K.

11. 2° ad idem: Quaecumque non differunt realiter et tamen differunt, ista differunt secundum rationem. Sed propositio et oratio sunt huiusmodi, ergo. A manifesta, quia non est alia differentia quam differentia realis et rationis. B probatur, quia propositio et oratio non differunt realiter, ut dicit conclusio prima. Sed quod tamen differunt, hoc patet quia non omnis oratio est propositio.

<Improbatio>

12. Nota ista opinio improbatur, primo quantum ad conclusionem primam: Quaecumque duo sic se habent quod unum est convertibile secundum rem quibus alterum non est convertibile, ista differunt realiter. Sed oratio et propositio sunt huiusmodi. A manifesta, quia idem non potest esse secundum rem alicui convertibile et non convertibile quia hoc implicat contradictionem. B probatur, quia oratio est convertibilis pluribus secundum rem quibus propositio non est convertibilis, quia dicendo 'homo est albus' et 'homo albus' ibi 'oratio' praedicatur de utroque, sed 'propositio' tantum de oratione prima, et sic de multis orationibus de quibus non verificatur 'propositio'.

13. 3^o(!) ad idem: Contrahens et contrahibile differunt realiter. Sed nunc ita est quod propositio et oratio habent se sicut contrahens et contrahibile. Ergo etc. A est nota, quia idem secundum rem non contrahit se ipsum. B probatur, quia propositio contrahit orationem, sicut differentia contrahit genus ut patet per Porphyrium.

14. Deinde arguitur contra secundam: Si solum differrent secundum rationem, sequitur quod una ratio esset ficta, puta aut ratio propositionis aut ratio orationis. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet, quia tunc esset otiosa. Consequentia probatur, quia uni rationi considerandi eorum correspondet una res vel saltem aliquid rei. Tunc quaero de secunda ratione utrum ei correspondet aliquid vel nihil. Si dicitur quod ei correspondet aliquid tunc quaero utrum hoc idem correspondet ei quod correspondet primae aut utrum aliud. Si dicitur quod ei correspondet idem, sequitur quod sit otiosa, quia ista sufficienter est consideratum secundum rationem primam. /136vB/ Si autem dicitur quod ei correspondet aliquid aliud, habetur propositum quod non solum differunt secundum rationes sed secundum aliquid quod est in re correspondens illis rationibus. Si autem dicitur quod secundum rem nihil correspondet, tunc sequitur quod sit fictum et otiosa.

15. Et confirmatur secundo: Diversitas conceptuum habetur ex diversitate obiectorum, ergo diversitas conceptuum arguit diversitatem in re extra. Antecedens probatur quia secundum quod obiecta diversa obiciuntur intellectui, secundum hoc intellectus concipit diversa. Sed tenet consequentia ex terminis.

16. Tunc respondetur ad rationes opinionis. Ad primam (8) cum dicitur "quaecumque sunt idem numero etc" dicendum 'aliqua esse idem numero' dicitur uno modo numerositate essentiae, alio modo numerositate existentiae: exemplum de primo sicut humanitas in Sorte est idem in numero cum se ipsa numerositate essentiae; exemplum de secundo sicut albedo et quantitas in Sorte sunt idem in numero numerositate existentiae. Ex hoc ad rationem cum dicitur "quaecumque sunt idem in numero etc" verum est, si sunt idem in numero numerositate essentiae, tunc non differunt realiter. Si autem sunt idem in numero numerositate existentiae non oportet. Sic in proposito.

17. Ad secundam (9) cum dicitur "quaecumque separari non possunt sunt idem realiter", verum est, si non possunt separari nec secundum essentiam nec secundum existentiam. Et tunc B est falsa, quia quamvis propositio non separatur ab oratione secundum existentiam, tamen bene secundum essentiam. Et tunc dicendum, cum dicitur "sequitur quod possunt separari", verum est, secundum essentiam, quamvis non secundum existentiam.

18. Ad tertiam (10) cum dicitur "quaecumque differunt secundum rationes diversas considerandi [tantum] etc", conceditur si sic. Sed B est falsa, quia sicut visum est (14) [in] istis diversis rationibus considerandi necessario correspondet aliqua diversitas in re considerata¹.

19. Ad quartam (11) cum dicitur "quae differunt et non differunt realiter etc", conceditur si sic. Sed tunc B pro una parte est falsa, quia ista differunt realiter. Etiam A posset negari quia sunt plures modi [considerandi] differendi quam secundum rem et rationem.

20. Nota quod idem est modus dicendi hic de propositione et oratione sicut de aliis duobus accidentibus eiusdem praedicamenti.

<Secunda opinio>

21. Nota est una alia opinio quae dicit duas conclusiones, quarum prima est ista <propositio et oratio non differunt realiter ***

22. Secunda est ista> propositio et oratio differunt formaliter. Ista

1 consideranda K.

conclusio probatur: Quaecumque diversimode movent intellectum per diversas rationes conceptibiles, ista differunt formaliter. Sed, ista sunt huiusmodi. A manifesta, quia formalitas non est aliud nisi rei realitas per quam res movet intellectum. B probatur, quia eadem res aliter movet intellectum inquantum oratio et aliter inquantum propositio.

23. 2° ad idem: Quaecumque differunt et non differunt realiter, ista differunt formaliter. Sed propositio et oratio differunt et non differunt realiter, ergo etc. A manifesta: quae differunt et non differunt realiter, ista differunt differentia minori. B probatur: primo quod differunt, quia habent conceptus diversos. Sed quod non differunt realiter, hoc probatur, quia separari non possunt praeter contradictionem.

<Improbatio>

24. Nota, quia conclusio prima est supra improbata (12-13), ideo nunc arguitur contra secundam. Primo sic: Omnis forma quaecumque diminuta est res. Ergo quae differunt formaliter, differunt realiter. Antecedens probatur, quia omnis forma est ens et omne ens est res, ergo. Consequentia tenet ex terminis, quia duae res diversae differunt realiter.

25. 2° ad idem: Quaecumque differunt formaliter, aut differunt sicut res et res aut sicut res et non res aut sicut non res et non res. Si primo modo, habetur propositum. Si secundo modo, sequitur quod ratio formalis unius erit non ens et per consequens nihil. Si tertio modo, sequitur quod ratio formalis utriusque esset¹ nihil.

Sed posset reponderi quod nullo modo² differunt, sed differunt sicut aliqua rei.

Contra licet dicere: Aliquid rei aut est aliquialiter distinctum contra rem aut omnino idem cum ipsa re. Si est omnino idem cum ipsa re, tunc inter se ista duo essent simpliciter eadem. Si autem dicitur quod differt aliquialiter, aut differt a re sicut ens habente vel non ens habente. Si detur primum, habetur propositum. Si detur secundum, sequitur quod est³ nihil.

26. Per hoc ad rationes opinionis. Ad primam (22) cum dicitur "quaecumque diversimode etc", conceditur quod differunt realiter et cum hoc formaliter, sed non formaliter tantum ita quod non realiter.

27. Per hoc ad secundam (23) cum dicitur "quaecumque differunt etc", dicitur A concedendo⁴, et tunc B est falsa, quia ista non solum differunt formaliter sed etiam cum hoc realiter.

1 et K. 2 *melius*: nullo istorum modorum. 3 et K. 4 improbando K.

<Solutio>

28. Nota primo, differentia est inter propositionem et orationem 'et enuntiationem', quia oratio dicitur quodcumque compositum ex duabus partibus orationis. Sed enuntiatio dicitur oratio significans verum vel falsum, et saltem enuntiatio potissima sicut oratio composita ex nomine nominativi casus et ex verbo praesentis temporis indicativi modi; sed enuntiatio non potissima dicitur quaelibet oratio constans ex nomine et verbo vel ex aliis partibus 'minus' principalibus mediante copula. Sed propositio dicitur enuntiatio ordinata in sillogizando.

29. Nota quod sic est imaginandum in linea praedicamentali, quod semper inferius addit aliquid reale super suum superius, sicut corpus super substantiam, et animatum super corpus, et animal super animatum, et sic de singulis. [Et sic imaginatur de genere]. Et sic suo modo est imaginandum in generibus accidentium, tam in absolutis quam in respectivis.

30. Hiis visis pono conclusiones. Prima est ista: propositio et enuntiatio non differunt substantialiter sive essentialiter. Ista conclusio probatur: quaecumque sunt eiusdem speciei, ista /137rA/ non differunt essentialiter. Sed propositio et enuntiatio sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia propositio in numero numerositate essentiae dicitur enuntiatio.

31. Dubitatur contra istam: Quaecumque differunt secundum diffinitiones, differunt essentialiter. Sed propositio et enuntiatio sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia diffinitio dicit quiditatem diffiniti, ideo diffinitiones diversae dicunt quiditates diversas et essentias. B probatur ex praedictis, quia enuntiatio est oratio alicuius de aliquo vel alicuius ab aliquo, sed propositio est oratio ordinata in syllogismo.

32. Respondetur: Verum est, si habent diversas diffinitiones proprie dictas. Si autem habent diversas [propositiones], diffinitiones improprie dictas sicut sunt descriptiones, tunc non oportet. Sic in proposito.

33. Secunda conclusio est ista: Propositio accidentaliter differt ab enuntiatione. Ista probatur: Illud quod differt ratione alicuius accidentis superadditi ab altero, hoc differt accidentaliter ab illo. Sed propositio respectu enuntiationis est huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur, quia propositio ordinata in syllogismo habet se sic quod super ipsam fundatur quidam ordo et habitudo ratione cuius differt ab enuntiatione quae non est propositio.

34. Unde nota quod ista conclusio est sic intelligenda quod eadem oratio ut est propositio differt accidentaliter a se ipsa ut est enuntiatio et non propositio, verbi gratia ut Sor cum est albus differt accidentaliter a se ipso cum non est albus, et ideo Sor idem hodie non albus et cras albus differt a se ipso accidentaliter. Sic in proposito.

35. Contra istam dubitatur: Si sic, sequitur quod unum accidens respectivum posset esse subiectum alterius accidentis respectivi. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet, quia subiectum accidentis respectivi est aliquid absolutum, quia si una relatio posset esse subiectum alterius relationis, tunc in relationibus posset procedi in infinitum, quod est impossibile. Consequentia probatur, quia propositio formaliter est relatio, et ordo formaliter est relatio, similiter et habitudo. Si ergo ordo sive habitudo fundatur super propositionem, sequitur propositum.

36. Respondetur negando consequentiam. Ad probationem dicendum quod ordo sive habitudo non fundatur super formale propositionis, sed super materiale eius, et hoc est absolutum.

37. Tertia conclusio est ista: Propositio realiter differt ab oratione. Ista probatur: Omne inferius differt realiter a superiori. Sed propositio est inferior et oratio superior, ergo. A manifesta ex terminis, quia sicut praenotatum est (29) inferius addit ens reale super suum superius. Sed B est de se nota.

38. Dubitatur circa istam: Si haec conclusio esset vera, sequitur quod in eisdem extremis numero possent inveniri duae relationes, numero differentes. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet.

39. Respondetur. Propter quod sciendum quod refert dicere vel differt dicere aliquid esse subiectum relationis et aliquid esse fundamentum relationis, quia subiectum relationis et fundamentum relationis sunt distincta realiter, quia unum subiectum relationis potest includere diversa fundamenta diversarum relationum. Verbi gratia: Sor habens patrem et filium fundat duas relationes realiter differentes¹ puta relationem paternitatis² et relationem filiationis, et hoc non potest facere mediante uno fundamento, sed mediante diversarum³, et tamen⁴ certum est quod est idem subiectum idem Sor. Et ex hoc patet quod quandoque super unum subiectum possunt fundari relationes diversae.

40. Sic in proposito. Cum dicitur 'Sor currit', ibi bene est unum subiectum utriusque relationis et unus terminus consequens, sed tamen sunt

1 differunt K. 2 patris K. 3 *melius*: mediantibus diversis. 4 tunc K.

diversae rationes fundandi¹ et diversae rationes terminandi, mediantibus quibus idem subiectum fundat diversas relationes et mediantibus quibus idem terminus terminat² diversas relationes.

41. Ex hoc respondetur ad rationem cum dicitur "sequitur quod in duobus extremis numero possunt inveniri duae relationes numero differentes", dicendum quod hoc non est impossibile, dummodo in illis duobus extremis sint diversae rationes fundandi et terminandi.

<Ad rationes principales>

42. Ad rationes principales. Ad primam (1) cum dicitur "quandocumque etc", conceditur A, quia aliququaliter sunt idem. Propter quod sciendum 'orationem esse eandem cum propositione' intelligitur dupliciter: uno modo quod sit eadem cum ea pro eo a quo sumitur oratio et etiam pro eo a quo sumitur propositio; 'alio modo' quod sit eadem pro toto aggregato sub ratione formae. Primum non conceditur, sed bene secundum. Et hoc est tantum dicere: Propositio accepta in concreto est eadem cum oratione accepta in concreto; sed propositio accepta in abstracto et oratio accepta in abstracto differunt realiter.

43. Aliter: <cum> dicitur "quorum unum ponitur in diffinitione", negatur A, quia ex VII. Metaphysicae aliud est quidditas et habens quidditatem, et ex III. De anima aliud est magnitudo et magnitudinis esse.

44. Ad secundam (2) cum dicitur "sicut est de enuntiatione et propositione etc", negatur A, quia similitudo non est vera ut patuit supra, quia enuntiatio et propositio possunt esse individua eiusdem speciei et differunt tantum accidentaliter. Ad probationem dicendum quod enuntiatio non est genus ad propositionem sicut oratio.

45. Ad tertiam (3) cum dicitur "quorum unum praedicatur de altero in quid, non differunt realiter", verum est, si praedicatur de ipso in quid in abstracto. Si autem in concreto, non oportet. Sic in proposito.

46. Ad quartum (4) "quorum unum est genus alterius, ista non differunt realiter", ista negatur. Ad probationem cum dicitur "si genus differret realiter ab eo cuius est, sequitur quod negatio generis de specie esset verior quam affirmatio eiusdem de eodem", <***>³ intelligitur dupliciter: uno modo in abstracto, alio modo in concreto. Primo modo est verior 'negatio' affirmationi, sed secundo modo affirmatio est negationi.

47. Diceret aliquis contra: si hoc esset verum, sequitur quod idem posset affirmari et negari simul de eodem. Consequens est falsum, ergo.

1 fundanti K. 2 terminandi K. 3 *supple*: dico quod 'negatio generis eodem'.

Falsitas patet /137rB/ primo Posteriorum, ubi dicitur "de quolibet affirmatio vel negatio, sed de nullo simul". Consequentia tenet ex terminis.

48. Respondetur: 'idem simul affirmari et negari de eodem' intelligitur dupliciter: uno modo secundum idem, alio modo secundum diversa. Primum est inconueniens, sed non secundum. Sic in proposito, quia genus in abstracto negatur, et in concreto affirmatur.

49. Ad quintam (5) cum dicitur "si sic, sequitur quod accidens non esset simpliciter simplex contingentia", conceditur consequentia. Ad probationem falsitatis cum dicitur "accidentia sunt formae simplices", verum est, respectu substantiae compositae, sed tamen in se possunt esse composita ex actuali et potentiali sui generis.

50. Ad sextam (6) cum dicitur " si sic, sequitur quod duae relationes numero differentes sive realiter differentes possunt fundari etc", conceditur consequentia eo modo ut dictum est supra (39). Ad probationem cum dicitur "relationes distinguuntur per extrema", dicendum <quod> per 'extrema relationis' possumus intelligere duo: uno modo terminum et subiectum relationis, alio modo terminum proprium et fundamentum proprium. Extrema primo modo sumpta non faciunt diversitatem relationum nec identitatem, sed bene extrema secundo modo sumpta.

QUAESTIO 10

Utrum propositio categorica et propositio hypothetica differant realiter et specificè.

1. Utrum propositio categorica¹ et propositio hypothetica differant realiter et specificè. Et arguitur primo quod non; quaecumque sic se habent quod unum est pars alterius, ista non differunt realiter. Sed propositio categorica et hypothetica sunt huiusmodi. A manifesta, quia totum non differt realiter a suis partibus, ut <patet> per Commentatorem in principio Physicorum, ubi dicit quod totum nihil aliud est quam omnes partes simul sumptae. B probatur ex diffinitione propositionis hypotheticae, dum dicitur "hypothetica est quae habet duas categoricas quae sunt principales partes sui".

2. 2° ad idem: Quaecumque sunt eiusdem speciei non differunt realiter specificè. Sed propositio categorica et hypothetica sunt huiusmodi. A manifesta, quia si das oppositum, tunc fit implicatio contradictionis. B probatur, quia utraque propositio est oratio. Sed oratio est in una specie quantitatis, et sic omnes orationes sunt de specie quantitatis discretarum, ut patet ex Praedicamentis, ubi dicitur quod numerus et oratio sunt discretarum quantitates.

3. 3° ad idem: Quaecumque sunt inseparabilia, ista non differunt realiter. Sed propositio categorica est inseparabilis a propositione composita, ergo etc. A manifesta, quia quaecumque sunt separabilia differunt realiter, ergo per oppositum quaecumque sunt inseparabilia non differunt realiter; ergo sunt idem realiter. B probatur, quia pars est inseparabilis a toto cum constantia totius, quia ut patet ex Topicis: a toto ad partes tenet argumentum constructive, ut 'domus est, ergo paries est'.

4. 4° ad idem: Quaecumque differunt specie, aut differunt specie tantum aut differunt specie et genere. Sed nullo istorum modorum² propositio categorica et hypothetica differunt, ergo. A probatur per inductionem in singulis, quia species diversorum generum differunt genere et specie, sed species unius generis differunt specie tantum. B probatur: non differunt specie et genere quia sunt unius praedicamenti, puta praedicamenti quantitatis. Similiter³ non differunt specie tantum, quia <si> est ita, tunc convenirent in genere et hoc genus maxime esset oratio. Sed hoc probatur falsum, quia species aequè primo continentur sub genere, sed hypothetica posterior est categorica, ergo etc.

¹ haec vox semper cum littera K scribitur. 2 i.m.: modo K. 3 B probatur K.

5. 5° ad idem: Quaecumque differunt realiter specificè, differunt per formas substantiales intrinsecas. Sed categorica et hypothetica non sunt huiusmodi, ergo. A probatur, quia per hoc bos et asinus dicuntur differre specificè, quia alia est forma specifica substantialis intrinseca asini quam bovis. B probatur, quia quaelibet propositio est [per] accidens, accidentis autem non est forma substantialis, quia tunc sequitur accidens esset substantia.

6. 6° ad idem: Si sic, sequitur quod duae categoriae sub una categorica differrent specie. Consequens est falsum, ergo etc. Falsitas consequentis probatur, quia eadem ratione duo homines sub uno homine differrent specie, quod est impossibile. Probatur consequentia, quia hypothetica non est aliud quam duae categoriae.

7. In oppositum videtur esse textus auctoris.

<Prima opinio>

8. Nota primo, circa quaestionem est una opinio quae ponit duas conclusiones, quarum prima est ista: propositio categorica et propositio hypothetica non differunt realiter.

Secunda est ista: propositio categorica et propositio hypothetica differunt accidentaliter.

9. Nota, prima conclusio est intelligenda realiter substantialiter. Prima probatur: quaecumque differunt secundum magis et minus non differunt realiter. Sed propositio categorica et propositio hypothetica sunt huiusmodi. A manifesta, quia magis et minus non diversificant speciem ut patet ex Categorica(!) Boethii. B probatur, quia hypothetica dicitur magis quam categorica, quia includit duas categoricas.

10. 2° ad idem: Si differrent realiter substantialiter, sequitur quod ex coniunctione unius categoriae cum alia generaretur nova forma. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet, quia tunc aliqua forma posset generari in aliquo subiecto de novo, nulla mutatione facta in subiecto. Sed consequens est falsum, ergo. Falsitas patet ex primo De generatione, quia generatio unius est corruptio alterius. Consequentia probatur, quia ex hoc /137vA/ quod categoriae coniunguntur non commutantur intrinsece, quia quaelibet categorica manet categorica. Consequentia principalis probatur, quia si hypothetica differret realiter intrinsece a categorica, ergo in istis duabus categoricis quando constituunt hypotheticam generabitur ista forma intrinseca.

11. 2a conclusio probatur: quaecumque sic se habent quod differunt tantum ratione alicuius extrinsece, ista differunt accidentaliter. Sed propositio hypothetica et categorica sunt huiusmodi. A manifesta, quia accidentia sunt extrinsece illis¹ quibus accidunt. B probatur, quia differunt ratione unionis, quae est in ipsis extrinseca.

12. 2° ad idem: Quaecumque duo sic se habent, quod sunt unius generis et unius speciei illius generis, [sed] differunt tantum accidentaliter. Sed hypothetica et categorica sunt huiusmodi. A manifesta, quia individua unius speciei sicut Sor et Plato tantum differunt accidentaliter. B probatur, quia utra[m]que est de genere quantitatis et est illius speciei quae est quantitas discreta.

<Improbatio>

13. Nota, ista opinio improbat et primo de prima, quia si secunda intelligitur cum praecisione, sic aliquantulum est vera, ut patebit (36-7).

14. Contra primam sic: Quaecumque duo sic se habent, quod individua ipsorum non possunt convenire specie, ista differunt specie. Sed sic est de propositione categorica et hypothetica, ergo. A manifesta, quia ex quo hic homo et hic asinus non sunt eiusdem <speciei>, ideo homo et asinus dicuntur differre specie. B probatur, quia ista categorica 'Sor currit' non potest esse eiusdem speciei cum ista hypothetica 'Sor currit et Plato disputat'. Probatio istius, quia proferam primam adhuc semel, certum est quod illa plus convenit cum ista prius prolata quam hypothetica prolata. Sed si plus conveniunt intrinsece, ideo conveniunt specie, et per consequens primae duae differunt specie.

15. 2° ad idem: Quibuscumque debentur diversa secundum speciem intrinsece, ista differunt specie et intrinsece. Sed hypothetica et categorica sunt huiusmodi. A manifesta, quia oppositum praedicati repugnat subiecto. B probatur, quia alia sunt quae requiruntur ad intrinsecam essentiam hypotheticae quam categoricae ut patuit, quia simplex praedicatum et subiectum requiritur ad categoricam, sed duae categoricae ad hypotheticam et unum syncategorema copulans categoricas.

16. Ad rationes opinionis patebit et de conclusione secunda (37).

<Solutio>

17. Nota, quod ad omnem relationem requiruntur duo, scilicet fundamentum et terminus, quia sine istis relatio esse non potest.

1 illius K.

18. Nota, quod quaelibet relatio realiter differt a suis fundamentis et similiter a terminis, quia absolutum et relativum differunt realiter, cum sunt primo diversa.

19. Nota, quod relationes dupliciter distinguuntur: Uno modo enim distinguuntur intrinsece sicut per proprias formas specificas sive essentielles. Alio modo distinguuntur extrinsece sicut ratione fundamentorum et etiam ratione terminorum secundum aliquos.

20. Nota, quod praedicatum et subiectum sunt extrema super quae fundatur¹ propositio. Sed una integra categorica cum alia categorica sunt extrema propositionis hypotheticae.

21. Nota, hiis visis ponuntur conclusiones. Prima est ista: Quaelibet propositio materialiter est absoluta. Ista probatur: Omnis quantitas est absoluta. Sed quaelibet propositio saltem vocalis est quantitas. Ergo quaelibet propositio est absoluta. A nota per Commentatorem VI. Metaphysicae, ubi dicit quod tria sunt praedicamenta absoluta scilicet substantia sive praedicamentum substantiae, et praedicamentum quantitatis et praedicamentum qualitatis. B probatur, quia quaelibet propositio est oratio, et oratio est quantitas, ut patet in Praedicamentis.

22. Nota, circa istam rationem dubitatur dupliciter. Primo contra B, in qua dicitur quod propositio materialiter sit quantitas, quia propositio materialiter est duae voces, sed duae voces sunt duae qualitates, qualitas autem non est quantitas.

23. Respondetur quod propositio materialiter capitur dupliciter: uno modo pro ipsis vocibus, alio modo pro discretionem vocum. Primo modo est qualitas, secundo modo est quantitas.

24. Nota, dicit aliquis contra: Omnis quantitas discreta fundatur super aliquam quantitatem continuam. Sed qualitas non est quantitas continua, ergo qualitas non est discreta. A probatur, quia secundum Philosophum ex sexto Physicorum elicitur quod quantitas discreta causatur ex divisione contigui. B est de se nota, quia qualitas et quantitas sunt primo diversa.

25. Respondetur quod qualitas per accidens potest esse quantitas quia non recipitur nisi in subiecto extenso. Aliter dicitur quod actu diversum sive sit quale sive quantum potest fundare discretionem sive hoc sit per se sive per accidens.

26. Nota, 2° dubitatur contra probationem B, in qua dicitur quod propositio materialiter est oratio, quia si hoc esset verum, tunc sequitur quod propositio materialiter non esset absoluta. Consequens est falsum, ergo

¹ fundantur K.

et antecedens. Falsitas consequentis est nota quia contradicit conclusioni ipsum consequens. Probatur consequentia, quia oratio est formaliter relatio.

27. Respondetur quod duplex est materia propositionis. Quaedam enim est materia intrinseca et alia est materia extrinseca. Ad propositum: propositio pro materia intrinseca habet orationem formaliter, et ista conceditur esse respectiva. Sed pro materia extrinseca habet orationem materialiter¹ sed non immediate et ista conceditur esse absoluta.

28. 2a conclusio: /137vB/ Quaelibet propositio formaliter est respectiva. Ista probatur: Quidquid est formaliter unio, hoc est formaliter relativum. Sed quaelibet propositio est formaliter unio, ergo etc. A manifesta, quia unio est relatio unibilium. B probatur, quia quaelibet propositio formaliter est unio suarum partium.

29. Nota, contra istam dubitatur, quia si quaelibet propositio formaliter esset relativa, [sequitur] sequitur quod quaelibet propositio esset ens per accidens. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet, quia tunc nulla propositio esset in praedicamento, quia ex VI. Metaphysicae ens per accidens non est in praedicamento simpliciter sed in praedicamentis. Consequentia probatur, quia conclusio prima capit quod propositio materialiter esset absoluta. Sed ista secunda dicit eam formaliter esse relativam. Modo omne aggregatum ex absoluto et relativo est ens per accidens.

30. Respondetur quod non est inconveniens quod idem diversis respectibus sit ens per se et ens per accidens. Propter quod sciendum quod propositio formaliter est ens per se, et ad hoc est composita ex materia et forma quae sunt res sui generis. Et ista materia est rei intrinseca, et ut sic propositio <est> in praedicamento. Sed propositio sumpta formaliter et materialiter puta pro materia et forma extrinseca tunc illud totum aggregatum ex hiis duobus, est ens per accidens, et ut sic non est in praedicamento sed in praedicamentis duobus, quia pro esse formali est in praedicamento relativo sive relationis² sed pro esse materiali est in praedicamento absoluto sive hoc sit qualitas sive quantitas.

31. 3a conclusio est: Propositio hypothetica et propositio categorica differunt realiter. Ista conclusio probatur: Relationes habentes fundamenta realiter diversa differunt realiter. Sed propositio hypothetica et categorica sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur, quia id quod fundat categoricam potest esse simplex, sed fundans hypotheticam semper est compositum.

1 + et ista conceditur esse respectiva. Sed pro materia extrinseca habet orationem materialiter K. 2 relativus K.

32. Nota, aliter proba[n]tur: Istaе uniones differunt realiter, quarum¹ unibilia differunt realiter et unientia². Sic est de istis, ergo etc. A nota, quia oppositum³ praedicati repugnat subiecto. B probatur, quia unibilia hypotheticae sunt termini⁴ [sed]complexi sive sunt propositiones sed unibilia categoricae sunt termini simplices sicut praedicatum et subiectum: et uniens categoricam sive copulans semper est verbum substantivum, sed uniens hypotheticae est unum syncategorema id est una pars con-significativa sicut coniunctio vel aliqua alia.

33. Nota dubitatur contra istam: Relationes fundatae super eadem extrema non differunt realiter. Sed hypothetica et categorica possunt fundari super eadem extrema, ergo. A manifesta ex praenotatis. B probatur, quia ista hypothetica 'Sor currit et Sor currit' habet eadem extrema cum quolibet⁵ categorica, quia idem praedicatum et idem subiectum.

34. Respondetur: verum est, si fundantur super eadem extrema aequae primo et aequae immediate. Si autem non, tunc non oportet. Sic in proposito, quia hypothetica fundatur super eadem <extrema> super quae fundatur categorica, sed non aequaliter vel aequae immediate, quia mediante categorica hypothetica fundatur super illa extrema super quae fundatur categorica immediate.

35. Nota, ista conclusio est intelligenda de differentia reali intrinseca.

36. Quarta conclusio est ista: Propositio hypothetica et propositio categorica differunt accidentaliter. Ista conclusio probatur: Quaecumque differunt ratione extrinsece, differunt accidentaliter. Ista sunt huiusmodi. A manifesta quia extrinsecum dicitur accidens alicuius cuius extrinsecum est. B probatur, quia differunt ratione extremorum; sed extrema sunt extrinseca.

37. Nota, ex hoc patet, quomodo conclusio sit intelligenda secunda praedictae opinionis (8), quia si utraque propositio sumitur materialiter, tunc adhuc distinguuntur realiter, et differunt accidentaliter ratione formalis utriusque propositionis superadditi huic materiali. Si utraque sumitur formaliter, tunc etiam differunt realiter intrinsece et etiam accidentaliter et extrinsece ratione materialis super quod fundatur illud formale.

<Ad rationes principales>

38. Ad rationes principales, ad primam cum dicitur "quaecumque duo sic se habent etc", negatur. Ad probationem cum dicitur quia totum nihil

1 quorum K. 2 unigentia K. 3 compositum K. 4 complexi *add. et del.* K.
5 *i.e.* utraque.

aliud est quam partes simul sumptae, verum est, totum materialiter non est aliud, sed formaliter tunc est unio illarum partium.

39. Ad secundam cum dicitur "quaecumque sunt etc", conceditur A, si sunt eiusdem¹ speciei specialissimae. Si autem sunt eiusdem² speciei subalternae, tunc non oportet. Sic est in proposito, quia species quae est quantitas discreta non est una species specialissima sed est una species subalterna.

40. Ad tertiam cum dicitur "quaecumque sunt <in>separabilia, etc" verum est,> secundum essentiam. Si autem secundum existentiam³, tunc non oportet. Et sic in proposito. Ad probationem cum dicitur "quaecumque sunt separabilia differunt realiter", verum est; quando ulterius dicitur "ergo quaecumque sunt inseparabilia non differunt realiter", verum est, si nullo modo sunt separabilia nec secundum essentiam nec secundum existentiam, et tunc B est falsa, quia categorica et hypothetica essentialiter separantur.

41. Ad quartam cum dicitur "si differrent specie aut differrent specie tantum etc", potest dici quod differunt specie et genere subalterno, sed non in genere generalissimo. Ad probationem "quia sunt eiusdem generis", verum est, generalissimi. Ad aliam probationem dicendum, quod oratio est genus ad ista. Ad probationem cum dicitur "si species aequae primo continentur sub genere unius", verum est respectu generis, sed comparando⁴ unam speciem ad aliam, una potest esse prior alia.

42. Ad 5 "quaecumque differunt [quaecumque differunt] realiter specificiter, differunt per formas substantiales etc", conceditur A, si bene intelligitur. Ad probationem cum dicitur quia tales sunt accidentia et accidentia non habent formas substantiales, respondetur quod 'formas substantiales' capitur dupliciter: uno modo stricte pro illo tantum quod est forma de genere substantiae, alio modo capitur communiter pro quolibet essentiali. Ad propositum: Si sumitur forma substantialis primo modo, tunc accidentia non habent formas substantiales; sed secundo modo, tunc dicendum quod immo, et hoc sufficit ad distinctionem specificam.

43. Ad 6 cum dicitur "si sic sequitur quod duae categoriae ab una categoria differrent specificiter", nego consequentiam sumendo utrumque formaliter. Ad probationem cum dicitur "hypothetica nihil aliud est quam duae categoriae", dicendum quod formaliter est aliud, quia formaliter est unio unius categoriae cum alia.

1 eadem K. 2 eadem K. 3 essentiam K. 4 comparant K.

QUAESTIO 11

Utrum propositio de inesse et propositio modalis differunt realiter intrinsece.

1. Utrum propositio de inesse et propositio modalis differunt realiter intrinsece. Et videtur quod non, quia /138rA/ si differunt realiter intrinsece sequitur quod propositio modalis nec est categorica nec hypothetica. Consequens falsum, ergo. Falsitas consequentis est nota, quia tunc divisio auctoris esset insufficiens cum dividit propositionem in communi in categoricam et hypotheticam. Probatur consequentia, quia propositio modalis nec est categorica nec hypothetica, quia quaelibet illarum est de inesse et haec si ponitur differre realiter <a de inesse debet et poni differre realiter> ab ipsis.
2. 2° ad idem: Quae differunt tantum ratione extrinseca, non differunt realiter intrinsece. Sed propositio modalis et propositio de inesse sunt huiusmodi. A manifesta, quia oppositum praedicati repugnat subiecto. B probatur quia differunt ratione modi, modus autem est extrinsecus.
3. 3° ad idem: Quorum unum potest fieri aliud nulla transmutatione facta in substantia, ista non differunt realiter intrinsece. Sed propositio modalis et propositio de inesse sunt huiusmodi. A manifesta, quia in differentibus realiter unum non potest fieri aliud nisi prius fiat transmutatio in substantia, ut patet, quia aer non potest fieri ignis nisi transmutetur substantia aeris ita quod corrumpatur a forma ignis. B probatur, quia propositio modalis ablato modo potest fieri de inesse, sed per ablationem modi non transmutatur substantia propositionis, ex quo modus est extrinsecus et accidentalis illius cuius est modus, ut dixit auctor in littera cum dicit "modus est adiacens rei determinatio".
4. 4° ad idem: Si sic, sequitur quod differrent specificice. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet, quia una species non potest transferri in aliam, ut dicitur in Mineralibus Avicennae, cum dicitur "sciunt Alchimistae quod species rerum transmutari non possunt". Sed probatum, quod modalis potest transmutari in hypotheticam. Et ex hoc probatur consequentia, quia quaecumque differunt realiter intrinsece habent formas diversas, quia forma separat et distinguit, et quaecumque habent formas diversas, ista differunt specie.
5. 5° ad idem: Quaecumque habent easdem passiones, ista non differunt realiter intrinsece. Sed propositio modalis et propositio de inesse

sunt huiusmodi. A manifesta, quia quaecumque habent eandem passionem, habent eandem formam specificam, et quaecumque habent eandem formam specificam, non differunt realiter intrinsece. B probatur, quia ambabus convenit oppositio et aequipollentia et sic de aliis.

6. 6° ad idem: Quaecumque sic se habent sicut consequens et antecedens, ista non differunt realiter intrinsece. Sed propositio modalis et propositio de inesse sunt huiusmodi. A manifesta, quia in consequentia necessaria consequens est de essentia antecedentis, ut animal est de essentia hominis. Constat autem quod illa non differunt realiter intrinsece, quorum unum est de essentia alterius. B probatur, quia ad istam 'Sortem currere est necesse' sequitur ista 'Sor currit' consequentia necessaria, et ad istam 'Sortem currere est impossibile' sequitur ista 'ergo Sor non currit' consequentia necessaria.

7. In oppositum arguitur auctoritate auctoris in littera.

<Opinio prima>

8. Nota circa quaestionem est una opinio ponens duas <conclusiones>.

9. Prima est ista: Propositio modalis et propositio de inesse non differunt realiter intrinsece.

10. Secunda conclusio est ista: Propositio modalis et propositio de inesse differunt realiter extrinsece.

11. Prima conclusio probatur: Quaecumque constituuntur ex eisdem partibus intrinsece, ista non differunt realiter intrinsece. Sed propositio modalis et propositio de inesse sunt huiusmodi. A manifesta, quia diversitas totius sumitur secundum diversitatem suarum partium, ideo per oppositum ex identitate in partibus arguitur identitas in totis. <B probatur>, quia propositio modalis constituitur ex simplici praedicato¹ et subiecto sicut propositio de inesse.

12. 2° ad idem: Si differrent realiter intrinsece, sequitur quod propositio modalis posset separari a propositione de inesse. Consequens falsum, ergo et antecedens. Falsitas patet, quia quaelibet propositio modalis habet sibi coniunctam una<m> de inesse, ut dicendo 'Sor currit est possibile' aut 'Sortem currere est modaliter(!)'. Sed ista 'Sor currere est impossibile'² est de inesse.

13. Secunda conclusio probatur: Quaecumque differunt ratione alicuius accidentis extrinseci superadditi [sed] si tale accidens est reale, ista differunt realiter extrinsece. Sed propositio modalis et propositio de

¹ praedicamento K. ² fortasse: 'Sor currere est possibile' est modalis, sed ista 'Sor currit' est de inesse.

inesse sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia oppositum praedicati repugnat subiecto. B probatur, quia differunt ratione modi, modus autem est accidens reale extrinsecum.

14. 2° ad idem: Propositio modalis et propositio de inesse differunt realiter, quod patet quia habent definitiones differentes realiter ut patet per auctorem in littera; aut ergo differunt realiter intrinsece vel extrinsece; sed non intrinsece ut patet in prima conclusione; ergo differunt realiter extrinsece.

15. Nota ista opinio improbat quantum ad conclusionem primam, quia secunda aliququaliter est vera. Primo sic: Quaecumque habent definitiones diversas, ista differunt realiter intrinsece. Sed propositio modalis et propositio de inesse sunt huiusmodi. A manifesta, quia definitio significat intrinsecam essentiam. B probatur ex littera.

16. Diceret aliquis, verum est, si habent definitiones proprie dictas diversas; si autem habent diversas descriptiones, tunc non oportet, quia frequenter dictum est quod idem secundum rem diversimode describi potest secundum quod habent accidentia diversa sive modos diversos essendi. Sic in proposito.

Respondetur quod hic quaelibet diversa descriptio ponitur loco unius definitionis proprie dictae et significant unam definitionem proprie dictam.

17. 2° ad idem: Quaecumque habent proprietates diversas, ista differunt realiter intrinsece. Sed propositio modalis et propositio de inesse sunt huiusmodi. A manifesta, quia ex diversitate propriae passionis arguitur diversitas realis intrinseca. B probatur, quia aliter¹ sumitur oppositio et aequipollentia in modalibus quam in illis quae sunt de inesse, ut patuit in littera.

<Opinio propria>

18. Nota primo quod ad omnem propositionem requiritur praedicatum et subiectum et una copula quae unit praedicatum cum subiecto; et ideo si talis copula diversificatur, necesse est praedicatum et subiectum aliter et aliter coniungi sive uniri, et sic causatur alia et alia unio.

19. 2° Nota quod non solum gratia copulae² propositiones diversificantur³ secundum speciem, sed etiam gratia extremorum quae copulantur, quia haec 'Sor currit' specie differt ab ista 'Plato currit' et sic de singulis.

1 *cor.ex.* alia similiter K.

2 corruptibile K.

3 diversificatur K.

20. Nota quod semper quaelibet propositio in aliquibus terminis constituit /138rB/ speciem specialissimam secundum illos terminos et secundum suam copulam, et quot modis copulae et termini diversificari possunt tot erunt species specialissimae propositionum.

21. Nota quod in propositione modali copula specie differt a propositione de inesse sive a copula eius, quia copula in modalibus modificatur, sed in propositionibus de inesse tantum¹ modificantur extrema sive specificantur, sed [tantum] copula <non> modificatur.

22. Nota quod omnis propositio cuius copula modificatur illa est modalis, sed cuius copula non modificatur illa est de inesse.

23. Nota propositio de inesse dicitur de simplici inhaerentia, quia praedicatum inhaeret simpliciter sine specificatione. Sed modalis dicitur de inhaerentia modificata.

24. Nota, quod hypothetica etiam [in ratione categoricarum] dicitur de inesse <in ratione categoricarum> super quas fundatur. Sed si fundatur super modales categorica<s>, tunc vocatur hypothetica² modalis ut 'Sor est necesse et Platonem disputare est necesse'.

25. Hiis visis pono conclusiones: Prima est ista quod propositio modalis et propositio de inesse differunt intrinsece et essentialiter et realiter. Ista probatur: quaecumque differunt specificice, differunt essentialiter intrinsece. Propositio modalis et propositio de inesse sunt huiusmodi. A manifesta, quia distinctio specifica est distinctio realis intrinseca. B probatur, quia habent uniones specificice diversas.

26. Nota, circa istam dubitatur, quia quaeritur utrum ista unio sit modalis vel non.

Respondetur quod immo unio est modalis, sed tamen modificatio unionis est intrinseca et essentialiter de quiditate illius unionis quae est forma specifica propositionis modalis.

27. Secunda conclusio est ista: Propositio modalis et propositio de inesse non differunt sicut propositio hypothetica et categorica. Probat, quia differunt secundum alias formas specificas et sic³ aliter⁴ attendenda differentia in ipsis.

28. Dubitatur contra istam, quia propositio hypothetica et categorica differunt specificice sicut istae, ergo videtur quod eodem modo differant.

Respondetur: quamvis utrobique sit differentia specifica, tamen utrobique est alia et alia differentia sive diversitas, quia modalis

1 non K.

2 categorica K.

3 species K.

4 aliud K.

et de inesse differunt sicut duae categoricae, sed categorica et hypothetica differunt taliter, et ideo plus conveniunt modalis et de inesse quam categorica et hypothetica.

29. 3a conclusio est ista: propositio modalis et propositio de inesse differunt accidentaliter. Probatur, quia differunt ratione extrinsece sicut ratione extremorum, et quaelibet relatio extrinsece distinguitur ab alia per sua extrema, sed intrinsece per propriam formam.

30. Dubitatur circa ista, quia si extrema essent accidentia istarum propositionum, sic sequitur quod extrema possent ipsis¹ abesse et quod extrema fundarentur in ipsis et non e converso. Sed consequens utriusque est falsum, ergo. Falsitas utriusque probatur, quia numquam relatio potest esse sine extremis, nec etiam extrema fundantur in relatione sed potius in extremis <relatio>. Consequentia tenet ex definitione accidentis.

Respondetur negando utramque² consequentiam. Propter quod nota quod 'aliquid est accidens alterius' intelligitur dupliciter, uno modo quod sit accidens eius sicut albedo est accidens superficie*<i>* et sic de consimilibus, alio modo quod sit accidens quia extrinsecum³ eius. Modo dicendum quod secundo modo extrema sunt accidentia relationum, sed non primo modo. Sed argutum fuit secundum primum modum, ideo non est ad propositum.

31. 4a conclusio est ista: Illae duae propositiones puta de inesse et modalis non differunt sicut duae species specialissimae. Probatur, quia quaecumque habent sub se alias species inferiores, illae non differunt sicut duae species specialissimae. Istae propositiones sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur, quia adhuc quaelibet subdividitur in diversas species, secundum extrema diversa sicut propositio de inesse - sed modalis adhuc <gratia> modorum subdividitur et tunc ultra gratia extremorum.

32. Dubitatur: quomodo ergo differunt?

Respondetur quod differunt sicut duae species subalternae sicut potest sumi exemplum. Non tamen differunt sicut homo et pirus, sed differunt sicut animal et arbor.

<Ad rationes>

33. Hiis visis respondendum ad principales. Ad primam cum dicitur "si differrent realiter sequitur etc", negatur consequentia. Ad probationem cum dicitur

¹ ipsa K. ² utrumque K. ³ intrinsecum K.

"quia propositio modalis nec est categorica nec hypothetica, sed differt realiter a de inesse", negatur ista, quia categorica est in plus quam de inesse vel modale, et ideo non sequitur 'non est de inesse, ergo non est categorica', tamen nota quod de inesse superaddit categorica, similiter et modali. Similiter posset dici de hypothetica.

34. Ad secundam cum dicitur "quae differunt ratione extrinsece tantum", sic non est in proposito ut visum est.

35. Ad tertiam cum dicitur "quorum unum potest fieri aliud etc", conceditur A. Ad B, negatur. Ad probationem cum dicitur "propositio¹ modalis potest fieri de inesse et modus est extrinsecus", respondetur quod ad ablationem modi sequitur ablatio unius propositionis modalis, et ex hoc patet quod numquam modalis sit categorica de inesse quin² prius corrumpitur et sic in substantia transmutatur.

36. Ad quartam cum dicitur "si sic etc", conceditur consequentia. Ad probationem falsitatis dicendum quod una species cum permanentia non potest transmutari in istam, sed bene cum corruptione sui.

37. Ad quintam cum dicitur "quaecumque etc", conceditur A, si simpliciter easdem. Et tunc B est falsa, quia non aequipollent eodem modo simpliciter sicut de inesse, nec etiam opponuntur.

38. Ad sextam cum dicitur "quaecumque etc", negatur A. Ad probationem cum dicitur "quia consequens est de essentia antecedentis", respondetur quia ista est falsa universaliter.

39. Per hoc ad rationes opinionis. Ad primam (11) cum dicitur "quaecumque constituuntur ex eisdem etc", conceditur A, si constituuntur simpliciter ex eisdem. Et tunc B est falsa, quia quamvis utrobique potest esse simplex subiectum et praedicatum, tamen copula est diversa sicut hoc verbum 'est' sive eius obliquus, quia <in> de inesse non /138vA/ modificatur hoc verbum sed in modalibus. Et ex hoc patet quod copula facit diversitatem specificam inter duas propositiones modales.

40. Ad secundam (12) cum dicitur "si sic etc", negatur consequentia. Ad probationem dicendum quod falsum est, quia non quaecumque differentia realiter possunt separari.

41. Ad rationes secundae conclusionis (13-14) patet, quia prima³ (13) est vera, si bene intelligatur. Sed patet quomodo secunda (14) non concludit, quia B est falsa.

1 modus K. 2 quod K. 3 haec K.

QUAESTIO 12

Utrum passiones propositionis differunt realiter a propositione.

1. Utrum passiones propositionis differunt realiter a propositione, et videtur primo quod non: Quidquid est in simplici, hoc non differt realiter ab ipso. Sed propositio <est> simplex et passiones propositionis sunt in propositione. Ergo etc. A probatur, quia si illud quod esset in simplici realiter differret a simplici, iam simplex non esset simplex, quod includit contradictionem. B probatur, quia propositio est relatio, et secundum Boethium super Praedicamenta relatio est [de] minimae entitatis et omne tale est simplex. Sed quod passiones propositionis sunt in propositione, hoc est manifestum, quia omnis passio est in eo cuius est passio.

2. 2° ad idem: Illud quod non habet passionem, illius passio non differt ab ipso realiter. Sed propositio est huiusmodi. A manifesta, quia ex destructione consequentis infertur formaliter destructio antecedentis. B probatur, quia passio est tantum substantiae compositae, ut dicit Albertus super Praedicamenta, quia potentia naturalis generatur ex victoria formae super materiam, sed impotentia naturali<s> generatur e converso ex victoria materiae super formam; constat autem quod passio est quaedam <im>potentia naturalis.

3. 3° ad idem: Quaecumque sunt eiusdem generis et eiusdem speciei, ista non differunt realiter. Sed propositiones et passiones sunt huiusmodi. A manifesta, quia quaecumque sunt eiusdem generis et eiusdem speciei, ista habent eandem quiditatem et per consequens identificantur realiter. B probatur, quia utrumque est de genere relationis et est relatio vocis quae specificiter differt ab aliis relationibus.¹

4. 4° ad idem: Quaecumque sunt idem in numero, ista non differunt realiter. Sed propositiones et passiones propositionis sunt huiusmodi. A manifesta, quia quaecumque sunt idem in numero, sunt omni identitate² idem, quia sunt idem genere et specie et numero et non sunt plures identitates. Sed quae sunt omni identitate idem, ista nullo modo differunt et per consequens sunt idem realiter. B probatur per auctorem in littera, qui dicit quod passio et subiectum sunt idem in numero.

5. 5° ad idem: Quaecumque generantur eadem generatione³ et corrumpuntur eadem corruptione, ista non differunt realiter. Sed passio et subiectum

1 rationibus K.

2 identitati K.

3 tempore(?) K.

sunt huiusmodi. A manifesta per Philosophum in IV. Metaphysicae, quia per hoc patet quod ens et verum non differunt realiter. B probatur, quia quam cito est subiectum, tam cito est passio, et quam cito est subiectum corruptum, tam cito passio est corrupta.

6. 6° ad idem: Si passionem propositionis differunt realiter a propositione, sequitur quod unum accidens esset subiective in alio accidente. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet, quia accidens nullius est subiectum, quia subiectum accidentis tantum est substantia composita, ut patet per Commentatorem 2° De anima commento 5. B probatur, quia propositio est accidens et passio est accidens, ideo sequitur propositum, quia accidens sive passio est subiective in eo cuius est passio.

7. <In> oppositum videtur esse littera, quia passionem habent alias definitiones de definitione propositionis.

<Opinio Scoti>

8. Nota circa quaestionem est opinio Scoti, quae dicit duas conclusiones.

9. Prima est ista: Nulla passio differt realiter a subiecto suo.

10. Secunda est ista: Passio differt formaliter a suo subiecto.

11. Prima probatur: Quorum separatio includit contradictionem, ista non differunt realiter. Sed separatio passionis a subiecto est huiusmodi. A manifesta, quia quaecumque differunt realiter, illorum separatio non includit [separationem] contradictionem. Ergo per oppositum: quorum separatio contradictionem includit, ista non differunt realiter. B probatur, quia ad separationem passionis sequitur destructio subiecti.

12. 2° ad idem: Quaecumque generantur eadem generatione et corrumpuntur eadem corruptione, ista non differunt realiter. Sed passio et subiectum sunt huiusmodi. A manifesta per Aristotelem VI. Metaphysicae. B probatur, quia quam cito generatur subiectum, tam cito et passio.

13. 3° ad idem: Sicut est de passionibus entis respectu entis, sic est de omnibus aliis passionibus. Sed passionem entis non differunt realiter ab ente. Ergo etc. A nota, quia qua ratione ibi non differunt, nec in aliis differunt eadem ratione. B probatur per Philosophum¹ in 4° Metaphysicae.

14. 2a conclusio probatur: Quaecumque habent diversos conceptus², ista differunt formaliter. Passio et subiectum sunt huiusmodi. <Ergo etc.>

A manifesta, quia ex hoc arguitur diversitas formalis, puta ex diversitate conceptuum. B probatur, quia secundum omnes alius est conceptus passionis et alius subiecti.

¹ Porphyrium K. ² conceptos K.

15. 2° ad idem: Quaecumque differunt ex natura rei, ista differunt formaliter. Passio et subiectum sunt huiusmodi. A manifesta, quia differentia ex natura rei est differentia formalis. B probatur: ex natura rei passio non est subiectum.

16. 3° ad idem: Quia passio et subiectum non differunt realiter cum¹ tamen differunt, ergo differunt formaliter. Antecedens est notum ex conclusione prima. Consequentia tenet, quia non sunt plures differentiae quam differentia formalis et differentia realis.

17. Ista opinio improbatur, et principaliter conclusio prima: Accidens et substantia differunt realiter. Sed in quibusdam sic est quod propria passio est accidens et subiectum substantia. Ergo etc. A probatur, quia accidens et substantia sunt primo diversa/l38vB/ ex V. Metaphysicae. B probatur, quia risibile est accidens et humanitas est substantia et risibilitas est passio humanitatis.

18. 2° ad idem: Quae differunt praedicamentaliter, ista differunt realiter. Passio et subiectum sunt huiusmodi. A manifesta, quia differentia praedicamentalis est differentia realis. B probatur, quia in multis passio et subiectum sunt diversorum praedicamentorum.

19. 3° ad idem: Causa et effectus differunt realiter. Sed subiectum est causa propriae passionis. Ergo. A nota ex definitione causae, quia causa est ad cuius esse sequitur aliud. B probatur, per Linconiensem in primo Posteriorum ubi dicit quod subiectum est causa propriae passionis.

20. Nota, si conclusio secunda intelligitur formaliter realiter, tunc est vera. Sed si intelligitur formaliter [et] non realiter, tunc improbatur, quia omnis forma est res. Ergo quaecumque differunt formaliter, differunt realiter. Consequentia est nota. Assumptum probatur quia omnis forma est ens et sic omnis forma² est res, quia <ens et> res convertuntur.³

21. 2° ad idem: Informativum rei est res. Sed forma quaecumque est informativa rei. Ergo. A nota, quia non res non potest rem informare. B probatur, quia forma diceretur ab informando, ut patet per Albertum in Summulis Naturalium, et non informat nihil, ergo rem.

22. 3° ad idem: Constitutivum rei est res. Forma est huiusmodi. A manifesta, quia non res non potest esse constitutivum rei. B probatur, quia forma est altera pars compositi, ex VII. Metaphysicae.

1 omni (?) K.

2 omnis forma: omne K.

3 convertatur K.

23. Ad rationes opinionis, ad primam (11), cum dicitur "quorum separatio includit contradictionem etc", negatur A per instantiam, quia separatio accidentis a substantia includit contradictionem, et tamen accidens et substantia differunt realiter.

24. Ad secundam (12), cum dicitur "quaecumque eadem generatione generantur etc", conceditur A, si generantur eadem generatione naturali. Si autem generantur generatione temporali tunc non oportet. Sic in proposito.

25. Ad tertiam (13), cum dicitur "sicut est de passionibus entis etc", negatur A, quia non est simile de transcendentibus et de limitatis.

26. Ad primam¹ rationem conclusionis secundae (14), cum dicitur "quaecumque habent conceptus² diversos differunt formaliter", verum est, formaliter realiter. <Sic est> in proposito.

27. Ad secundam (15), cum dicitur "quaecumque differunt ex natura rei differunt formaliter", verum est, formaliter realiter, sed non formaliter tantum.

28. Ad tertium (16) dicendum quod tam A quam B est falsa.

<Opinio propria>

29. Nota, aliter dicendum ad quaestionem.

30. Propter quod nota quod sicut visum est super litteram aequipollentia, oppositio, conversio, ista sunt passionis propositionis. Unde conversio secundum aliquos est passio propositionis, quia est habitudo convertentis ad conversam vel e converso. Sed tamen melius est ut dicatur quod sit passio terminorum.

31. Unde nota, conversio sumitur dupliciter, materialiter et formaliter: materialiter est praedicatum et subiectum, sed formaliter est habitudo unius ad alterum, puta praedicati ad subiectum et e converso, et haec habitudo convertendi ita quod praedicatum et subiectum sic se habent ita quod unum potest fieri aliud, propter quod possunt transponi.

Sed oppositio materialiter est duae propositiones <***>

<Aequipollentia ***>, sed formaliter est habitudo et compossibilitas illarum propositionum, puta habitudo aequipollentiae.

32. Istis visis pono conclusiones.

33. Prima est ista, quod conversio differt realiter a propositione.

34. Ista conclusio probatur: Relationes habentes fundamenta diversa differunt realiter. Sed propositio et conversio sunt huiusmodi. A manifesta,

1 quartam K. 2 conceptos K.

quia relationes differunt penes fundamenta. B probatur, quia aliud est fundamentum propositionis, et aliud fundamentum conversionis.

35. Nota circa istam dubitatur, quia videtur quod idem sit fundamentum propositionis et conversionis, quia habent esse in eisdem terminis.

36. Respondetur quod ex hoc bene arguitur quod habent esse in eodem subiecto, sed non in eodem fundamento, quia in eodem termino sunt diversa fundamenta super quae fundantur relationes diversae, et ideo in subiecto propositionis vel in praedicato aliud est quod fundat propositionem et aliud quod fundat conversionem, quia in eodem subiecto unibilitas fundat unionem sed convertibilitas fundat conversionem.

37. Nota, dubitaret aliquis utrum unibilitas et convertibilitas in eodem termino differant realiter. Dicunt aliqui quod immo. Sed tamen pro nunc dico quod tantum differunt modaliter, et super modos diversos possunt fundari relationes realiter diversae.

38. 2^a conclusio est ista: Oppositio differt realiter a propositione, quia extrema illarum [propositionum] relationum sunt diversa, ergo et relationes. Consequentia est nota. Assumptum probatur, quia extrema propositionis sunt duo termini, sed extrema oppositionis¹ sunt duae propositiones.

39. Circa hoc dubitatur, quia extrema hypotheticae sunt duae propositiones, ergo hypothetica et oppositio non differunt realiter.

40. Respondetur concedendo antecedens et negando consequentiam, quia aliter sumuntur illae duae propositiones in hypothetica et aliter in oppositione, quia hypothetica generatur mediante coniunctione, sed oppositio ex diversitate quantitatis et qualitatis.

41. 3^a conclusio est ista: aequipollentia differt realiter a propositione. Probatur sicut praecedens.

42. Circa istam dubitatur et tunc potest quaeri utrum eadem sit oppositio et aequipollentia in modalibus et [non] in propositionibus de inesse.

43. Respondetur breviter quod non, quia ex diversitate subiectorum² arguitur diversitas passionum, quia ex quo homo et asinus differunt realiter, ideo risibile et rudibile differunt realiter.

44. 4^a conclusio est ista: Passiones inter se differunt realiter. Ista probatur, quia habent fundamenta diversa.

45. Nota, dubitatur circa omnes conclusiones [est] praecedentes, quia tantum substantiae compositae bene est passio intrinseca tamquam realiter distincta contra subiectum, sed alia possunt habere passiones ex-

1 propositionis K.

2 substantiarum K.

-trinsecas ut patet quia tempus est passio motus ut patet IV. Physicorum et tamen motus et tempus differunt realiter nec motus est substantia composita.

<Ad rationes principales>

46. Ad rationes principales, ad primam, cum dicitur "quidquid etc", conceditur A, si est simpliciter simplex. Et ex hoc ad B dicendum, quamvis relatio sit minimae entitatis respectu absoluti, tamen in se est quid compositum.
47. Ad secundam, cum dicitur "illud etc", conceditur A, si nullo modo habet passionem. Ad B negatur. Ad probationem dico, quod probatio †probat(?) intrinseca, sed casus est bene passio quaestionist.
48. Ad 3am cum dicitur "quaecumque sunt etc", conceditur A, si sunt eiusdem speciei specialissimae. Si autem sunt eiusdem speciei subalternae, tunc non oportet. Et sic in proposito.
49. Ad 4 cum dicitur "quaecumque sunt etc", conceditur A, si sunt idem in numero numerositate essentiae; si autem sunt idem numero numerositate existentiae, tunc non oportet; sic in proposito. Ad probationem Ais, cum dicitur "quia quaecumque etc", verum est, si sunt idem numero numerositate essentiae, quia tunc sunt idem specie et genere; si autem numerositate existentiae, non oportet. Et sic est in proposito.
50. Ad 5 cum dicitur "quaecumque etc", conceditur A, si generantur eadem generatione naturali; si autem temporali, tunc non oportet; sic in proposito.
51. Ad 6 cum dicitur "si differrent realiter, sequitur quod unum accidens etc", respondetur quod unum accidens potest esse subiective in alio tamquam in subiecto immediato, sed non tamquam in subiecto principali. Et hoc vult dicere Commentator. Diceret aliquis: "quid est subiectum principale propositionis et passionum eius?", respondetur quod hoc est substantia aëris, quia vox fundatur subiective in aëre.

TRACTATUS II

QUAESTIO 13

Utrum universale sumptum formaliter sit res extra animam.

1. Circa secundam summam, utrum universale sumptum formaliter sit res extra animam vel causatum ab operatione intellectus. Et videtur primo, quod non sit res extra animam: Omne quod est extra animam est sensibile. Sed universale non est sensibile. Ergo universale non est res extra animam. A nota, quia quidquid est in re extra, hoc percipitur per aliquem sensum. B probatur auctoritate Philosophi in primo Physicorum, ubi dicit quod universale est intelligibile, sed singulare est sensibile, quia universale est intelligibile, sed singulare est sensibile, quia universale dum intelligitur, singulare dum sentitur.
2. 2° ad idem: Omne quod est extra animam, hoc est corruptibile. Sed universale non est corruptibile. Ergo. A probatur, maxime de illis quae sunt sub sphaera activorum et passivorum, quia ista continue alterantur, ut patet ex primo Meteororum et 2° De generatione. B probatur auctoritate Aristotelis in primo Physicorum ubi dicit quod universalis sunt perpetua.
3. 3° ad idem: Si universale esset res extra animam sequitur quod in consequentia esset aliqua forma aeterna. Consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis probatur auctoritate Commentatoris in De substantia orbis ubi dicit quod si in materia esset aliqua forma aeterna, tunc materia nullam aliam reciperet. Consequentia probatur, quia, ut allegatio est, universalis sunt aeterna, et universalis sunt formae, ideo sequitur propositum, quod illae formae universales aeternaliter essent in materia.
4. 4° ad idem: Si universale esset res extra animam sequitur quod esset idem cum singulare. Consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis probatur, quia implicat contradictionem, quia universale et singulare ex opposito distinguuntur. Consequentia probatur, quia si universale esset res extra animam, tunc est idem in numero cum singulare, quia secundum Philosophum in II. Metaphysicae universalis non sunt separata a singularibus, et secundum Philosophum in Praedicamentis capitulo de substantia substantiae secundae sunt in substantiis primis. Modo constat quod quaecumque sunt idem in numero substantialiter, quod ista sunt idem realiter.

5. 5° ad idem: Si universale esset res extra animam, sequitur quod in materia singulari posset recipi forma universalis. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet, quia quidquid recipitur in singulari, hoc est singulare. Probatur consequentia, quia omnis materia recipiens aliquam formam non recipit eam nisi prius est disposita ad ipsum, quia ex 2° De anima actus activorum sunt in passibus dispositis. Constat autem quod omnis materia disposita est individuata, et etiam notum est quod si universale est res extra animam, quod ipsum recipitur in aliqua materia, quia si non, tunc poneretur idea Platonis, quod est contra VII. Metaphysicae.
6. 6° ad idem: Si universale esset forma extra animam, sequitur quod logica esset scientia realis. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet, quia secundum omnes expositores antiquos logica est scientia rationalis. [Probatur consequentia quia logica est rationalis scientia]. Probatur consequentia, quia logica est de universalibus. Si ergo universalis sunt res, tunc sequitur propositum.
7. In oppositum videtur esse Aristoteles in primo Physicorum et Commentator in primo Metaphysicae.

<Opinio Occam>

8. Nota primo circa quaestionem est opinio magistri Wilhelmi Occam, qui ponit istam conclusionem, quod nullum universale formaliter sit extra animam. Ista opinio probatur per rationes praecedentes et etiam quibusdam aliis.
9. Primo sic: Illud quod est causatum ab operatione intellectus agentis, hoc non est extra animam, sed ab anima. Universale est huiusmodi. Ergo. A manifesta ex terminis, quia quidquid dependet ab intellectu, hoc non dependet a re extra. <B probatur> per Commentatorem in primo De anima, commento 8, ubi dicit expresse "intellectus agens est qui agit universalitatem in rebus".
10. 2° ad idem: Tantum singulare est extra animam, ergo nullum universale. Consequentia est nota ex terminis, quia oppositum consequentis repugnat antecedentem. <Antecedens probatur auctoritate> Commentatoris in eodem commento praeallegato, ubi dicit quod tantum singulare est extra animam /139rB/ quia definitio tantum est singularium, quae sunt res extra animam existentes.
11. 3° ad idem: Si universale esset ens extra animam, sequitur quod prius singularibus esset. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet auctoritate Philosophi in primo De anima, in texto correspondente commento praealle-

gato, ubi dicit "universale aut nihil est aut posterius est". Probatur consequentia, quia secundum omnes ponentes prius recipitur in materia.

12. 4° ad idem: Si universale esset ens extra animam formaliter, sequitur quod in individujs non esset tantum materia et forma particularis. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet auctoritate Commentatoris in VII. Metaphysicae, commento 45, <ubi dicit quod> in individujs non est aliud nisi materia et forma particularis. Consequentia probatur, quia si universale esset extra animam, tunc sequitur quod non solum forma particularis sit in individujs, quia ista forma universalis similiter erit in ipsis, quia si esset separata a singularibus, tunc esset idea Platonis.

13. 5° ad idem: Si universale esset extra animam, sequitur quod ibidem non essent substantiae particulares. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet auctoritate Commentatoris in VII. Metaphysicae, commento 48°, ubi dicit "et secundum hoc non essent hic substantiae nisi substantiae particulares". Sed tenet consequentia, quia tunc hic in inferioribus essent substantiae universales.

14. 6° ad idem: Universale est relatio rationis, ergo non est formaliter extra animam, sed causatum ab anima. Consequentia est nota, quia relatio rationis causatur ab anima. Assumptum probatur auctoritate Commentatoris in eodem commento 2° Metaphysicae praeallegato, ubi dicit universale est [[***]] ad aliquid; aut ibi per <ad> aliquid intelligit relationem realem aut relationem rationis. Si relationem rationis, habetur propositum. Si relationem realem, sequitur inconueniens et nullum universale erit nisi universale de genere relationis. Et sic [est] in praedicamento substantiae et in alijs praedicamentis non erunt universalia.

15. 7° ad idem: Illud quod per intellectum est collectum a multis singularibus, hoc non est formaliter extra animam. Universale est huiusmodi. A manifesta, quia quidquid est collectum per intellectum, hoc dependet ab anima. B probatur auctoritate Commentatoris XII. Metaphysicae commento 4, ubi dicit expresse "universalia apud Aristotelem sunt collecta per intellectum a multis singularibus".

16. 8° ad idem: Omne illud quod est extra animam, circa hoc sunt actus et operationes. Sed circa universale non sunt actus et operationes; ergo etc. A manifesta, quia omne ens extra animam habet actum et operationem, quia secundum Commentatorem VIII. Metaphysicae qui auferunt a rebus operationes auferunt a rebus essentias. B probatur per Aristotelem in I.²

1. *illegibile* K. 2 Principio IX. *scribendum*?

Metaphysicae ubi dicit quod omnes actus et operationes sunt circa singularia.

<Opinio propria>

17. Nota circa quaestionem ad improbationem istius opinionis proponitur conclusio opposita.

18. Propter quod nota quod universale est duplex: quoddam est universale praedicationis, sicut genera et species in lineis praedicamentibus; aliud est universale repraesentationis, sicut species intelligibilis, quia species intelligibilis virtute intellectus agentis denudata est a conditionibus¹ individuantes, et sic universaliter recipitur in intellectu, ut patet per Commentatorem in III. De anima, commento 9 et in pluribus aliis.

19. Nota quod universale praedicationis intelligitur dupliciter, uno modo secundum se et absolute, alio modo ut significatum, id est uno modo secundum suam essentiam absolutam, alio modo secundum essentiam significatam. Esse primum debetur sibi circumscripta omni operatione intellectus. Sed esse secundum debetur sibi per intellectum.

20. Nota, universale praedicationis adhuc capitur dupliciter, uno modo secundum essentiam, alio modo secundum existentiam. Per essentiam habet esse, per existentiam existere.

21. Hiis visis pono conclusiones. Prima est ista: universale formaliter sumptum est ens extra animam.

22. Ista probatur: Omne intentum a natura est ens extra animam. Universale est huiusmodi. A manifesta, quia natura non <in>tendit ens rationis. B probatur, quia natura intendit salvationem universi. Sed universum salvatur per universalia, ut patet I. Caeli.

23. 2° ad idem: Circa quod sunt promissiones, hoc est ens extra animam. Universale est huiusmodi. A manifesta, quia entia rationis non promittuntur². B probatur, quia qui promittit alteri bovem, non promittit ei hunc vel illum, sed bovem in communi.

24. 3° ad idem: Quod vere generatur naturaliter, hoc est ens extra animam. Universale est huiusmodi. A manifesta, quia ens rationis non generatur naturaliter ab ente reali extra animam. B probatur auctoritate Philosophi in libro De animalibus, ubi dicit quod embryo primo vivit vita plantae, deinde vita animalis, et deinde vita hominis. Ex quo patet, quod plures formae generantur in materia, quae sunt universales, ut patet in linea praedicamentali, quia semper una est communior alia³.

1 cognitionibus K.

2 permittuntur K.

3 aliam K.

25. 4° ad idem: Illud quod recipitur in materia prima, hoc est ens reale extra animam. Universale formaliter est huiusmodi. A manifesta, quia ens rationis non recipitur a materia extra. B probatur auctoritate Commentatoris in principio Metaphysicae, ubi dicit quod materia prima primo recipit formas universales, deinde minus universales usque ad individuales.
26. Nota dubitatur circa istam, quia actus intelligendi et species intelligibilis sunt quaedam universalialia, et tamen sunt in anima et ab anima, ut patet ex III. De anima.
27. Respondetur, quod verum est quod ista sunt universalialia et quod sunt in anima et ab anima. Sed sufficit quod aliquod universale sit extra animam, quia opinio praecedens nullum universale ponit in re extra [extra] animam.
28. Nota ista conclusio est intelligenda de universali secundum se et absolute et de universali praedicationis.
29. Secunda conclusio est ista: Universale praedicationis ut significatum dependet ab anima. /139vA/
30. Ista conclusio probatur: Illud universale [quod] dependet ab anima, quod numquam debetur rei¹ nisi per animam. Sed esse significatum est huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur quia intellectus imponit signa rebus.
31. Nota quod antequam res intelligitur, tunc dicitur habere esse secundum se et absolute. Sed postquam cognita est, tunc imponitur ei nomen quod est signum illius rei, quia rebus nobis notis nomina imponimus, et ex hoc patet quod significatio cuiuslibet rei, ita [quod] significata per vocem, debetur sibi ab intellectu.
32. Nota circa istam conclusionem dubitatur, quia quaeritur de isto esse significato utrum aliquid superaddit universali vel nihil.
33. Respondetur quod nihil superaddit universali nisi quaedam denominatio ratione extrinseci², puta ratione signi. Unde signum sive vox habet quandam denominationem extrinsecam a significato. Similiter³ significata⁴ [cum] habent unam denominationem extrinsecam a signo⁵.
34. Nota quaeret aliquis utrum ista denominatio sit ab aliquo absoluto vel ab aliquo respectivo.
35. Respondetur quod ipsa est ab absoluto et maxime si significatum fuerit absolutum.

1 sibi K. 2 extrinsece K. 3-5 similiter - signo *bis* ponit K *primo* significato *pro* signo (5) *substituendo*. 4 signa K.

36. 3^a conclusio est ista: Universale repraesentationis formaliter dependet ab anima.

37. Ista probatur, quia species intelligibilis [est] recepta in intellectu possibili dependet aliquantulum ab intellectu agente quantum ad esse repraesentativum sive obiectivale, et talis species est universale in repraesentando, ergo.

38. Dubitatur circa istam, quia species intelligibilis est de praedicatione qualitatis, ergo videtur quod sit quoddam universale praedicationis et non repraesentationis.

39. Respondetur quod respectu diversarum potest esse utrumque universale, quia in quantum universaliter repraesentat id cuius est species tunc dicitur universale repraesentationis, in quantum habet plura sub se sui generis de quibus praedicatur in quid, tunc¹ dicitur universale praedicationis.

<Ad rationes Oekham>

40. Ad rationes opinionis, ad primam (9) cum dicitur "illud quod est causatum ab operatione intellectus agentis etc", conceditur A. Ad B dicendum quod universale duplex: quoddam est universale praedicationis et illud est res extra animam, quia tale est unum in multis ut dicit Aristoteles in I. Posteriorum. Aliud est universale repraesentationis, et illud est causatum ab operatione intellectus agentis. Ex hoc patet ad auctoritatem Commentatoris, cum dicit "intellectus agens est qui facit universalitatem in rebus", verum est, universalitate repraesentationis.

41. Ad secundam (10) cum dicitur "tantum singulare est extra animam", respondetur 'tantum singulare est extra animam' intelligitur dupliciter: uno modo in essentia, alio modo in existentia, id est in essendo vel in existendo. Ex hoc ad auctoritatem Commentatoris "tantum singulare est extra animam", verum est, secundum existentiam, quia omne quod est extra animam hoc existit singulariter, licet non secundum essentiam.

42. Nota quod universale in essentia dicitur illud cuius essentia est consimilis pluribus univoce, et sic universale est extra animam, sed tamen illa essentia est singularisata in quolibet individuo in quo reperitur per principia individuationis. Et ideo talis essentia universalis existit singulariter.

43. Et per hoc patet ad consequentiam, cum dicitur "ergo nullum universale", verum est, secundum existentiam. Et quod hoc sit de intentione

¹ cum K.

Commentatoris [ut] patet ex eo quia loquitur ibi contra Platonem, qui posuit universale essentialiter et existentialiter extra animam, quia posuit ipsum existere separatim a singularibus sicut in aere quia posuit unum¹ hominem volare in aere et istum vocabat universale in essentia et existentia, et sic posuit de omnibus universalibus. Et ista universalia apud eum vocabantur ideae, et talia universalia secundum eum dabant esse singularibus.

44. Ad tertiam (11) cum dicitur "si universale esset formaliter ens extra animam, sequitur quod non esset posterius singularibus", conceditur consequentia. Ad probationem falsitatis cum dicitur "secundum Aristotelem in I. De anima universale aut nihil est aut posterius est", respondetur <quod> Aristoteles loquitur ibi platonicè, qui posuit universale posterius singularibus, quia posuit ipsum esse absolutum secundum essentiam et existentiam. - Aut potest dici: Aristoteles loquitur de universali repraesentationis et non praedicationis.

45. Ad quartam (12) cum dicitur "si sic, sequitur quod in individuis non esset tantum materia et forma particularis", respondetur ut prius, quia Commentator vult dicere quod in individuis est tantum materia et forma particularis existentialiter, sed essentialiter etiam est ibi forma universalis. Ex hoc patet ad consequentiam.

46. Ad quintam (13) respondetur eodem modo cum dicitur "et secundum hoc non essent hic substantiae nisi substantiae particulares", verum est existentialiter, sed non essentialiter.

47. Nota quod forma particularis essentialiter dicitur illa quae est incommunicabilis secundum suam essentiam; et ista tantum est reperibilis in uno solo.

48. Ad sextam (14) cum dicitur "universale est relatio rationis, ergo non est ens extra animam", respondetur, quod fundamentaliter est relatio rationis, sed non formaliter, ita quod super ipsam potest fundari aliqua relatio rationis sed tamen ista nihil ponit circa ipsum sicut imaginantur intentionistae.

49. Ad septimam (15) "illud quod est per intellectum collectum² etc", respondetur quod universale capitur dupliciter: uno modo pro esse reale quod habet esse extra animam, alio modo ut est cognitum ab intellectu. Primo modo non est collectum, sed bene secundo modo.

50. Ad octavam (16) cum dicitur "omne illud quod est extra animam circa hoc sunt actus et /139vB/ operationes", conceditur A. Ad B cum dicitur³

¹ *corr. ex ipsum fortasse inconsulte.*
tum collectum *bis* ponit K.

² sicut imaginantur. per intellectum
³ cum dicitur: dicendum K.

"circa universale non sunt actus et operationes", ista negatur. Ad probationem cum dicitur "in prooemio Metaphysicae dicitur quod actus et operationes sunt circa singularia", verum est, circa singularia in existentia, nihilominus tamen bene etiam sunt circa universalia in essentia. - Aliter potest dici quod actus et operationes per se primo sunt circa singularia, sed ex consequenti sunt circa universalia.

<Ad rationes principales>

51. Ad rationes principales, ad primam cum dicitur "quod est extra animam, hoc est sensibile", ista negatur, quia nulla substantia sive sit singularis sive universalis per se est sensibilis sensu exteriori.

52. Ad secundam cum dicitur "si universale esset ens extra animam sequitur quod esset corruptibile", concedo consequentiam, quia aliquando est corruptibile. Ad probationem falsitatis cum dicitur "in principio Posteriorum dicitur universalis sunt aeterna", verum est, secundum successionem, sed non permanentem, quia numquam corrumpuntur simul omnia singularia, sed successive corrumpuntur et successive generantur, et ideo semper universale manet in quodam singulare sive in quibusdam, quamvis in quibusdam corrumpantur.

53. Ad tertiam cum dicitur "si sic, sequitur quod in materia esset aliqua forma aeterna etc", nego consequentiam. Ad probationem dicitur sicut prius: universale non manet aeternaliter in materia permanentem, sed continue corrumpitur¹ ad corruptionem individuorum. Sed bene manet aeternaliter successive. Et hoc non est contra Commentatorem.

54. Ad quartam cum dicitur "si sic, sequitur quod universale esset idem cum singulari", nego consequentiam. Ad probationem "quia universale si ponitur extra animam tunc est idem numero cum singulari", verum est numerositate existentiae, sed non numerositate essentiae.

55. Ad quintam cum dicitur "si sic, sequitur quod in materia singulari posset recipi forma universalis", verum est, forma universalis in essentia, sed non in existentia. Quando dicitur ulterius "in materia singulari nihil recipitur nisi forma singularis", verum est existentialiter, sed essentialiter in ipsa potest recipi forma universalis.

56. Ad sextam cum dicitur "si sic, sequitur quod logica esset scientia realis", conceditur consequentia². Ad probationem dicendum quod ipsa dicitur rationalis ratione finis, sed non ratione subiecti.

¹ corrumpuntur K.

² consequentiam K.

QUAESTIO 14

Utrum universale in communi sit genus ad quinque universalia.

1. Utrum universale in communi sit genus ad quinque universalis, et arguitur primo quod sic: Illud quod praedicatur in quid de aliquo hoc est genus eius. Sed universale in communi praedicatur in quid de quinque universalibus, ergo etc. A probatur per Aristotelem in Topicis ubi dicit "quidquid praedicatur de altero in quid difficile est evadere quin sit genus eius". B probatur, quia cum quaeritur 'quid est genus?', respondetur 'universale', et sic de aliis¹.

2. 2° ad idem: Si universale² in communi non esset genus ad quinque universalia, sequitur quod ista praedicatio esset nugatoria 'genus est universale'. Consequens est falsum. Ergo et antecedens. Falsitas patet, quia haec est praedicatio bona cum dicitur 'genus est universale'. Probatur consequentia, quia vel ibi idem significatur per praedicatum quod significatur per subiectum vel aliud. Si aliud, vel illud aliud erit universale unum de quattuor universalibus aliis vel erit universale in communi. Si erit universale in communi, habetur propositum quod illud sit genus distinctum ab aliis quinque. Non potest esse unum de aliis quattuor universalibus, quia tunc tantum valet ista praedicatio 'genus est universale' sicut ista 'genus est differentia' vel sibi³ consimilis, quod est impossibile. Si autem dicitur quod significatum subiecti sit idem cum significato praedicati, tunc talis praedicatio erit nugatoria, quod fuit probandum.

3. 3° ad idem: Quod praedicatur de pluribus differentibus specie in quid, hoc est genus. Universale⁴ in communi est huiusmodi. A manifesta ex definitione generis. B probatur, quia universale in communi praedicatur in quid de quinque universalibus quae differunt secundum speciem.

4. 4° ad idem: Illud quod est prius pluribus differentibus specie, hoc est genus illorum differentium secundum speciem. Sed universale in communi respectu quinque universalium est huiusmodi. A manifesta, quia genus est prius suis speciebus. B probatur, quia illud est prius altero, a quo non convertitur subsistendi consequentia. Sed universale in communi respectu quinque universalium est huiusmodi. A manifesta, quia illud est dictum Aristotelis in Postpraedicamentis. B probatur, quia sequitur 'genus est, ergo universale est'. Sed non convertitur 'universale est, ergo genus est'.

1 +de aliis K.

2 universali K.

3 sicut K.

4 universali K.

5. 5° ad idem: Illud quod est commune quidditativum pluribus differentibus secundum speciem, hoc est genus eorum. Sed universale in communi est huiusmodi. A manifesta, quia genus est commune quidditativum ad sua<s> species. B probatur, quia universale est commune ad quinque universalia et praedicatur de ipsis in quid, et quinque universalia differunt specie.
6. 6° ad idem: Sicut se habet animal ad omnia animalia, sic se habet universale in communi ad omnia universalia. Sed animal in communi est genus ad omnia alia; ergo universale in communi est genus ad omnia universalia. A probatur ex conveniente similitudine. B est de se nota.
7. In oppositum arguitur: Si universale in communi esset genus ad quinque universalia, sequitur quod essent plura universalia quam¹ quinque. Consequens est falsum, ergo. Falsitas consequentis est nota per Porphyrium. Tenet consequentia quia illud universale quod est genus ad ista esset sextum universale.

<Opinio>

8. Nota primo circa quaestionem est una opinio, quae dicit quod universale in communi sit genus ad quinque universalia.
9. Ista opinio probatur: Quaecumque differunt specie, conveniunt in aliquo genere. Sed quinque universalia differunt specie, ergo. A probatur, quia quaelibet species continetur sub aliquo genere. B probatur, quia quodlibet universale differt ab aliis secundum speciem.
10. 2° ad idem: Illud quod ponitur in definitione alicuius loco generis proprii, hoc est genus illius. Sed universale est huiusmodi. A manifesta, quia quod ponitur loco generis, hoc est genus. B probatur, quia universale in communi ponitur loco generis in definitione /140rA/ cuiuscumque universalis, quia cum dicitur 'quid est genus' respondetur quod genus est universale quod praedicatur de pluribus differentibus specie in quid. Eodem modo dicitur de aliis.
11. 3° ad idem: Quaecumque sunt [sub eodem genere sed quinque] in eodem praedicamento, ista sunt sub eodem genere. Sed quinque universalia sunt in eodem praedicamento, ergo etc. A manifesta, quia quaecumque sunt in eodem praedicamento conveniunt in eodem genere. B probatur, quia omnia quinque universalia sunt in praedicamento qualitatis. Probatio, quia propria passio est de praedicamento qualitatis, similiter accidens est qualitas³ et in praedicamento qualitatis sunt genera et species et differentia.

1 ad K. 2 accidens est qualitas: qualitas est accidens K.

12. Nota, ista opinio improbat: Si universale in communi esset genus distinctum secundum rem de quinque universalibus, sequitur quod in universalibus esset processus in infinitum. Consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis probatur quia in nullo genere causarum proceditur¹ in infinitum ut patet II. Metaphysicae. Probatur consequentia, quia sumatur hoc universale quod est genus ad ista quinque distinctum ab istis et vocetur a [et sumatur alia], et tunc quaeritur de a: aut est unum universale aut non. Non potest dici quod non sit universale quia tunc non esset genus. Si autem dicitur quod a sit universale quoddam², ergo universale praedicabitur de ipso et de aliis quinque universalibus, et sic a habebit aliud genus distinctum ab ipso. Et sumatur iterum aliud genus et vocetur b, et quaeritur³ iterum utrum b sit universale vel non. Non potest dici quod non sit universale, quia praedicatur de pluribus. Si autem dicitur quod est universale, ergo haec erit vera 'b est universale', et sic iterum universale in communi praedicatur de b et a et de aliis quinque universalibus, et sic in infinitum.

13. 2° ad idem: Si universale in communi praedicatur de quinque universalibus ut genus distinctum univocum, sequitur quod unum universale de quinque universalibus praedicaretur de se ipso. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet, quia idem non praedicatur ut realiter distinctum de⁴ se ipso. Probatur consequentia, quia universale in communi praedicatur de genere et universale in communi est hoc universale quod est genus, ergo idem praedicatur de se ipso ut realiter distinctum.

14. 3° ad idem: Si universale in communi praedicatur ut genus distinctum de quinque universalibus, sequitur quod una species praedicaretur de alia. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet, quia haec est mala 'homo est asinus'. Probatur consequentia quia sumatur genus <quod> est unum de quinque universalibus et vocetur b. Et sumatur universale in communi et vocetur d. Modo c est una species illius universalis quod dicitur genus, et d est alia species quia d etiam est universale generis. Ergo c et d erunt duae species illius universalis quod est genus, et d per te praedicatur de c, ergo una species praedicatur de alia.

15. 4° ad idem: Si universale praedicaretur in communi de quinque universalibus, sequitur quod unum universale de quinque universalibus praedicaretur de aliis quattuor universalibus. Consequens est falsum, ergo. Falsitas consequentis probatur quia nullum universale de quinque universalibus

1 probatur K.

2 quadam K.

3 requiritur K.

4 a K.

praedicatur de aliis quattuor. Probatur consequentia, quia universale in communi praedicatur de quinque universalibus, ergo universale quod est genus praedicabitur de aliis quattuor universalibus.

16. Ex hoc respondetur ad rationes opinionis. Ad primam (9) cum dicitur "quaecumque differunt specie, conveniunt in genere", verum est, si differunt specie secundum rem. Si autem secundum modum, tunc non oportet. Et sic in proposito. - Aliter dicitur negando B, quia differentia secundum speciem dicuntur illa quae differunt per differentias reales superadditas.

17. Ad secundum (10) cum dicitur "illud quod ponitur loco generis proprii", verum est, si ponitur in definitione propria. Si autem ponitur in descriptione, tunc non oportet. Sic in proposito. - Aliter dicitur: verum est, si ponitur loco generis proprii univoci¹. Si autem analogici, tunc non oportet. Sic hic.

18. Ad tertiam (11) cum dicitur "quaecumque sunt etc", verum est, si sunt in illo praedicamento ut limitata. Si autem ut transcendentia, tunc non oportet. Sic hic, quia genus et species transeunt omne praedicamentum sive transcendent.

<Opinio propria>

19. Nota circa quaestionem: Ad hoc quod aliquid sit genus principaliter requiruntur duo: primo enim requiritur quod ipsum praedicetur univoce, quia propter hoc dixit Porphyrius quod ens non possit esse genus ad decem praedicamenta, quia ens praedicatur de decem praedicamentis aequivoce.

20. 2° requiritur quod ipsum contrahatur per differentias oppositas, quia propter hoc species specialissima non potest esse genus, quia non est contracta per oppositas differentias.

21. Nota quod analogum est aequivocum, quia omne analogum praedicatur secundum unum nomen et secundum rationem diversam. Et hoc est contra illos qui ponunt analogiam aequivocationis.

22. Istis visis pono conclusiones: Prima est ista: Universale in communi non est genus ad quinque universalia.

23. Ista conclusio probatur: Illud quod non praedicatur univoce, hoc non est genus. Universale in communi est huiusmodi. [A manifesta ex Praedicamentis]. Ergo. A manifesta ex Praedicamentis. <B probatur> quia alia est definitio ipsius universalis in genere, et alia in specie, et sic de singulis.

24. Nota dubitatur circa istam conclusionem: Omne commune est univocum, vel species vel genus [est]. Sed universale est quoddam commune. Ergo vel
¹ unius K.

est genus univocum vel species. Sed non est species, quia tunc essent sex universalia secundum speciem. Ergo relinquitur quod sit genus.

25. 2° ad idem: Omne contractum per differentias oppositas est genus. Sed universale in communi est huiusmodi. A manifesta ex praenotatis. B probatur, quia contrahitur per differentias quinque universalium, quae sunt differentiae oppositae.

26. Respondetur /140rB/ ad primam (24) cum dicitur "omne commune est univocum etc", verum est, si est commune secundum rem et nomen. Si autem est commune secundum nomen tantum, tunc non oportet. Sic in proposito, quia haec vox 'universale' est vox communis quinque universalibus, sed non significat aliquam rem communem univoce participatam a quinque universalibus.

27. Ad secundam (25) respondetur cum dicitur "illud quod est contractum etc", conceditur A, si est contractum ut aliquod univocum sive ut aliquod unum participatum a contrahentibus. Sic non est in proposito, quia universale in communi non dicit aliquam rem communem distinctam contra universalia quinque. Sed forte dicit aliquem modum analogice participatum ab ipsis. - Aliter dicitur, concedendo A. Ad B negatur, immo nihil est ibi contractum, sed per hoc <quod> universale praedicatur aequivoce de quinque universalibus ista imaginatio est falsa.

28. 2^a conclusio est ista quod universale praedicatur aequivoce de quinque universalibus.

29. Ista conclusio probatur: Omne illud quod praedicatur analogice, hoc praedicatur aequivoce. Sed universale in communi est¹ huiusmodi sive haec vox 'universale'. Ergo. A manifesta ex praenotatis. B probatur, quia praedicatum secundum prius et posterius, quia per prius dicitur de genere et per posterius de aliis.

30. Nota quod substantia naturaliter est prior accidente, et etiam in substantiis genus generalissimum naturaliter praecedit omnia alia, ideo universale per prius dicitur de genere, quia genus est prius aliis.

31. Nota quod haec vox 'universale' significat quinque universalia aequivoce, sicut haec vox 'canis' significat animal latrabile, piscem marinum et sidus caeleste. Et ideo significat met ista quinque universalia secundum diversas definitiones et non secundum aliquam definitionem communem, et ideo significat met universalia quinque, et ideo non significat aliquod sextum distinctum realiter ab istis quinque. Unde hoc idem quod significat genus, hoc idem significat species et sic de aliis. Ex quo patet, quod uni-

1 sunt K.

versale in communi non est aliquod commune univocum nec est aliquod commune secundum rem sed tantum secundum nomen.

<Ad rationes principales>

32. Ad rationes principales ad primam (1) cum dicitur "illud quod praedicatur in quid de altero", verum est, si praedicatur in quid univoce. Si autem praedicatur in quid aequivoce, non oportet. Sic in proposito.

33. Ad secundam (2) cum dicitur "si non esset genus sequitur quod ista praedicatio etc", negatur consequentia. Ad probationem cum dicitur "genus est universale aut praedicatum significat aliquod distinctum contra subiectum vel non", respondetur quod non dicit aliquod distinctum contra subiectum realiter sed solum nominaliter. Et sic non oportet quod sit nugatio, quia sufficit differentia nominalis.

Nota, dubitatur contra <hoc>: haec vox 'universale' significat quendam modum repertum in quinque universalibus; aut iste modus est univocus vel non. Respondetur quod <non> est univocus sed [non] est analogus sive aequivocus.

34. Ad tertiam (3) cum dicitur "illud quod praedicatur de pluribus etc", conceditur, si praedicatur univoce. Si autem aequivoce, tunc non oportet. Sic est hic.

35. Ad quartam (4) cum dicitur "illud quod est prius etc", verum est, si est prius secundum rem. Si autem secundum nomen tantum, tunc non oportet. <Sic hic.

36. Ad quintam ***> verum est, si est univocum. Si autem aequivocum, tunc non oportet. Sic hic.

37. Ad sextam (6) cum dicitur "sicut se habet animal etc", dicendum quod simile et dissimile. Est enim simile in hoc quia sicut animal praedicatur in quid de omnibus animalibus, sic universale praedicatur in quid de omnibus universalibus. Sed in hoc est dissimile, quia animal praedicatur univoce, sed universale aequivoce.

TRACTATUS III

De Praedicamentis

Quaestio 15

Utrum distinctio praedicamentalis sit distinctio realis.

1. Circa istam summam <quaeritur> utrum distinctio praedicamentalis sit distinctio <realis>. Et videtur primo quod non: distinctio entium rationis non est distinctio realis. Sed distinctio praedicamentalis est huiusmodi. A manifesta, quia entia rationis non sunt entia realia. B probatur, quia coordinatio praedicamentalis non est aliud quam coordinatio intentionum secundarum et secundae intentiones sunt entia rationis quia sunt causatae ab operatione intellectus.
2. 2° ad idem: Si distinctio praedicamentalis esset realis, sequitur quod 10 praedicamenta essent 10 res extra animam. Consequens est falsum, ergo. Falsitas patet, quia relatio est ens ab anima. Probatur consequentia ex terminis, quia si distinctio praedicamentalis est distinctio realis, tunc sequitur necessario quod 10 praedicamenta sint entia realia extra animam.
3. 3° ad idem: Si distinctio praedicamentalis esset realis, sequitur quod logicus consideraret entia realia. Consequens falsum, ergo. Falsitas patet, quia logica dicitur ration<al>is scientia et non realis. Probatur consequentia, quia considerat 10 praedicamenta. Si ergo ista sunt entia realia, sequitur propositum.
4. 4° ad idem: Distinctio universalium non est distinctio realis. Sed distinctio praedicamentalis est distinctio universalium. Ergo etc. A probatur, quia secundum Commentatorem in I. De anima intellectus agens est qui facit universalitatem in rebus. Constat autem quod causatum ab operatione intellectus non est reale nec distinguitur ut reale. B probatur, quia universalia sunt in praedicamento sicut genera et species et dicuntur distinguui praedicamentaliter, quia diversorum generum sunt diversae species ut patuit in praecedentibus.
5. 5° ad idem: Si distinctio praedicamentalis <esset> distinctio realis, sequitur quod idem secundum rem non potest¹ esse in diversis praedicamentis. Consequens falsum. Falsitas patet secundum Philosophum in VI. Metaphysicae "ens per accidens est in diversis praedicamentis". Consequentia probatur, quia idem secundum rem non potest contineri sub differentibus realiter et quae non sunt subordinata.

¹ possunt K.

6. 6° ad idem: Quaecumque sunt idem in numero ista non differunt realiter, et per consequens /140rA/ distinctio illorum non est distinctio realis. Sed 10 praedicamenta sunt idem in numero, ergo etc. A manifesta ex terminis, quia quae sunt idem in numero, nullo modo differunt, sed identitas posterior includit priores identitates. B probatur, quia non est aliud quod individuum quin in ipso inveniatur omnia 10 praedicamenta.
7. In oppositum est Aristoteles VI. Metaphysicae qui dividit ens in communi in ens in anima et in ens extra animam et tunc dividit ens extra animam in 10 categorias, id est in 10 praedicamentis. Hoc idem vult auctor in littera.

<Opiniones>

8. Nota primo propter intellectum tituli. Quaeritur enim sic utrum distinctio praedicamentalis sit distinctio realis, vel utrum 10 genera generalissima differunt realiter sicut res et res, vel utrum differant modaliter sicut res et modus rei, vel aliquo aliter puta secundum rationem.

<Opinio Occam>

9. Nota quod circa istam quaestionem est una opinio ipsius Occam, qui dicit quod distinctio praedicamentalis non sit distinctio realis; et haec est conclusio prima. Secunda conclusio est ista quod distinctio praedicamentalis sit distinctio modalis.
10. Nota secundum ipsum sunt tria praedicamenta realiter distincta, videlicet substantia, qualitas et relatio. Unde secundum ipsum quantitas non differt realiter a substantia, et secundum ipsum sex principia non differunt realiter a relatione. Et iste est modus ponendi suus in ista quaestione, quia solum qualitas differt realiter a substantia, et relatio differt realiter a subiecto et termino.
11. Et ex hoc probatur conclusio prima: Si distinctio praedicamentalis esset distinctio realis, sequitur quod quantitas realiter differret a substantia. Consequens falsum. Falsitas patet, quia quaecumque sunt inseparabilia non differunt realiter. Sed quantitas et substantia sunt inseparabilia. Ergo etc. Consequentia probatur ex terminis, quia quantitas est unum praedicamentum, similiter et substantia.
12. 2° ad idem: Si distinctio praedicamentalis esset distinctio realis, sequitur quod ista sex principia differrent realiter a relatione. Consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas patet, quia sex principia

sunt sex relationes, ut patet per Commentatorem in VI. Metaphysicae, ubi dicit quod tantum sunt tria praedicamenta absoluta; ex quo sequitur quod omnia alia praedicamenta sunt respectiva. Praedicamenta autem absoluta sunt sicut substantia, quantitas et qualitas ut dicit Commentator ibidem. Ergo sex principia erunt in praedicamento relationis realiter, quia sunt realiter respectiva. Tenet consequentia ex terminis.

13. 2^a conclusio probatur¹: Illa differunt modaliter quae sumuntur a diversis modis essendi rei. Sed praedicamenta sunt huiusmodi. Ergo. A manifesta ex terminis. B probatur, quia res habet esse sub modis essendi diversis; secundum hoc dicitur esse in diversis praedicamentis. Quia eadem ut habet modum² essendi per se subsistendi, tunc est in praedicamento substantiae, sed ut habet esse extensum est in praedicamento quantitatis.

14. 2° ad idem: Praedicamenta sunt 10 secundum Aristotelem. Aut ergo sumuntur a modis essendi aut a rebus. <Non a rebus> ut iam probatum est. Relinquitur quod sumuntur a modis essendi rerum.

<Opinio propria>

15. Aliter dicendum quod ad quaestionem pono duas conclusiones. Prima est ista: Praedicamenta sunt verae res reales. <Ista conclusio probatur: Illa sunt res reales> quae sunt aut substantia aut accidentia inhaerentia substantiae. Praedicamenta sunt huiusmodi. A manifesta ex terminis, quia substantia est res realis et omne accidens inhaerens substantiae est ens reale. B probatur per Aristotelem VI. Metaphysicae qui dicit quod omne quod est in praedicamento aut est substantia aut accidens. - Idem patet per ipsum in Antepaedicamentis.

16. Dubitatur contra istam: Illud quod dependet ab anima, hoc non est ens reale. Sed aliquod existens in praedicamento est huiusmodi. A manifesta, quia entia animae non sunt entia realia³. B probatur, quia actus intelligendi et habitus sunt de genere qualitatis et ista sunt causata ab anima, ut patet ex III. De anima.

17. Respondetur: Cum dicitur "illud quod dependet ab anima, hoc non est ens reale", verum est, si dependet ab anima tamquam fictum. Si autem dependet ab anima tamquam realia⁴, tunc non oportet. Sic in proposito. Unde entia animae sunt entia spiritualia quamvis non corporalia.

18. 2a conclusio est ista: Distinctio praedicamentalis est distinctio realis. Ista conclusio probatur: Distinctio rei ad rem⁵ est distinctio

1 est ista K.

2 modus K.

3 animae K.

4 fictum K a.c.

5 rei K.

realis. Sed distinctio praedicamentalis est huiusmodi. A manifesta ex terminis. B probatur, quia ex quo praedicamenta sunt res, ideo distinctio praedicamentalis est distinctio rei ad rem.

19. Dubitatur contra istam: Distinctio modalis <non> est distinctio realis. Distinctio praedicamentalis est huiusmodi. A manifesta, quia modus rei non est res. B probatur, quia quodlibet praedicamentum habet distinctum modum ab alio praedicamento.

20. Respondetur, cum dicitur "distinctio modalis non est distinctio realis", ista conceditur. Quando ulterius dicitur "distinctio praedicamentalis est distinctio modalis", dicendum quod non solum modalis, sed cum hoc quod est modalis etiam est realis.

<Ad rationes Oekham>

21. Hiis visis respondetur ad rationes opinionis. Ad primam primae conclusionis (11) cum dicitur "si distinctio praedicamentalis etc", conceditur consequentia. Ad probationem "quaecumque sunt inseparabilia etc", verum est, si sunt inseparabilia essentialiter. Si autem existentialiter tantum et non essentialiter, tunc non oportet. Sic in proposito.

22. Ad secundam (12) cum dicitur "si sic, sequitur quod sex principia etc", conceditur consequentia. Ad probationem falsitatis, cum dicitur quod sex principia sunt relationes, respondetur: quamvis sunt relationes, tamen non sunt de praedicamento relationis. Unde quodlibet genus generalissimum istorum sex principiorum est principium diversum ab alio et a genere relationis et praedicamento relationis.

23. Aliter dicitur quod ista sex principia bene sunt respectus¹, sed non relationes, quia sequitur 'omnis relatio est respectus', sed non convertitur 'omnis respectus est de praedicamento /140vB/ relationis'.

24. Nota quod respectus quidam est respectus intrinsecus et alius extrinsecus. Modo respectus intrinsecus solum constituit relationem de praedicamento relationis, sed non respectus extrinsecus. Sic dicendum quod sex principia sicut sunt² actio, passio, ubi, quando etc dicuntur respectus extrinseci³, et ex isto non sequitur quod sunt in praedicamento relationis.

25. Nota ex hoc patet ad Commentatorem, quod tantum sunt tria praedicamenta absoluta, puta substantia, quantitas et qualitas. Si autem <cetera> sunt praedicamenta respectiva, ex hoc non sequitur quod faciunt unum praedicamentum relationis, quia sicut visum est non <omnis> respectus est relatio.

1 respectivi K.

2 sicut sunt: sunt sicut K.

3 intrinsecus K.

26. Ad tertiam (13) cum dicitur "illa distinctio quae sumitur a diversis modis etc", conceditur A. Ad B cum dicitur quod distinctio praedicamentalis sumitur a diversis modis rei, respondetur quod "non" solum a modis rei sed a modis et a rebus diversis.

27. Ad quartam (14) cum dicitur "praedicamenta <etc>", illa conceditur. "Aut ergo distinguuntur realiter aut modaliter", dicendum quod utroque modo, et tunc cessat probatio quia conclusio dixit falsum.

<Dubium>

28. Nota, dubitaret aliquis: Nonne praedicamenta conveniunt in aliquo modo communi? Dicendum quod immo. Et tunc quaeritur ultra, utrum ille modus sit univocus vel aequivocus sive analogus. Respondetur quod ille modus secundum aliquos est univocus¹, quia conveniunt univoce in modis transcendentibus sicut in modo² entis et in modo³ unius et sic de aliis. Ista responsio non valet quia secundum Philosophum in IV. Metaphysicae ens non praedicatur univoce sed aequivoce. Unde aliter dicitur quod conveniunt in modis analogicis qui dicuntur modi transcendentales.

29. Nota, est imaginandum quod generalissima praedicamentorum sunt ita diversa quod nullo modo conveniunt tamquam in univoco et quodlibet est vera res <distincta> ab alia.

<Ad rationes principales>

30. Hiis visis respondetur ad principales. Ad primam (1) "distinctio etc", illa conceditur. Ad B negatur. Ad probationem dicendum quod coordinatio praedicamentalis non est coordinatio secundarum⁴ intentionum, sed est coordinatio realium.

31. Nota, est una opinio quae dicit quod tantum intentiones ordinantur in praedicamento sicut et dixit Occam. Et ideo dicit quantum ad hoc quod distinctio praedicamentalis <quantum> ad intentionem sit distinctio entium rationis, sed quantum ad rem subiectam intentionibus, tunc in quibusdam est distinctio realis sicut de substantia et qualitate et sic de aliis.

32. Ad secundam (2) cum dicitur "si sic, sequitur etc", conceditur consequentia. Ad probationem cum dicitur quia relatio est ens ab anima, respondetur quod relatio est duplex, quaedam est relatio secundum esse et quaedam secundum dici. Prima non dependet ab anima et ista est in praedicamento. Sed secunda dependet ab anima et non est in praedicamento.

1 intellectus K.

2 numero K.

3 numero K.

4 suarum K.

33. Ad tertiam (3) cum dicitur "sequitur quod logica etc", conceditur consequentia. Ad probationem cum dicitur quia logica est realis scientia, verum est ratione finis, sed non ratione subiecti.

34. Ad quartam (4) cum dicitur "distinctio etc", illa negatur. Ad probationem, quia universale dependet ab anima, verum est, universale repraesentationis - et hoc adhuc est res. Sed universale praedicationis potest esse circumscripta anima.

35. Ad quintam (5) cum dicitur "sequitur quod idem secundum rem esset¹ in diversis praedicamentis", dicendum quod hoc est possibile, si includit partes realiter differentes. Si autem est simpliciter simplex, tunc est impossibile, et hoc etiam est ratione diversarum partium quarum una substantia et alia accidens.

36. Ad sextam (6) cum dicitur "quaecumque sunt idem etc", verum est, si sunt idem in numero numerositate essentiae. Si autem sunt idem in numero numerositate existentiae, tunc non oportet. Sic in proposito.

¹ et K.

QUAESTIO 16

Utrum ratio entis sit univoca respectu suppositorum entis.

1. Utrum ratio entis sit univoca respectu suppositorum entis. Et videtur primo quod sic: Illud quod per superabundantiam dicitur, hoc uni soli convenit. Sed ratio entis est huiusmodi. A manifesta, quia est auctoritas famosa. B probatur, quia omnia dicuntur esse intellecta, ideo intellectio convenit uni soli, et hoc non potest esse aliud nisi ens. Et sic ratio entis erit univoca.

2. 2° ad idem: Illud quod contrahitur ad <di>versum per diversas determinationes superadditas, hoc est univocum. Sed ratio entis est huiusmodi. A manifesta, quia ex quo animal per diversas determinationes contrahitur ad hominem et ad asinum, ideo dicitur esse univocum. B probatur, quia ratio entis in quantum ens per diversas determinationes contrahitur ad substantiam et ad accidens et ad ens creatum. Ideo ratio eius respectu illorum est univoca.

3. 3° ad idem: Omne illud quod praedicat tertium intellectum de aliquibus duobus, hoc respectu illorum est univocum. Sed ratio entis in quantum ens est huiusmodi. A manifesta, quia ex quo animal praedicat tertium intellectum de homine et asino, ideo dicitur univoce de istis. B probatur, quia ens in communi praedicat tertium intellectum a substantia et accidente, quia ista praedicatio non constituit intellectum dicendo 'substantia est ens' sicut¹ ista constituit intellectum dicendo 'accidens est ens'.

4. 4° ad idem: Omne illud [quod] sub ratione cuius comprehenduntur plura ab aliqua virtute² cognoscitiva, hoc praedicatur univoce de istis pluribus. Sed nunc ita est quod sub ratione entis in quantum ens requiruntur plura a virtute cognoscitiva. Ergo etc. A probatur, quia ex quo album et nigrum comprehenduntur a virtute visus sub ratione coloris, ideo color dicitur esse de ipsis univoce. B probatur quia substantia et accidens immo omnia entia comprehenduntur ab intellectu sub ratione entis in quantum ens. Ideo ens in quantum ens univoce dicitur de istis.

5. 5° ad idem: Omne genus habet rationem univocam quae praedicatur de suis speciebus. Sed ens in communi /141rA/ est genus ad omnia entia. Ergo etc. A probatur ex definitione generis, quia genus est quod praedicatur univoce. B probatur quia ens in communi praedicatur in quid de pluribus differentibus specie.

1 ideo K. 2 univoce K.

6. 6° ad idem: Illud quod est subiectum adaequatum alicuius scientiae, illius ratio est univoca suis suppositis. Sed ens in quantum <ens> est subiectum adaequatum metaphysicae scientiae. Ergo etc. A manifesta, quia subiectum debet esse univocum. B probatur, quia ex IV. Metaphysicae scientia metaphysica speculatur ens in quantum ens et quae ei insunt.

7. In oppositum est Philosophus in IV. Metaphysicae, ubi dicit quod ens praedicatur de omnibus entibus sicut salubre de omnibus salubribus. Sed salubre praedicatur aequivoce, ergo etc. - Et idem dicit Porphyrius cum dicit "si quis omnia 'entia' vocet nuncupabit ea aequivoce et non univoce."

<Opinio Scoti>

8. Nota circa quaestionem est una opinio, videlicet Scoti, quae dicit quod ratio entis univoce reperiatur in omnibus entibus, sive sint creata sive increata sive substantia sive accidens.

9. Ista probatur: Quantumcumque intellectus est certus de uno conceptu¹ et dubius de aliquibus duobus, ille tertius conceptus est alius ab istis duobus conceptibus, et per consequens univoce reperitur in istis duobus. Sed nunc ita est quod intellectus certus est de conceptu entis et tamen dubius est de conceptu substantiae vel accidentis. Ideo conceptus entis univoce reperitur in substantia et in accidente et in ente creato et increato. A probatur, quia de eodem conceptu intellectus non potest esse dubius et certus, quia hoc implicat contradictionem. B probatur, quia aliquis scit de Deo quod est ens, et tamen dubius est utrum sit substantia vel accidens. - Item antiqui philosophi fuerunt certi de lumine quod esset ens, et tamen dubitaverunt utrum esset substantia vel accidens. Eodem modo dicitur quod aliquis scit de deo quod sit ens et tamen dubius utrum sit ens creatum vel increatum.

10. 2° ad idem: Si ratio entis non esset univoca enti creato et² increato, sequitur quod deum non possumus cognoscere. Consequens falsum. Ergo. Falsitas patet auctoritate Commentatoris in prologo I. Physicorum, ubi dicit quod ultima[ta] felicitas humani generis consistit in cognitione dei. B probatur, quia ut patet ex III. De anima omnis cognitio nostra est discursiva. Modo certum est quod nihil cognoscitur per discursum determinate nisi sit aliquo modo confuse cognitum ratione illius quod univoce salvatur in illo a quo fit discursus, quia omnis discursus est circa aliquid. Si ergo ratio entis non esset univoca reperta in deo et creaturis, tunc deus nullo modo esset confuse cognitus, et sic nullo modo posset fieri

¹ conceptu K. ² vel K.

cognitio discursiva ab aliquo ente creato ad ipsum deum, quia cum cognoscitur [deum] ens creatum tunc [vel] deus¹ <non> esset cognitus² neque confuse neque determinate.

11. 3^o³ ad idem: Si ratio⁴ entis non esset univoca enti creato et increato, sequitur quod nulla ratio sive nullus conceptus esset univocus enti creato et increato. Consequens falsum. Ergo. Falsitas patet, quia tunc nulla attributio posset fieri de deo. Probatio consequentiae, quia si bonitas aequivoce reperitur in deo, ex hoc non magis bonitas hominis posset attribui deo quam asino, quia aequivoce reperitur ibi. Consequentia principalis probatur, quia si aliqua ratio esset univoca, hoc maxime esset ratio entis in quantum ens, quia ista est communior omnibus aliis.

<Secunda opinio>

12. Nota alia est opinio quae dicit duas conclusiones, quarum prima est ista: ens non dicitur univoce de ente creato et increato. Secunda est ista: Ens dicitur univoce⁵ de 10 praedicamentis.

13. Prima probatur: Quaecumque differunt plus quam genere, illis nihil est univocum. Sed ens creatum et increatum sunt huiusmodi. A manifesta quia corruptibile et incorruptibile nihil habent commune univocum. Etiam A patet ex terminis. B probatur ex X. Metaphysicae ubi dicitur quod corruptibile et incorruptibile plus differunt quam genere.

14. 2° ad idem: Si enti creato et increato esset aliquid commune univocum, sequitur quod corruptibile et incorruptibile convenirent in aliquo. Consequens falsum. Ergo. Falsitas patet. Sed tenet consequentia ex terminis.

15. 2^a conclusio probatur: Illud quod habet unum conceptum in omnibus praedicamentis, hoc est commune univocum ad omnia praedicamenta. Sed ens est huiusmodi. A manifesta, quia quidquid habet eundem conceptum, hoc est univocum. B probatur: ablata⁶ inhaerentia ab omnibus accidentibus et ablata per se subsistentia a substantia utrobique manet idem conceptus entis, quia substantia et accidens differunt <per> per se subsistere et per alteri inhaerere.

16. 2° ad idem: Illud est univocum 10 praedicamentis quod habet eandem naturam⁷ in 10 praedicamentis. Sed ens est huiusmodi. A manifesta. B patet, quia inhaerentia est ens et inhaerentia habet eandem naturam in omnibus novem generibus. Sed substratum inhaerentiae novem generum accidentis convenit cum substantia.

1 dei K. 2 cognitum K. 3 2° K. 4 non K. 5 aequivoce K.
6 ablato K. 7 materiam K.

<Opinio propria>

17. Nota, ad improbationem opinionum pono ali<qu>as conclusiones, quarum prima est ista: ratio entis non est communis enti creato <et increato>. 2a est ista: ratio entis non est communis univoce 10 praedicamentis. 3a est ista: ratio entis aequivoce praedicatur de omnibus entibus.

18. Prima probatur: Si ratio entis esset communis enti creato <et increato>, sequitur quod aliquod incorruptibile esset [in]corruptibile et aliquod corruptibile incorruptibile. Consequens falsum. Ergo. Falsitas patet, quia quidquid est simpliciter corruptibile, in illo non est aliquod incorruptibile. Similiter quidquid est incorruptibile, in illo non est aliquod corruptibile. Consequentia probatur, quia forma substantialis est corruptibilis. Si ergo eadem entitas, quae est in deo salvatur in forma substantiali, ista est incorruptibilis. Et sic sequitur propositum, quod incorruptibile reperitur in corruptibili. Et etiam entitas quae est in Sorte est corruptibilis; si ergo ista inveniretur in deo, sequitur propositum, quod entitas corruptibilis inveniatur in deo.

19. 2° ad idem: Si ens dicitur univoce de deo et de creaturis, sequitur quod entitas dei esset asinus. Consequens falsum. Ergo. /141rB/ Falsitas patet. Consequentia probatur, quia entitas asini est asinus. Si ergo eadem est in deo quae est in asino et cum in deo nihil sit nisi simplex entitas, sequitur propositum: ex quo ista entitas est entitas asini, ergo entitas dei [est] erit entitas asini, et entitas asini est asinus.

20. 3° ad idem: De quo magis videtur inesse et non est nec illud de quo minus. Sed magis videtur quod ratio entis est communis omni enti increato quam enti creato et increato, et tamen non est. Ergo etc. A manifesta. B probatur, primo quod magis videtur, "hoc est" de ipso planum, quia plus convenit corruptibile cum corruptibili et incorruptibile cum incorruptibili quam corruptibile et incorruptibile. Sed quod non potest esse, quod ratio entis sit communis omni enti increato, hoc probatur, quia si sic, sequitur quod deus esset idem realiter cum diabolo. Consequens falsum. Ergo. Falsitas patet, quia tunc deus esset malus sicut diabolus vel diabolus bonus sicut deus. Probatur consequentia, quia entibus increatis non est aliud nisi una simplex entitas. Si ergo ista utrobique est eadem, tunc sequitur quod entitas diaboli est realiter idem cum entitate dei, et diabolus non est aliud quam sua entitas, et similiter deus non est aliud quam sua entitas. Ideo sequitur propositum.

21. 2a conclusio probatur: Si ratio entis esset communis 10 praedicamentis univoce, sequitur quod 10 praedicamenta non essent primo diversa. Consequens falsum. Ergo. Falsitas patet ex V. Metaphysicae ubi dicitur quod 10 generalissima sunt primo diversa. Consequentia probatur ex eodem V. Metaphysicae, ubi dicitur quod primo diversa in nullo conveniunt. Si ergo ens esset commune univocum 10 praedicamentis, tunc 10 praedicamenta convenirent in ente, et sic non essent primo diversa.
22. 2° ad idem: Si sic, sequitur quod 10 praedicamenta non essent 10 genera generalissima. Consequens falsum. Ergo. Falsitas patet ex Praedicamentis. Consequentia probatur, quia super quodlibet genus generalissimum esset aliud genus superveniens.
23. 3° ad idem: Quaecumque sic se habent, quod tota entitas alterius alteri inhaeret, illius nihil est commune univocum. Sed nunc ita est quod tota entitas substantiae per se subsistat, et tota entitas accidentis alteri inhaeret. Ergo etc. A manifesta, quia oppositum praedicati repugnat subiecto. B probatur, quia tota entitas "substantiae" per se subsistit - quia da oppositum quod aliquid substantiae alteri inhaereret ut accidens, sequitur illud inconveniens quod aliquid substantiae erit accidens quod est impossibile, et tota entitas accidentis erit substantia, et tunc ultra aliquid accidentis est substantia, et aliquid accidentis est idem realiter cum accidente, ergo substantia est idem realiter cum accidente.
24. 3a conclusio probatur: Illud quod praedicatur secundum unum nomen et diversas definitiones, hoc praedicatur aequivoce. Ens est huiusmodi. A manifesta. B probatur, quia alia est definitio entis in deo quam in creaturis. Similiter alia est definitio entis in substantia quam in accidente.
25. 2° ad idem: Illud quod praedicatur analogice, hoc praedicatur aequivoce. Sed ens est huiusmodi. A manifesta, quia analogum est aequivocum. B probatur ex V. Metaphysicae.
26. 3° ad idem: Sicut se habet salubre ad omnia sana, sic se habet ens in communi ad sua supposita. Sed salubre praedicatur aequivoce de omnibus sanis. Ergo etc. Tota ratio est Philosophi in IV. Metaphysicae et etiam Commentator frequenter dicit quod ens praedicatur aequivoce.

<Ad rationes opinionum>

27. Ad rationes opinionis ad primam (9) cum dicitur "quantumcumque intellectus etc", verum est, si est dubius simpliciter de aliis duobus. Si autem cognoscit alterum sub quadam distinctione, tunc non oportet. Sic in

proposito, quia quandocumque¹ intellectus scit esse ens [ens], tunc statim scit de illo quod sit substantia vel accidens. - Ex quo ista ratio est Scoti, quia si ista ratio concluderet, tunc procederetur in infinitum in formalitatibus. Quia ponantur duae formalitates et una vocetur 'a' et alia 'b'. Et sic solum scit duas² formalitates. Modo aliquis cognoscens quod in deo est formalitas sed nescit utrum sit 'a' vel 'b', ergo formalitas in communi est cognita sine cognitione 'a' et 'b'. Ergo formalitas in communi dicit formalitatem distinctam contra 'a' et 'b', et tunc illa formalitas in communi vocetur 'c'. Et tunc aliquis cognoscens iterum quod in deo sit formalitas et nescit utrum sit 'a' vel 'c' vel 'b', ideo cognoscit aliam formalitatem ab istis tribus primis et ista vocetur 'd', et sic in infinitum. Et sic A est falsa per instantiam.

28. Ad secundam (10) cum dicitur "si sic, sequitur quod deum non cognosceremus", negatur consequentia. Ad probationem "omnis cognitio nostra est discursiva", conceditur. Quando ulterius dicitur "omnis cognitio discursiva arguit univocationem sive aliquod univocum in illo a quo fit discursus et in illo ad quod fit discursus", illa negatur, quia sufficit analogia. Ad probationem cum dicitur "omne illud ad quod fit discursus, hoc est prius confuse cognitum", verum est, quantum ad 'quia <est>', sed non oportet quantum³ ad⁴ 'quid est'.

29. Ad tertiam (11) quando dicitur quod in deo nulla posset fieri attributio, illa negatur. Ad probationem cum dicitur quia si sapientia hominis aequivoce dicitur de deo, ergo sapientia hominis non attribuitur deo <plus> quam asino, dicendum quod hoc est verum, quod sapientia hominis non attribuitur deo plus quam asino. Sed sapientia dei deo attribuitur.

30. Ad rationes alterius opinionis conceditur conclusio prima cum suis rationibus (12-14). Secunda conclusio est falsa. Ideo ad rationem primam⁵ secundae conclusionis (15) cum dicitur "illud quod habet eundem conceptum etc", conceditur A. Ad B negatur. Ad probationem cum dicitur quia ablata inhaerentia ab accidente et ablata per se subsistentia /141vA/ a substantia, tunc utroque manet idem conceptus entis, respondetur quod falsum, quia ablata inhaerentia accidentis nihil manet accidentis, quia inhaerentia est tota quiditas accidentis, et etiam ablata per se subsistentia a substantia nihil manet substantia<e>.

31. Ad secundam (16) cum dicitur "quaecumque habent eandem naturam etc", conceditur A. Et B negatur. Ad probationem cum dicitur quia inhaerentia

1 quidquid K.

2 duae K.

3 quod propter K.

4 +aliud K.

5 primae K.

est omnibus accidentibus, verum est, aequivoce, sed non univoce, et non est aliquid substratum inhaerentiae quod sit realiter vel formaliter distinctum contra inhaerentiam, et propter hoc accidens non est eiusdem naturae cum substantia ratione substrati.

<Ad rationes principales>

32. Ad rationes principales ad primam (1) "quod per superabundantiam dicitur convenit uni", <conceditur>. Ergo volo quod inter omnia entia deus maxime sit ens, et ideo ex hoc non concluditur quod ens praedicatur de omnibus. Unde auctoritas est sic intelligenda quod <per> superabundantiam¹ dicitur ens, hoc est solum ens, videlicet deus.
33. Ad secundam (2) cum dicitur "quidquid contrahitur etc", conceditur, si illa differentia sunt distincta contra ipsum realiter. Si autem modaliter, tunc non oportet. Sic in proposito. - Aliter dicitur: verum est, si contrahitur ut univocum. Si autem ut aequivocum, tunc non oportet.
34. Ad tertiam (3) cum dicitur "illud quod praedicatur etc", conceditur A. Et B negatur: intellectus entis non est distinctus² contra intellectum substantiae et accidentis.
35. Ad quartam (4) cum dicitur "omne illud etc", negatur A, quia sufficit quod sit analogum. Ad probationem dicendum quod dissimile est de intellectu et sensu, et ideo similitudo <***> et audiat.
36. Ad quintam (5) "omne genus etc", conceditur A. Et B negatur. Ad probationem quia illud quod praedicatur in quid hoc est genus", verum est, si praedicatur univoce, tamen de terminis paribus. Sic non est in proposito.
37. Ad sextam (6) cum dicitur "illud quod est subiectum etc", negatur A, quia sufficit quod sit analogum. Sic in proposito. Etc.

¹ substantias K. ² distinctum K.

APPENDIX

QUAESTIO UTRUM INTENTIONES SINT ALIQUID VEL NIHIL.

- 0. Rationes principales (1-8)
- 1. Articulus primus
 - 1.1 Expositio tituli (9-16)
 - 1.2 Opiniones
 - 1.2.1 Opinio prima et improbatio Mathei (17-27)
 - 1.2.2 Opinio alia cum improbatione cuiusdam (28-31)
 - 1.2.3 Opinio tertia cum improbatione cuiusdam (32-35)
 - 1.2.4 Opinio Mathei de Eugubio cum improbatione (36-45)
 - 1.2.5 Opinio quinta cum improbatione (46-49)
- 2. Articulus secundus
 - 2.1 Praenotanda (50-53)
 - 2.2 A quo sumuntur intentiones (54-61)
 - 2.3 In quod tendunt intentiones (62-71)
 - 2.4 Definitio intentionum (72-75)
 - 2.5 Divisiones intentionum (76-89)
- 3. Articulus tertius
 - 3.1 Circa primam conclusionem (Intentio est aliquid)
 - 3.1.1 Probatio conclusionis (90-94)
 - 3.1.2 Dubitatio utrum genus stans pro re sub intentione potest praedicari de inferioribus (95-115)
 - 3.2 Circa secundam conclusionem (Intentio est vere ens reale)
 - 3.2.1 Probatio conclusionis cum replicationibus (116-124)
 - 3.2.2 Dubitatio utrum logica sit scientia realis (125-131)
 - 3.3 Circa tertiam conclusionem (Intentio est vere ens rationis)
 - 3.3.1 Probatio conclusionis (132-136)
 - 3.3.2 Dubitatio utrum universalialia habeant definiri pro re vel pro intentione (137-148)
- 4. Articulus quartus
 - Ad rationes principales (149-154)

APPENDIX

*QUAESTIO UTRUM INTENTIONES SINT ALIQUID VEL NIHIL.**<0. Rationes principales>*

1. Et probatur quod nihil: quidquid est minimae entitatis et non est relatio nec materia prima, est nihil. Intentiones sunt huiusmodi. A <probatur> quia tantum illa duo videntur minima in rerum natura; relatio enim dicitur minimae entitatis per Boethium et Simplicium super Praedicamenta; materia etiam minimae entitatis quia "prope nihil". B probatur: intentiones enim non sunt materia prima, quia materia prima est substantia, primo Physicorum, intentiones vero accidentia. Nec relatio quia iam non reperiuntur nisi in praedicamento relationis.
2. 2°: Aut essent in praedicamento, aut extra. Nullum. Nec in praedicamento, quia circueunt omne praedicamentum, nec extra, quia sic essent principia praedicamentorum, quod falsum.
3. 3°: Si essent aliquid, maxime essent entia rationis. Falsitas patet quia tali rationi aliquid corresponderet in re vel nihil. Si nihil, fictitium. Si aliquid, iam essent reales.
4. 4°: Aut essent substantiae, aut accidentia. A <patet> 5° et 6° Metaphysicae et in Praedicamentis. B probatur: Non substantiae, iam non essent in genere accidentis; nec accidens iam, non essent in genere substantiae.
5. 5°: quia nullam habent proprietatem nec passionem, ergo nihil sunt. Consequentia probatur 8° Metaphysicae: operationes faciunt scire rem formaliter. Antecedens probatur, talis proprietas aut esset realis aut rationis. Non realis quia iam intentiones essent reales. Nec rationis, <quia sic> vel esset aliquid vel nihil: si nihil, ergo etiam intentio erit nihil. Si aliquid, aut realis aut rationis, et sic in infinitum.
6. Negativum omnis entis est non ens. Intentiones huiusmodi, ergo. A quia oppositum consequentis interimit antecedens. B probatur, qui nec substantia nec accidens.
7. In oppositum arguitur, quia de ipsis consideratur in scientia logicali, ergo. Antecedens est Avicennae.
8. Huius quaestionis erunt quattuor articuli: Primus, expositio tituli quaestionis et recitatio opinionum. Secundus, notabilium ducentium in cognitionem intentionum. Tertius, positio contrarii et dubiorum contra ipsas. Quartus, dissolutiones rationum principalium.

<1. *Articulus primus*><1.1 *Expositio tituli*>

9. De prima parte primi articuli sciendum quod intentio est nomen verbale terminatum in -tio, descendens a verbo 'intendo, -dis' et significat tria secundum grammaticos vel ad minus duo; significat enim intentionem ex parte voluntatis vel intellectus. Si intentionem voluntatis, hoc dupliciter: aut enim significat rem intentam vel volitam a voluntate, ut dicendo hominis <volentis> bibere, intentio sua est bibere - aut significat in eo actum volendi vel respondentiam ad rem volitam seu intentam ut dicendo 'hominis est bibere'. Si vero sumitur ex parte intellectus sic etiam significat duo, primo rem intellectam seu intentam ab intellectu, ut dicendo 'hominis invocantis deum' intentio sua est deus. 2° potest significare aliquid existens in intellectu habens ordinem vel respondentiam ad rem intentam vel intellectam, et sic sumitur in proposito.

10. Item nota: illo modo sumendo intentionem potest capi dupliciter: uno modo pro natura sua propria, alio modo in comparatione ad rem intentam. Primo modo debet hic sumi et non secundo modo. Quaerere /141vB/ enim utrum intentiones sint aliquid vel nihil non est aliud quam quaerere utrum res existentes in intellectu habentes ordinem ad rem extra sint aliquid.

11. Contra quae dubitatur, quia dictum est quod res intenta sit intentio. Contra: nullum concretum est abstractum. Sed res intenta est quid concretum, intentio autem abstractum. Ergo.

12. 2° Quaelibet intentio denominat aliquid. Res intenta nihil denominat.

13. 3° Quia dictum est quod intentio sumatur ex parte intellectus. Contra: cuius est intelligere, eiusdem non est intendere. Intellectus est huiusmodi. A <patet> quia tales videntur distinctae operationes.

14. Ad primum (11): A est falsa, quia concretum et abstractum eandem rem significant, licet alio et alio modo. Quidquid enim abstractum significat circumscribendo subiectum, hoc concretum cum subiecto. Ad B: res intenta est concreta, volo. "Ergo non est intentio quae est res existens in intellectu", iterum volo. Sed bene erit intentio quae est met res intenta.

15. Ad secundum (12): <A> conceditur. B negatur, quia denominatio duplex: una qua finis denominat ordinata in finem, ut dicitur 2° De anima "iustum est a fine omnia denominari". Alia qua aliquod informans denominat informatum. Primo modo res intenta denominat intentionem existentem in intellectu qua necessitat tamquam ordinata in finem. Secundo modo non.

16. Ad tertium (13): Cuius est intelligere, negatur, quia intendere est aequivoce ad velle et intelligere ut prius patuit. Ad probationem quia videntur distinctae operationes, dicendum quod intelligere et velle sunt distinctae operationes, sed non intelligere et intendere, quia intendere est commune ad intelligere et velle.

Haec de una parte primi articuli.

<1.2 Opiniones>

17. De secunda sciendum primo recitabitur una opinio negans intentiones, deinde aliae ponentes intentiones.

<1.2.1 Opinio prima>

18. Propter intellectum primae opinionis sciendum quod dicta positio dicit universale considerari dupliciter: pro re vel pro intentione. Pro re nihil aliud est nisi res simplici intellectione intellecta praescindendo ab hoc quod possit multiplicari in pluribus suppositis. Et illud universale secundum tales primo movet intellectum. Sed universale pro intentione non est aliud quam habitudo consequens rem intelligibilem existentem obiective in intellectu. Haec habitudo secundum eos formaliter nihil est. Quod probant: si esset aliquid aut causa aut causatum. Non causa, quia talis apud eos non est aliud nisi materia prima vel deus quorum neutrum est talis habitudo. Non causatum, quia vel causatum ab ente reali vel rationis a VI. Metaphysicae. B probatur: non ab ente reali quia tunc esset realis. Nec rationis, quia sic entis rationis esset ens rationis in infinitum.

19. Hanc opinionem Matheus de Eugubio improbat in duobus: primo quo ad hoc quod dicit universale pro re primo movere intellectum. 2° quia dicit habitudinem quae est universale pro intentione nihil esse.

20. Primo arguit: Si universale pro re primo movet intellectum tunc ante primum actum intelligendi daretur alius prior. Falsitas probatur quia implicat contradictoria. Universale enim pro re movet intellectum, ergo est causa movens et agens actus intelligendi; quia causa prius effectum. ergo universale pro re erit prius actu intelligendi. Sed quia universale pro re est res intellecta, ergo includit duo, scilicet rem et actum intelligendi, et per consequens ante primum actum <dabitur alius prior>¹.

21. 2° probat tales habitudines esse aliquid multipliciter.

Primo sic: Quando ad antecedens sequitur consequens <necessario>², si antecedens est [necessarium] aliquid et ipsum consequens. Sed in consequentia quam

¹ cf. Matheus (see the quotation at p.165). ² cf. Matheus: necessitate naturali et per se.

se dicit formaturum¹ ad antecedens necessarium sequitur consequens. [Et antecedens est aliquid ergo consequens] A <patet> I. et II. Priorum "ad verum non sequitur nisi verum". B probatur dicendo sic: res intelligibilis est, ergo et consequens, talis habitudo, est.²

22. 2°: si esset nihil iam logica esset de nihilitatibus. Falsitas patet I. Posteriorum "De nihilo non est scientia". Consequentia <probatur>: logica est de talibus habitudinibus quae secundum opinionem dictam nihil sunt.

23. 3°: Si sic, quanto plus res intelligeretur, tanto plus diminueretur. Falsitas patet. Consequentia <probatur> quia habitudo consequitur rem intellectam, quae habitudo nihil est. Si ergo res est semel intellecta habet unam nihilitatem, si bis duas, si ter tres. Et sic cum nihilitas diminuat rationem entis et consequitur rem in quantum est res intellecta, et quanto plus intelligeretur, tanto plus haberet de nihilitatibus diminuentibus rationem eius.

24. 4°: Ad quod supponit per Commentatorem II. Metaphysicae quod omne non ens vel sit materia, privatio, vel negatio. Si ergo illa habitudo esset non ens esset unum de istis, quod falsum esset. Non materia, quia talis substantia. Nec negatio, quia talis negat habitudo vel non. Nec privatio: aut enim esset privatio entis realis aut rationis. Non rationis, quia ut sic ens rationis +verius+ ens rationis³ quod falsum est. Nec entis realis, quia non privat ens reale.

25. 5°: Per nihil nihil refertur. Sed per habitudinem /142rA/ aliquid refertur. Ergo non est nihil.

26. Ex istis concludit habitudinem esse aliquid quod est contra opinionem praedictam.

27. Tunc solvit rationem qua probant ipsam esse nihil. Ad A "aut esset causa vel causatum" dicit quod sit causatum. Ad probationem "aut esset causatum ab ente reali" dicit ab ente reali. Ad probationem "iam esset reale" negat. Ad probationem "cuius causa est realis et ipsum" dicit aliquid causari a causa reali esse dupliciter, uno modo quod illa causa causet materiam corporaliter, alio modo spiritualiter. Tunc dicit: cuius causa realis et cum hoc causans corporaliter, tale est reale. Si autem spiritualiter, non oportet. Sic est de habitudinibus, quae sint intentiones. Causantur enim a causa reali ut ab intellectu, tandem spiritualiter.

¹ se dicit formaturum: statim faciam *Matheus*. ² res-est: res est intellecta, ergo sequitur habitudo rei intellectae ad intellectum. Sed antecedens est aliquid, ergo consequens erit aliquid. Sed consequens est habitudo, ergo erit aliquid *Matheus*. ³ ens¹-rationis²: privationis esset privatio *Matheus*.

<1.2.2 Alia opinio>

28. Aliae sunt opiniones tenentes intentionem esse speciem intelligibilem, quarum prima dicit intentionem primam nihil esse aliud nisi intellectionem sumptam a modo essendi proprio, intentionem secundum dicunt intentionem sumptam a proprietate communi.

29. Hanc opinionem improbat quidam: homo cognoscitur inquantum est animal rationale pro intentione prima. Ergo intentio prima non sumitur a proprietate propria. Antecedens nota. Consequentia probatur quia animal rationale sunt quidditas¹ hominis et non proprietates.

30. 2°: Iam essent plures intentiones quam duae. Falsitas patet ex schola communi. Consequentia probatur: dicitur enim intellectio sumpta a proprietate propria sit prima, a communitate secunda. Si igitur sumitur a quidditate et essentia nec erit prima, nec secunda, igitur tertia.

31. 3° sequitur quod nulla esset tendentia in re nisi per accidentia. Falsitas patet primo Physicorum et primo Posteriorum: tunc enim arbitramur unumquodque scire cum causas eius cognoscimus. Consequentia probatur, intentio enim quae est tendentia in re, tantum sumitur secundum dictum a proprietate <communi> vel propria.

<1.2.1 Tertia opinio>

32. Alia est opinio dicens quod prima intentio sit cognitio rei absoluta, intentio secunda est cognitio rei respectiva.

33. Hanc quidam improbat sic: Sor inquantum est pater Platonis cognoscitur pro intentione prima. Ergo non omnis intentio prima est cognitio rei absoluta. Antecedens probatur, quia super paternitatem potest fundari secunda intentio scilicet quod sit species. Ergo Sor inquantum pater erit intentio prima, quia intentio secunda fundatur super primam. Consequentia patet; iam enim intentio prima respectiva, cum pater sit quid respectivum.

34. 2°: homo inquantum animal rationale cognoscitur pro intentione prima. Ergo non omnis intentio prima est absoluta. Antecedens de se <patet>. Consequentia tenet, quia homo inquantum cognoscitur pro animali rationali est causatum ab animali rationali. Causa autem et causatum sunt relativa, 4° Metaphysicae.

35. 3°: Quaelibet cognitio est respectiva, igitur etc. Consequentia patet de se. Antecedens probatur: cognitio enim est rei cognitae cognitio.

1 quidditates K.

<1.2.4 *Opinio Mathei de Eugubio*>

36. Alia est opinio cuiusdam moderni scilicet Mathei distinguens universale [taliter] dupliciter: pro re vel intentione. Pro re secundum ipsum est duplex, quoddam naturale, aliud logicum. Universale pro re naturale est metquiditas et essentia rei illustrata et irradiata per intellectum¹. Universale vero logicum² in quo³ plura⁴ conveniunt. Tunc dicit quod illa duo universalia multipliciter differunt. Primo in hoc quod universale pro re naturali est prius logico; declarat quia primum substantia, secundum accidens. 2° naturale fit per intellectum agentem, logicum per possibilem. 3° differunt: universale naturale praeexistit intellectui possibili, logicum vero non. 4° differunt, quia naturale movet intellectum possibilem, logicum vero commovet. 5° naturale fit per abstractionem, logicum vero per intellectionem.

37. Universale pro intentione secundum ipsum duplex, quia quaedam intentio prima, quaedam secunda. Prima est quidam modus intelligendi acceptus a proprietate vero propria et reali, per quam intellectus manuducitur in cognitionem quiditatis. Intentio autem secunda est quidam modus intelligendi acceptus a proprietate quadam communi et respectiva per quam intellectus manuducitur in cognitionem rei. Subdit intentionem formaliter et substantialiter esse de genere passionis, quia nihil aliud est nisi cognitio vel intellectio ut patet ex dictis, intelligere autem est quoddam pati, 3° De anima, ergo etiam intentiones quae sunt modi intelligendi. Possunt <etiam> secundum [esse] eum esse respectivae formaliter, quia ipsae fundant respectus. Et hoc modo salvat Porphyrium qui dicit genus, speciem, superius et inferius esse respectiva. Dicit ergo ipse quod genus per se refertur ad speciem, species per accidens ad genus, et sic suo modo de differentia, proprio et individuo.

38. Improbatur quo ad tria: primo quo ad <hoc> quod dicitur "universale naturale est quiditas irradiata per intellectum agentem. 2° ad hoc quod universale logicum distinguit contra universale pro intentione. 3° quia dicit intentiones esse modos seu de genere passionis.

39. Contra primum: Quidquid est de perfectione universi non est irradiatum vel non dependet ab intellectu agente. Universale naturale est huiusmodi. A <probatur> quia partes universi non dependent ab anima. B probatur per Aristotelem 1° de Caeli ubi dicit "species rerum est de perfectione universi" seu partes. /142rB/

1 + agentem *Matheus*. 2 + ipsamet proprietas rei intellecta sub quadam proprietate communi *Matheus*. 3 qua *Matheus*. 4 sua supposita *Matheus*.

40. 2° sic: Nullum ens naturale dependet ab anima. Universale naturale est huiusmodi. A probatur 2° Physicorum ubi distinguit entia quae fiunt ab anima ab hiis quae fiunt per alias causas. B patet quia universale naturale est ens naturale.

41. 3°: Iam nullum esset universale extra animam. Falsitas patet primo Posteriorum. Consequentia probatur, quia omnia dependerent ab anima et per consequens essent in anima, cum actio animae sit actio immanens, 9. Metaphysicae.

42. Contra secundum, probando quod universale reale logicum non sit distinctum contra universale pro intentione: illud quod est cognitio respectiva sumpta a proprietate aliqua est intentio. Sed universale logicum est huiusmodi. A patet quia per eum <prima>¹ intentio est cognitio sumpta a proprietate propria, <secunda>² a communi. B est sua, dicit enim quod universale logicum sit met quidditas intellecta secundum proprietatem.

43. Contra tertium: quod est similitudo rei non est de genere passionis. Universale pro intentione est huiusmodi. A patet quia similitudo non est passio. B est Commentatoris in 2° Metaphysicae commento 4° ubi dicit "universalialia apud Aristotelem sunt collecta a particularibus per intellectum qui accipit inter eas similitudinem et facit eam intentionem unam".

44. 2° quod colligitur a particularibus omnino est actus intelligendi seu passio. Intentiones sunt huiusmodi. A <patet> quia actus intelligendi fieri potest intellectu nihil colligente. B patet auctoritate iam allegata.

45. 3°: Iam intentiones essent plures duobus. Consequentia probatur, quia a qualibet proprietate potest sumi intentio. Sed tales sunt infinitae, quia infinita uni accidunt, primo Physicorum. Igitur intentiones ab illis proprietatibus sumptae essent infinitae.

<1.2.5 Quinta opinio>

46. Alia est opinio similiter distinguens duplicem intentionem, primam et secundam. Sed differt a prima quia dicit quod prima intentio sit habitudo rei ad intellectum et actum intelligendi, sumpta a proprietate reali quae competit rei circumscripta omni operatione intellectus. Intentio vero secunda apud ipsum est habitudo rei intellectae ad intellectum vel actum intelligendi, sumpta a proprietate quae competit rei non realiter, sed prout obiective est in intellectu et per consequens non circumscripta omni operatione intellectus.

47. Improbatur: Habitudo est in eo cuius est habitudo. Ergo intentio non est habitudo rei intellectae. Antecedens patet inducendo in similibus: paternitas enim est in eo cuius est, scilicet in patre. Consequentia probatur quia intentio est in intellectu. Si igitur esset habitudo rei intellectae esset in re intellecta et per consequens non esset in intellectu.

Et sic esset intentio et non intentio.

48. 2° sic, praecipue de intentione secunda: si ista esset habitudo sumpta a proprietate non circumscripta operatione intellectus, iam ens rationis abstraheretur ab ente rationis in infinitum. Falsitas patet 2° Metaphysicae, 3° Physicorum, 1° Posteriorum. Consequentia probatur: intentio per te est ens rationis. Si igitur sumetur a proprietate existere non potente circumscripta operatione intellectus, talis proprietas esset ens rationis; quidquid enim non potest esse praeter operationem intellectus fit ab intellectu, et per consequens est ens intellectuale et rationis. De illa proprietate quaeritur ex quo est ens rationis utrum sumatur a proprietate reali vel <non>. Si primo eadem ratione standum fuisset in primo, si secundo erit processus <in infinitum>.

49. 3° ut sic intentiones essent fictae, quod falsum. Consequentia probatur quia non haberent correspondentiam vere realem, sed tantum rationis.

<2. Articulus secundus>

<2.1 Praenotanda>

50. Hiis opinionibus dimissis quo ad articulum secundum quaestionis dicendum est aliter ad quaestionem. Propter quod notandum quod ens, 6° Metaphysicae, dividitur prima sui divisione [dividitur] in ens reale et rationis. Reale subdividit in X praedicamenta. Quia intentiones sunt entia - quia non sunt nihil - vel entia realia vel rationis.

51. Propter quod 2° nota ens rationis multiplex: quoddam fictum a ratione ut chimaera - et tale ens rationis est divisa et principaliter distincta contra ens reale. Aliud est ens rationis quod dependet a ratione quo ad aliquid - et sic omnia entia quo ad eorum significata a ratione dependent et sunt entia rationis. 3^m est quod est subiective in ratione - et ut sic species intelligibilis et actus intelligendi dicuntur entia rationis quia subiective sunt in ratione scilicet in intellectu ut dicitur 3° De anima [*] non est [**] Item intellectus est locus specierum - et sic intentiones 3^{o1} modo dicuntur entia rationis quia subiective in ratione.

1 2° K.

52. Dubitaret: si sic, iam entia rationis essent realia; dicendum: sunt entia rationis quia subiective in ratione et tale <etiam> est reale. Non autem <ens> rationis fictum a ratione, et tale /142vA/ est distinctum contra ens reale. Et ens prima sui divisione ut sic dividitur, 6° Metaphysicae, in ens reale et rationis.

53. Notandum ulterius quia dictum est "intentiones sunt in ratione", 'esse' autem 'in' est multiplex, 4° Physicorum, tum prout sumitur aliquid dicitur esse in alio tripliciter: obiective, subiective vel efficienter. Primo modo quodlibet obiectum existens extra potentiam est obiectum. Secundo modo quaelibet forma est in sua materia. Sed quia intentiones sunt quaedam accidentia et sunt facta a ratione igitur sunt in ratione ut in subiecto, cum intellectio sit operatio immanens, 9° Metaphysicae. 3° modo aliquid est in alio dupliciter: vel tamquam in efficiente movente vel producente. Sed quia intentiones esse inceperunt et incipiunt igitur ab efficiente incipiunt, quarum efficiens produciens est intellectus agens. Et in intellectu agente sunt efficienter productae, res vero extra sunt moventes intellectum, ideo intentiones sunt in rebus extra animam tamquam in efficiente movente. Et sic patet in quo intentiones sint subiective, efficienter, productive et motive.

<2.2 A quo sumuntur intentiones>

54. Notandum: ex quo intentiones sunt entia rationis oportet eas sumi a re, alias fictae essent.

55. Pro quo sciendum a quo radicaliter sumuntur intentiones. Dico quod sumuntur a rebus particularibus extra intellectum ut patet auctoritate Commentatoris 2° Metaphysicae commento 4°: "universalia apud Aristotelem sunt collecta a particularibus per intellectum etc".

56. Et quomodo intellectus colligat ex particularibus intentiones universalium? dicendum quod hoc fit per sensus exteriores. Necesse est enim quemlibet intelligentem fantasma speculari.

57. Item: intelligere autem est fantasma etc, primo De anima. Sit igitur aliquid particulare cognitum per sensus exteriores et sit tale particulare Sor. Et cognoscatur per sensum visus sub ratione coloris, patet 2° De anima quia Dyarri filius non sentitur nisi per accidens. Sor igitur in ratione coloris visus per nervos et meatus ab organo visus gradientes praesentatur illi virtuti inferiori scilicet fantasticae, ut patet 2° De anima: fantasia est motus factus a sensu exteriori, quae virtus cum sit

materialis formam cognoscit cum conditionibus individuantes, in quantum est aggregatum ex substantia et accidente sub ratione tamen accidentis. Sensus enim non profundat se circa quiditates rerum per Commentatorem II. De anima commento 63°. Cognoscit igitur ille sensus interior et fantasia Sortem sibi praesentatum a visu sub tali quantitate, tali figura, tali longitudine et ceteris proprietatibus stantibus sub conditionibus individuantes. Et etiam repraesentat sub talibus conditionibus ipsum Sor~~tem~~ virtuti superiori, scilicet intellectui, quia intellectus possibilis non potest Sor ut Sor cognoscere in quantum est individuatus, cum [eius] universale sit eius obiectum primum: "Universale dum intelligitur, particulare dum sentitur". Idem habetur primo Posteriorum, primo Metaphysicae, 2° De anima. Necessarius est igitur intellectus agens ita quod illustrando ipsum fantasma abstrahat a conditionibus individuantes et repraesentet intellectui possibili sine conditionibus individuantes et per consequens sub ratione universalis. Sicut enim sol illuminat diaphanum removendo tenebras, sic agens intellectus repraesentat fantasma sub ratione universalis per sui irradiationem dimittendo condiciones individuantes. Et hoc tangit Commentator 3° De anima commento 18, ubi dicit: sicut enim lux colorem potentia visibilem facit actu visibilem, sic intellectus agens potentia intellecta facit actu intellecta. Sor igitur fantasiatus ex illustratione intellectus agentis repraesentatur intellectui possibili per speciem universalis, scilicet per speciem intellectus, quae species in intellectu repraesentata in proposito vocatur intentio; dicitur enim ab 'intendo, -dis'. Sic illa species intentio dicitur quia tendit in rem quam repraesentat. Et secundum hoc totum dictum Commentatoris primo De anima commento 8° "intellectus agens est qui causat universalitatem in rebus"; est enim causa repraesentans per sui illustrationem speciem in intellectu.

58. Tamen sciendum quod illa species repraesentata intellectui possibili, adhuc non plene dicitur intentio, sed oportet ut intellectus possibilis circa eam aliquid operetur. Intellectus enim possibilis per speciem sibi repraesentatam tendit seu intellegit rem quo ad principia essentialia vel quiditativa eius, vel intelligit penes illam speciem rem in comparatione ad ea quae accidunt. Si primo modo tunc talis species dicitur intentio prima, quia penes speciem receptam intellectus intelligit rem simpliciter et absolute et quo ad eius principia essentialia. Si secundo modo tunc dicitur intentio secunda, quia ut sic intellectus intelligit rem in comparatione ad sua inferiora quae accidunt sibi et quae inesse habent. Et

de hoc intelligitur dictum Commentatoris 2° Metaphysicae commento 4, ubi dicit "universalia apud Aristotelem sunt collecta etc."

59. Et sic apparet a quo radicaliter sumatur intentio prima et secunda in isto individuo Sor, et determinatum est de specie. Sic suo modo dicendum de genere. Differentia autem sic: quando enim visus videt hoc rationale sub ratione albedinis vel nigredinis vel auditus cognoscit idem sub ratione sui, et sic de aliis sensibus¹ exterioribus, tunc hoc rationale sic cognitum /142vB/ repraesentatur virtuti interiori scilicet fantasiae quae cognoscit illud idem prout est quid aggregatum ex substantia et accidente sub ratione accidentis et prout stat sub conditionibus individuanti-bus. Intellectus igitur agens ipsum abstrahit a conditionibus individuanti-bus et repraesentat intellectui possibili sub ratione universali, scilicet sub ratione realis communi, <quod> intellectus possibilis uno modo cognoscit <ut> reale quo ad eius quiditatem et quo ad eius essentiam, et ut sic constituit primam intentionem. Si vero per illam speciem tendit in illa de quibus rationale praedicatur ut¹ quod ipsum est multiplicabile in plura individua, quae sibi accidunt, et ut sic dicitur illa species secunda intentio. Et sic eodem modo demonstrari potest de proprio et accidente.

60. Apparet igitur quod intentio penes res dicitur multiplicari in plura supposita, et per consequens res stans sub intentione secunda de pluribus suppositis praedicari potest; quod fit dupliciter: aut enim res illius intentionis est principium vel principiatum. Si principium, vel activum vel passivum. Si passivum, sic est genus, quia genus multiplicatur in plura supposita, et est principium specierum ex Porphyrio, et principium passivum quia materiale - assimilatur enim materiae, per Lincolnensem I. Posteriorum genus est forma materialis vel materia formalis; idem patet per Porphyrium. - Si autem principium activum, sic est differentia, quia illa etiam multiplicatur in plura supposita de quibus praedicatur ad minus de pluribus individuis, et est principium specierum ex Porphyrio, et principium activum quia formale ex eodem. Si autem est principiatum, sic est species, quia multiplicatur et praedicatur <de eis, et> principiatum ex genere et differentia per Porphyrium et Commentatorem primo Physicorum commento 5. Si vero est principiatum consequens, hoc dupliciter: vel sequitur principiatum sub ratione universalis vel particularis. Si sub ratione universalis, sic est proprium, quia illud consequitur spe-

1 speciebus K.

2 et K.

ciem principiatam ex genere et differentia per se et primo, ex primo Posteriorum. Si secundo modo sic est accidens, quia illud per se et primo consequitur individuum secundario aut speciem, per Porphyrium. Et sic patet quod penes multiplicari in plura supposita, quod est <proprium> intentionis secundae, universale dividitur in quinque eius species tamquam analogum in analogata. Et hoc est quod antiqui logici dicunt per alia verba: universale est duplex, quoddam quod praedicatur in quid, aliud in quale, et sic penes quid et quale assignaverunt sufficientiam universalium, quod ad praesens derelinquo.

61. Ulterius sciendum, sicut iam patuit, tunc intentiones nihil sunt nisi species in intellectu receptae. Hoc potest demonstrari, quia intentiones sunt in intellectu, quia fiunt ab intellectu, quidquid autem fit ab intellectu est in ipso intellectu ex X. Metaphysicae. Tunc sic: quidquid est in intellectu, aut est species intelligibilis aut actus intelligendi aut habitus scientificus. Sed intentiones sunt in intellectu et non sunt actus intelligendi nec habitus scientificus, ergo erunt species intelligibiles. A quo ad unam partem patet de se. B probatur: quod intentiones sunt in intellectu prius patuit. Sed quod non sunt actus intelligendi hoc prius tactum est quo ad unam opinionem. Nec quod sunt habitus scientificus patet, quia nec ars nec sapientia nec scientia, ut patet VI. Ethicorum. Relinquitur ergo quod erunt species intelligibiles.

<2.3 In quod tendunt intentiones>

62. Notandum quod species intelligibiles dicuntur intentiones, quia habent tendentiam in alterum.

63. Propter quod nota quod esse est multiplex: unum esse essentiae, aliud existentiae. Esse essentiae duplex: quoddam est *met* essentiale rei, aliud quod est consequens essentiam. Item esse duplex: quoddam *essentiale*, quoddam *accidentale*. Accidentale duplex: quoddam *proprium*, aliud *commune*. Item [accidentale] *essentiale* duplex: quoddam *potentiale*, aliud *actuale*¹. Item esse in sui *communitate* duplex: quoddam quod *inest* rei *circumscripta* omni operatione intellectus, aliud quod non. Propter quod ulterius sciendum quod *divisio ultima* ipsius esse est fere communis omnibus divisionibus prioribus.

64. Notandum quod primum membrum ipsius esse '*circumscripta omni operatione intellectus*' est proprium intentionis primae. Secundum autem esse,

1 accidentale K.

videlicet 'non circumscripta omni operatione intellectus' est proprium intentionis secundae. Quod autem ista divisio sit communis omnibus membris ipsius esse prius positus, hoc probatur. Et primo quod esse circumscripta omni operatione intellectus, quod est proprium intentionis primae, tale inest esse essentiae, cognoscendo hominem in quantum est animal rationale mortale per speciem et intellectum repraesentatum', et inesse <esse> [essentiae] existentiae habetur sicut prius in quantum est animal rationale mortale. Etiam est consequens essentiam ut considerando hominem /143rA/ in quantum est risibilis. Etiam est accidentale ut considerando hominem in quantum currit. Et est accidentale proprium ut considerando hominem in quantum habet cicatricem, etiam commune ut considerando hominem in quantum albus vel niger est, etiam est accidentale potentiale ut considerando hominem in quantum potentialiter ambulat, et etiam actuale proprium ut considerando in quantum actualiter ambulat. Ex quo patet quod species intelligibilis quae est quaedam intentio et prout sumitur pro intentione prima est tendentia in rem sub esse tali quod² convenit sibi circumscripta omni operatione intellectus, sive tale sit essenziale met sive consequens essentiam sive existentielle sive accidentale proprium vel commune, potentiale vel actuale, et per consequens patet quod esse circumscripta omni operatione intellectus competit omnibus membris esse prius positus. Sic[ut] determinatum est de intentione prima quae causaliter tendit in esse omni operatione intellectus circumscripta sub ratione communi ad alia esse ut dictum est.

65. De esse autem non circumscripta operatione intellectus, quod esse est proprium intentionis secundae, et per consequens intentio secunda quae non est circumscripta operatione intellectus, tendit ad esse omnium membrorum prius positorum nisi quo ad primum, scilicet esse essentiae, quia esse essentiae est circumscripta omni operatione intellectus, et per consequens ita non tendit ad esse; et sic esse non circumscripta omni operatione intellectus non est commune esse essentiae, et propterea fuit prius additum 'fere'. Sed ad alia omnia membra ipsius esse est commune, et primo ad esse existentiae ut dicendo 'homo multiplicabilis in plura supposita existit in pluribus suppositis'; etiam ad esse accidentale 'ut homo multiplicabilis in plura supposita est risibilis'; et ad esse proprium accidentale per exemplum idem; etiam ad commune accidentale ut 'homo multiplicabilis in multa supposita est albus'; ad esse accidentale potentiale ut 'homo etc

¹ repraesentatam K.

² quia K.

potest currere'; et ad actuale ut 'homo etc actu ridet'. Et secundum aliquos ad esse met essentialiae ut dicendo 'homo multiplicabilis in plura supposita est animal rationale mortale'. Et secundum illos non esset addendum 'fere'. Et satis probabiliter sic concluditur, quia intentio prima tendit ad esse quod est circumscripta omni operatione intellectus, sive tale sit essentialae sive accidentale etc, ut prius dictum est. Intentio autem secunda tendit ad illud esse quod totaliter non potest esse circumscripta omni operatione intellectus, licet quo ad aliquid, sive illud sit accidentale sive essentialae. Bene igitur dictum fuit quod esse quod est circumscripta¹ omni operatione intellectus et esse quod non est circumscripta² omni operatione intellectus, quod talia sunt communia ad divisiones omnes esse prius positas, ut iam patuit exemplificando de intentione tam prima quam secunda.

66. Advertendum: Videtur quod sit contradictio in dictis. Prius enim dictum est quod intentio prima sit species intelligibilis tendens in rem quo ad principia essentialia. Nunc autem dictum est, quod ipsa sit species per quam intellectus tendit in rem quo ad accidentia, dicendo 'homo est albus', ubi per illam speciem hominis intellectus tendit in rem quo ad accidentia, scilicet quo ad albedinem, et tamen sunt primae intentiones, ut dictum est.

67. Item, ex alio dictum est quod intentio secunda sit species intelligibilis tendens in rem quo ad accidentia, scilicet quo ad inferiora quae accidunt superioribus.

68. Contra: Quod vere est, nulli accidit. Sed inferiora sunt vere entia. Igitur nulli accidunt, et per consequens nec [sunt] superioribus.³ A <patet> I. Physicorum. B probatur, quia inferiora sunt substantiae, saltem in genere substantiae.

69. Ad primum dicendum de controversia etc, dico quod non est contradictio. Pro quo notandum: 'aliquid cognosci in comparatione ad accidentia' est dupliciter: uno modo quod tale cognitum habet omnino esse circumscripta omni operatione intellectus, alio modo quod non. - Item, quod tale accidens sit accidens proprie dictum vel improprie, scilicet quia est extra conceptum quiditativum ipsius.

70. Istis stantibus ad primum (66) cum dicitur quod intentio prima sit tendentia in rem quo ad principia essentialia, volo ultra quod intentio prima sit species intelligibilis tendens in rem quo ad accidentalia. [Iterum

1 circumscriptum K. 2 circumscriptum K. 3 superiora K.

volō] ergo contradictio. Nego. Ad probationem quia tendere in rem essentialiter et accidentaliter contradicunt, dico quod falsum est nisi dictione exclusiva addita, scilicet 'tantum' vel 'solus', ut dicendo 'quid tantum tendit ad principia essentialia, quod hoc tendat ad accidentia, haec est contradictio'. Hoc autem prius non est dictum. Ad <secundum> quando dicit "tunc intentio prima <et> secunda [cum] ambo tendant in rem quo ad principia accidentalia", dico quod sic, quia prima tendit in rem quo ad principia accidentalia et ita quod cum hoc potest esse circumscripta omni operatione intellectus, secunda autem non. Ex alio: prima intendit in rem quo ad accidentia proprie dicta, secunda quo ad accidentia improprie dicta, quae quidem sunt †substantia† et tantum accidentia quo ad intellectum dictum prius.

71. Ad 2m (68) quod vere est, verum est, nulli accidit proprie, sed bene improprie, quia extra conceptum eius quiditativum.

<2.4 Definitio intentionum>

72. Notandum ex iam dictis possunt inferri definitiones intentionum: Prima est species intelligibilis tendens in rem quo ad principia essentialia vel accidentalia omnia quae esse /143rB/ habent omni operatione intellectus circumscripta.

73. Secunda intentio est quaedam species intelligibilis tendens in rem quo ad principia accidentalia, quae simpliciter esse non habent omni operatione intellectus circumscripta.

74. Quae definitiones satis determinatae sunt ex motibus supradictis.

75. Item nota: eadem species intelligibilis est intentio prima et secunda, tamen differenter, quia prout ipsa consideratur <ut tendens> ad principia essentialia et accidentalia quae possunt esse circumscripta omni operatione intellectus dicitur intentio prima. Si autem quo ad illa quae esse non possunt circumscripta omni operatione intellectus, tunc dicitur intentio secunda. Ex quo patet quod intentio secunda fundatur in prima, quia species primo tendens ad esse potens stare sine operatione intellectus dicitur intentio prima, eadem tendens ad esse non potens stare sine operatione intellectus dicitur secunda. Et quo patet quod ambo fundantur in eodem, sed tamen primo fundatur intentio prima, secundario autem intentio secunda, et per consequens primam praesupponit, quia aliquid addit super primam.

<2.5 Divisiones intentionum>

76. Ultra sciendum quod intentio multipliciter dividitur. Primo intentionum alia in concreto, alia in abstracto. Et ista divisio est vocis in sua significata. Intentio in abstracto nihil aliud est nisi species intelligibilis. In concreto autem est eadem species intelligibilis prout tendit in rem, sive quo ad essentialia sive quo ad accidentalialia.

77. Alia divisio: intentionum alia complexa, alia incomplexa. Et illa est penes causam materiale. Intentio complexa non solum dicitur una species intelligibilis, immo plures, ut propositio vel syllogismus, oratio vel definitio vel habitus scientificus. Incomplexa est una species intelligibilis tantum.

78. Item de numero intentionum; alia tendit in rem quo ad essentialia, alia quo ad accidentalialia. Et ista divisio¹ est penes causam formalem, quia finaliter intentio ordinatur ut in rem tendat. Intentio tendens in rem quo ad essentialia est intentio prima, quo ad accidentalialia est secunda.

79. Item intentionum alia prima, alia secunda. Et est penes causam formalem. Quid autem prima et secunda prius patuit.

80. Item intentionum alia fit primario ab intellectu, alia secundario. Et ista est penes causam efficientem. Primario est prima, secundario secunda.

81. Et sic patet divisiones penes quattuor causas. Sciendum quod omnes illae divisiones subalternantur divisioni primae, scilicet quod alia sumitur in concreto, alio in abstracto, quae divisio² competit omnibus aliis eam sequentibus, quia incomplexa una est in concreto, alia in abstracto; sic suo modo de [in]complexa et de prima et secunda.

82. Dubitatur circa dictum. Videtur quod divisio sit mala dicens intentionum alia prima alia secunda. Tot enim sunt intentiones quot species intelligibiles. Haec sunt plura duobus. Ergo etc. A <probatur>, quia species intelligibilis est intentio ut patuit. B patet de se.

83. Secundo videtur quod tantum sit una intentio: Peccatum est fieri etc.³ Sed per unam intentionem intellectus potest tendere in omnes res, per unam enim speciem intelligibilem intellectus potest intelligere sicut per speciem hominis particularia infinita.

84. 2°, sicut se habet species sensibilis ad sensum, sic species intelligibilis ad intellectum. Sed sensus per unam speciem sentit plura. Ergo

1 *corr.ex* definitio K².

2 definitio K.

3 = "Ockham's razor".

etc. A <patet> 2° et 3° De anima. B probatur, quia sensus per speciem sui obiecti cognoscit omnia contenta sub illo obiecto.

85. 3°, sicut non est dare intentionem quartam nec quintam distinctam ab intentione prima et secunda, ergo non erit dare secundam <distinctam> a prima. Antecedens patet ex communi opinione logicorum. Consequentia probatur, quia eadem <ratione> qua non datur intentio quarta vel quinta etc. distincta ab intentione prima et secunda, pari ratione non dabitur secunda distincta a prima.

86. Ad primum (82) "tot etc", verum est, secundum numerum, sed non secundum speciem. Quot enim sunt species intelligibiles secundum numerum tot [conceditur] etiam sunt intentiones secundum numerum, non autem secundum speciem.

87. Ad secundam (83) "peccatum", conceditur A si per pauciora aequae bene potest fieri sicut per plura; si autem non, non oportet. Ad B "per unam etc", verum est, sed tamen non omnia. Ergo oportet quod sint plures species et per consequens plures intentiones.

88. Ad tertiam (84) "sicut se habet species", dicitur quod est simile et dissimile: Simile sicut sensus est passivus in comparatione ad speciem sensibilem sic intellectus, et illam similitudinem tangit Aristoteles 2° et 3° De anima. Sed dissimile, quia sensus est virtus materialis non potens reflecti super se ipsum nec super eius actum. Et per consequens non cognoscit nisi per solam speciem, ut patet per Proclum in De causis, qui dicit quod virtus quae reflectitur super se ipsam et actum eius per plures species consistit, et per consequens quae non sic reflectitur per solam speciem. Et sic est de sensu et intellectu, 3° De anima.

89. Ad quartam (85) /143vA/ antecedens conceditur, negatur consequentia. Ad probationem "quia eadem ratione", dico quod falsum est, quia prima et secunda sufficiunt quia per eas intellectus tendit in omne ens; omne enim ens aut est substantia aut est accidens, III. et VI. Metaphysicae. Per primam intentionem intellectus tendit in substantiale, per secundam in accidentale, et cum [scilicet] non sint plura entia quam substantiae et accidentia, ideo non erunt plures intentiones quam prima et secunda.

Et sic patet determinata natura intentionis et etiam numerus earum quo ad articulum secundum quaestionis.

<3. Articulus tertius>

90. Quantum ad tertium ponendae sunt tres conclusiones:

Prima quod intentio sit aliquid

Secunda quod sit vere ens reale

Tertia quod intentio vere sit ens rationis

<3.1 Circa primam conclusionem>

<3.1.1 Probatio>

91. Primum probatur: species intelligibilis est aliquid, ergo intentio est aliquid. Consequentia <patet> ex praedictis, quia species intelligibilis est intentio. Antecedens patet, quia sit a causa quae est aliquid, scilicet ab intellectu agente.

92. 2°: similitudo rei est aliquid. Intentio est huiusmodi. A <patet> quia nihil non contingit esse similitudo rei. B probatur per Commentatorem XII. Metaphysicae ubi dicit quod intentio fiat ex similitudine particularium. Item, quia est species intelligibilis, talis autem est similitudo eius, cuius est species.

93. 3°: Cuius proprietas est aliquid, et ipsum. Sic est hic. A patet quia alias proprietas esset maioris entitatis eo cuius est. B probatur, quia proprietas intentionis est tendere in aliud quod videtur esse aliquid.

94. Contra conclusionem istam vadunt rationes principales (1-6), quae postea solventur (149-154).

<3.1.2 Dubitatio: Utrum genus stans pro re sub intentione
potest praedicari de inferioribus>

95. Praeterea, quia penes intentionem res substans intentioni dividitur, dubitatur ergo utrum genus pro re stans sub intentione potest praedicari de inferioribus.

96. <Videtur> quod non: quando aliquid includit duo, scilicet materiale et formale, si formale non praedicatur, nec materiale. Sed genus ut sic includit duo, rem tamquam materiam et intentionem tamquam formam, et intentio non praedicatur, ergo nec res generis, et per consequens nullo modo. A <patet>, quia praedicari videtur fieri penes esse formale. B probatur, falsum enim est dicere 'homo est genus'.

97. 2° unum oppositorum non praedicatur de alio. Genus et species sunt huiusmodi. B probatur quia genus magis universale, species minus universale, quae opponuntur.

98. 3° pars non praedicatur de toto. Genus est pars speciei. A probatur, quia falsum est dicere 'domus est paries' vel 'mundus est homo'. B probatur, quia <genus> una cum differentia constituit speciem.

99. Circa hanc duplex est opinio. Prima Alberti, Thomae etc, qui dicunt quod una et eadem sit forma generis et speciei et omnium in linea praedicament<al>i positorum, quia unam asserunt esse formam hominis, animalis, corporis animati, corporis et substantiae. Sed illa una forma respiciendo alia et alia connotata constituit aliud et aliud praedicamentum. Et per consequens tales ordinem praedicamentalem sumunt a connotatis, et dicunt genus praedicari in abstracto de sua specie, quia sunt idem realiter et una et eadem forma, sicut iam patuit. Quaecumque autem sunt idem realiter, unum in abstracto praedicatur de altero.

100. Contra hanc diversi arguunt diversimode. Primo contra eam arguit Algosus: quaerit de illis connotatis: aut sunt substantiae, aut accidentia. Si accidentia, iam ordo praedicamentalis substantiae constitueretur per accidentia, quod falsum. Si substantiae, iam penes diversa substantialia vel a diversis substantialibus ordo praedicamentalis haberet ortum, quod ipsi negant. Relinquitur ergo quod diversitas connotatorum ut sic non est ponenda.

101. 2° arguunt sic contra dictum quod genus et species sunt eadem forma quae sunt idem realiter: Quidquid competit uni in quantum tale, per se competit et alteri. Sed homo et animal sunt idem realiter et homini in quantum homo competit risibilitas, quia homo per se est risibilis, ergo et animali competeret in quantum animal. Et sic animal per se esset risibile, quod falsum est. 'Falsitas'¹ probatur, quia per se praesupponit de omni. Si igitur animal per se esset risibile, omne animal esset risibile, et sic musca rideret.

102. Eandem etiam improbat Matheus, scilicet quod ordo praedicamentalis non sumatur a connotatis: Nullum posterius dat ordinem priori. Connotata sunt posteriora. A patet quia potius est e converso. B probatur, quia connotata apud ponentes sunt tantum entia rationis, ea autem quae ponuntur in linea praedicamentali sunt realia. Ens autem rationis posterius ente reali quia causatur ab ente reali.

Ex quo patet quod unitas formarum non est causa praedicationis generis de specie.

1 consequentia K.

103. Alia est opinio Mathei, qui dicit genus et quodlibet superius praedicari actualiter de suo inferiori distinguendo de actu: quidam est actus supponendi, alius verificandi. Actus supponendi apud eum est quando aliquid praedicatur quo ad speciem aliquam suppositionis de aliquo. Praedicari autem secundum actum verificandi est quando illud quod praedicatur de eo de quo praedicatur habet verificari secundum se totum ut praedicatur. Ista definitione stante dicit duo: Primum quod genus et quodlibet superius habet praedicari de specie et quolibet inferiori quo ad actum supponendi <***>¹

104. <***> determinat: Si non ita, non esset fallacia figurae dictionis dicendo 'omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal'. Consequentia probatur, quia secundum te superius non praedicatur quo ad actum supponendi, ergo in antecedente 'animal' non supponeret personaliter et confuse tantum et in consequente 'animal' non supponeret personaliter et determinate; et per consequens non fieret fallacia figurae dictionis quia habet tunc fieri quando a suppositione personali confusa /143vB/ tantum arguitur ad suppositionem personalem determinatam.

105. 2m probat, scilicet quod superius non praedicatur de inferiori pro actu verificandi: si sic, tunc omnis propositio esset falsa ubi superius praedicatur de inferiori, quod falsum. Consequentia probatur sumendo animal genus: si praedicaretur verificative de homine dicendo 'homo est animal', iam quo ad eius totum ambitum verificaretur de eo, et per consequens esset homo leo, bos. Item, actus verificandi fit mediante significatione rei ut prius patuit. Sed omnia illa significat animal, ergo pro omnibus illis verificabitur.

106. Haec opinio non placet quo ad hoc scilicet quod superius non praedicatur verificative de suo inferiori. Contra: aut praedicatur verificative, aut falsificative, aut nullo modo. Sed non falsificative nec neutro modo, ergo verificative. A <patet> ex divisione <sufficienti>. B probatur: Non falsificative, quia est praedicatio in primo modo dicendi per se, I. Posteriorum; nec neutro modo, quia quaelibet propositio est oratio significans verum vel falsum, I. Priorum; ergo quodlibet praedicatum in propositione, in quantum praedicatur, verificative praedicatur vel falsificative, et per consequens non neutro modo. Relinquitur ergo quod verificative.

¹ secundum dictum Mathei ex 105 restitui potest.

107. 2°, pro quo terminus supponit, pro eo habet verificari. Sed genus supponit pro aliquo in propositione, ergo pro eodem verificari habet et per consequens verificative <praedicatur>. A patet quia supponere est significare ex definitione suppositionis. Sed significare est intellectum constituere, I. Perihermeneias. Sed pro quo aliquid intellectum constituit, pro eo etiam verificatur; quia da oppositum quod non verificetur pro eo, iam etiam non constitueret intellectum pro eo, et sic oppositum consequentis interimit antecedens, ergo consequentia bona. Sequitur ergo de primo ad ultimum quod pro quocumque terminus supponit pro eo verificari habet. B probatur per ipsum, quia genus praedicatur quo ad actum supponendi, et per consequens pro aliquo supponit quo ad eius praedicationem.

108. 3°, quidquid pro 'est' 3° adiacente non praedicatur falsificative, praedicatur verificative. Sic est de genere. Ergo. A patet, I. Perihermeneias, quia 'est' secundum adiacens nec includit veritatem nec falsitatem. Sed circa compositionem et divisionem consistit veritas et falsitas, ex eodem; quae compositio vel divisio fit per 'est' tertium adiacens. B probatur, dicendo 'homo est animal' li 'est' praedicatur pro tertio adiacente et 'animal' non praedicatur falsificative quia propositio non est falsa, ergo verificative.

109. Istis dimissis aliter dicendum: genus capitur dupliciter, uno modo pro forma naturali quae est in potentia ad formas superiores et perfectiores; alio modo pro toto aggregato ex generali forma et specifica, sub ratione tamen formae generalis. Haec distinctio habetur per Rupertum de Anglia, dicentem eam esse ex intentione Aristotelis et Commentatoris. Et hic praecessit Albertum et Thomam, et tamen quodammodo sapivit viam istam quam¹ ipsi dicunt se invenisse eos increpans sic quod quicumque dicunt unam esse formam animalis, hominis etc hoc dicant ex paucitate intellectus et ingenii non potentes elevare intellectum ad veram naturam rei. Quod autem genus primo modo² sumatur pro forma generali declarat:

primo per Commentatorem II. Physicorum commento 25, ubi dicit quod genus sit quaedam potentialis forma, differentia autem actualis.

Item, in eodem, commento paenultimo, dicit quod genus sit in potentia ad differentiam.

Idem patet per Porphyrium qui dicit genus habere conditiones materiae, differentiam formae.

1 qui K. 2 primo modo: probatio K.

Item per Linconiensem: genus est materia formalis vel forma materialis, primo Posteriorum, ex quibus concludit genus uno modo sumi pro forma generali potentiali ad alias formas.

110. Quod autem 2° modo etiam sumatur genus probat, quia dicit genus alias non posse praedicari de specie quod est contra I. Posteriorum. Consequentiam probat, quia genus primo modo pro forma generali potentiali non praedicatur de specie, quia ut sic est quoddam distinctum contra speciem et per consequens non praedicatur de specie. Si igitur secundus modus generis non esset, primo modo praedicaretur.

111. Ex hoc dicuntur duo ad propositum, quod sumendo genus primo modo, tunc non praedicatur de specie, quia ut sic est pars speciei, pars autem non praedicatur de toto. Et etiam differt realiter [a genere et] a specie. Sumendo autem genus secundo modo, ut sic praedicatur de specie, quia ut sic est idem quod species.

112. Per hoc ad rationem Mathei (105) cum probat quod genus verificative non potest praedicari de specie etc. Verum est si praedicaretur verificative pro forma generali potentiali tantum, tunc sequitur inconueniens. Sed hoc non est, ut iam patuit. Si autem praedicatur pro forma aggregata etc, tunc non oportet.

113. Ad rationes probantes genus non posse praedicari de specie, ad primum (96) "quando aliquid compositum etc", verum est, si est compositum per se. Si per accidens, sic non oportet. Sic est hic; genus enim est compositum ex re et intentione, et est ens per accidens, quare ex rebus diversorum praedicamentorum constitutum; intentio enim generis est accidens, res autem generis substantia, et per consequens constitutum ex illis erit ens per accidens, VI. Metaphysicae.

114. Ad secundum (97) "unum oppositorum <etc>", verum est, si sunt. B est falsa. Ad probationem "genus est magis universale", verum est sumendo genus pro forma[li] generali potentiali tantum. Si autem sumatur pro forma aggregata sub ratione tamen formae generalis, non oportet. Sic est hic.

115. Ad tertium (98) "pars etc", verum est. Ad B, verum est sumendo genus pro forma generali /144rA/ et sic erit pars. Prout autem sumitur pro toto aggregato praedicatur de specie.

<3.2 Circa secundam conclusionem>

<3.2.1 Probatio conclusionis cum replicationibus>

116. Secunda conclusio quae dicit intentiones esse entia realia probatur: Existens in praedicamento est ens reale. Haec sunt sic. Ergo. A patet VI. Metaphysicae, ubi ens reale dividitur in decem praedicamenta. B patet ex dictis, quia intentio est species intelligibilis in prima specie qualitatis quia dispositio intellectus.

117. 2°, quia non est ficticium sed¹ ens reale. Patet, quia non est nihil nec ficticium quia habet correspondentiam in re.

118. 3°, quia omnes eius causae sunt reales. Ergo. Antecedens patet ex determinatis. Consequentia probatur ex II. Physicorum, quia causatum et causa debent proportionari.

119. Dubitatur: Abstractum ab ente reali non est reale. Haec sunt huiusmodi. A <probatur>, quia da oppositum, quod sit reale, iam non erit abstractum a reali. B probatur quia est species intelligibilis quae per intellectum abstrahitur.

120. 2°, iam nullum esset ens rationis in universalibus. Falsitas patet ex distinctione communis universalis pro re et pro intentione, quia si intentio esset realis, iam membra coinciderent. Consequentia patet.

121. 3°, quia causantur a ratione. Ergo.

122. Ad primum (119) "abstractum", verum est, si ab omni ente reali. Tunc B est falsa quia intentio abstrahitur ab omni ente determinato ut intentio lapidis a lapide etc.

123. Ad 2m (120) "iam non esset ens rationis", dico duplex ens rationis ut patuit, quoddam fictum, aliud a ratione creatum. Primum est nihil, aliud est subiective in intellectu et est vera res realis et collocatum in distinctione universalis. Ad probationem "membra coinciderent", negatur, quia pro re est ita res ut nullo modo ens rationis, pro intentione est ita res quod cum hoc est ens rationis. Et sic non coincidunt.

124. Ad 3m (121), ratio conceditur. [ergo] Cum infero "<ergo> non est ens reale", negatur. Causa dicta est iam.

<3.2.2 Dubitatio utrum logica sit scientia realis>

125. Dubitatur, iam logicus esset artifex realis. Patet falsitas per omnes, item per Albertum dicens "sicut grammatica est directiva sermonis,

¹ nec K.

sic logica rationis". Consequentia patet, quia logica de intentionibus, per Avicennam. Item, cuius subiectum est reale, artifex est realis.

126. Dicendum quod logica est scientia vere realis, quia subiectum habet reale. Et de intentionibus non determinat; dicere enim de intentionibus apud quendam doctorem est occultare veritatem et est error pessimus abducens a via veritatis, ab antiqua consuetudine, et <***> paucitate exercitii; quam opinionem omnes gentes seducentem¹ asserit.

127. Probat logicam non esse de intentionibus primo sic: Sequitur quod aliquam mentionem faceret de eis, saltem vocabuli. Falsitas patet sumendo omnes libros logicae. Consequentia patet, quia si aliqua scientia determinat de aliquo et non facit mentionem de vocabulo, est error.

128. 2°, de istis determinat logica super <quae> fundatur veritas et falsitas. Haec non sunt huiusmodi. A <patet> quia logica discernit verum a falso, I. Physicorum commento 35. B probatur: intentio enim de intentione non praedicatur nec intentio de re, et per consequens veritatem et falsitatem non constituit.

129. 3°, aut esset de eis tamquam de subiecto aut de parte <subiecti, aut> dignitate aut propria passione. Nullum. A <patet> I. Posteriorum. <B probatur:> Non tamquam subiectum, quia illud praesupponitur quo ad quia est et quid est, ibidem - intentiones autem non, quia multi de ipsis dubitant, utrum sint; nec ut pars subiecti, quia <sic> una pars logicae etiam determinaret de intentionibus, quod falsum respiciendo omnes partes eius; nec <ut> dignitas, quia ut sic essent maxime notae quod falsum - consequentia <patet> I. Posteriorum "principia cognoscimus in quantum terminos cognoscimus" et I. Metaphysicae "in foribus quis delinquit"; nec <ut> passio, quia ut sic denominaret logicam - consequentia patet, I. Posteriorum.

130. Ex quibus patet logicam esse scientiam realem, quia de subiecto reali. Sed potest dici scientia² rationalis³, non quod sit de subiecto quod sit ens rationis totaliter, sed quia directiva rationis. Et hoc tangit Albertus super Porphyrio.

131. Ad primum (125) conceditur consequentia sub intellectu sicut iam dictum est. Ad probationem Avicennae dicitur: hoc supposito adhuc esset scientia realis ut patet ex conclusionem, quia intentiones sunt res. Alio modo dicitur quod non est de intentionibus addunt[†] dicitur quod fuit illius opinionis.

1 seducentes K. 2 ens K. 3 rationis K.

<3.3 Circa tertiam conclusionem>

<3.3.1 Probatio conclusionis>

132. 3a conclusio probatur: informativum rationis est ens rationis. Intentio est huiusmodi. A <nota> ex terminis. B patet ex notatis.

133. 2°, quia dependet efficienter vel materialiter a ratione, ergo etc. Antecedens probatur, quia effective dependet ab intellectu agente, materialiter ab intellectu possibili, ut patuit.

134. 3°, quia passionem intellectus, ergo etc. <Antecedens> patet ex dictis.

135. Dubitatur, hoc maxime esset ex eo quod essent species intelligibiles. Consequentia nota. Falsitas probatur, quia ut sic naturalis esset logicus. Falsitas patet. Consequentia probatur, quia naturalis considerat de specie intelligendi, III. De anima, ubi dicit "intellectus est locus specierum".

136. Dicendum: conceditur consequentia. Ad improbationem negatur consequentia. Ad probationem dico: alio modo et alio, quia naturalis considerat speciem magis principaliter, logicus autem ex consequenti. Item naturalis quo ad eius causas considerat, logicus autem non. Item naturalis considerat speciem simpliciter et absolute, logicus autem comparative.

*<3.3.2 Dubitatio utrum universalia habeant
definiri pro re vel pro intentione>*

137. Item dubitatur, cum universalia pro intentione sint entia rationis, utrum habeant definiri pro re vel intentione.

138. Sciendum est quaedam opinio dicens universale definiri pro intentione, quod probat ille: Universale definitur a logico pro quo est applicabile ad omnes alias scientias. Hoc est pro intentione. A per Commentatorem, I. Physicorum, commento 35, ubi dicit logicam esse communem omnibus scientiis, et per consequens definitum ab ea debet esse commune. Item patet /144rB/ I. Topicorum "ad omnium methodorum etc". Item, II. Metaphysicae, "oportet enim erudiri in logica". "B patet" quia in omnibus scientiis reperiuntur "intentiones" et non res, quia genus reperitur in omnibus scientiis, non autem animal vel corpus quod est res generis.

139. 2°, pro illo definitur universale, pro quo praedicatur. Universale pro intentione praedicatur. Ergo. B probatur, quia pro re est extra animam et tale est singulare; in libro de unitate et uno "omne quod est ideo est quod unum numero est", et ut sic universale non est.

140. Illa etiam opinio dicit quod universale pro intentione non simpliciter definitur, sed prout habet respectum ad rem universalis. Et hoc dicit illa opinio optimum dixisse <***> quod Aristoteles didicit a Platone definiendo intentionem universalis in comparatione ad rem.

141. Contra opinionem arguitur, pro illo non definitur a logico, pro quo non est de eius consideratione. Sic est de intentione. Ergo. A <nota>. B patet ex dubiis secundae conclusionis (127-29).

142. 2°, pro illo non definitur a logico, pro quo non praedicatur. <Universale pro intentione non praedicatur. A nota.> B probatur, dicendo 'homo est animal' si pro intentione praedicaretur esset sensus: homo est intentio universalis, et per consequens homo esset genus.

143. 3°, pro illo etc, pro quo non est pars definitionis <***> inferioris, hoc est pro intentione. Ergo. A patet quia partes definitionis sunt universales puta genus et differentia, VI. Topicorum, II. Posteriorum, VII. Metaphysicae, II. Physicorum commento 28 et commento paenultimo. B probatur, quia species non definitur penes genus et differentiam prout sumitur pro intentione.

144. Sed dicendum quod universale pro re sumptum stans sub intentione habet definiri. Probatur: res universalis [se] sola non definitur, nec intentio sola, nec intentio in comparatione ad rem, ergo res stans sub intentione definitur. Consequentia patet, cum universale pluribus modis non possit variari. Antecedens probatur: res enim universalis stans sub intentione generis praedicatur de pluribus differentibus specie, stans autem sub intentione speciei de pluribus differentibus numero. Et per consequens intentione circumscripta res non definitur. Et pro intentione non habet definiri, quia illa non est de consideratione logici principaliter ut patuit (127-29). Nec pro intentione in comparatione ad rem ut patet improbatione opinionis praecedentis (141-3). Relinquitur ergo quod res stans sub intentione definitur, quia ut sic praedicatur.

145. Sciendum quod res stans sub intentione sub illa reduplicatione 'in quantum stat sub intentione' non definitur nec praedicatur. Quod probatur: sequitur quod intentio plus definiretur et praedicaretur quod est contra totum dictum quaestionis. Consequentia patet I. Posteriorum "propter quod unumquodque tale etc". Ergo in quantum est quid distinctum ab intentione, tamen secum comparans intentionem.

146. Ad rationes opinionis probantes universale pro intentione in comparatione ad rem definiri. Ad primum "pro eo etc" conceditur A. B negatur. Ad probationem dico quod falsum est, ut prius patuit.

147. Ad secundum (138) conceditur A. B negatur. Ad probationem "universale pro re non applicatur etc", consequentia conceditur, sed antecedens negatur. Ad probationem antecedentis dicitur quod potest dupliciter intelligi; uno modo simpliciter et absolute sumendo rem universalis, et sic non applicatur omnibus scientiis; alio modo reductive reducendo in subiectum logicae, sive tale subiectum sit syllogismus simpliciter sive instrumentum sciendi sive argumentatio, et ut sic res universalis applicatur omnibus aliis scientiis.

148. Ad tertium (139), conceditur A. B negatur. Ad probationem negatur. Ad probationem "universale pro re est unum numero", negatur. Ad probationem Boethii dico: intelligit unitatem essentiae; tale non oportet quod sit particulare.

<4. Articulus quartus>

<Ad rationes principales>

149. Quantum ad quartum articulum, ad rationes principales, ad primum (1) conceditur A. B negatur. Ad probationem "quia minimae entitatis", negatur. Ad probationem dicitur: verum est¹, quam res cuius est intentio, non autem minoris quam omnia alia entia. Declaratur, quia ipsa est qualitas, relatio autem minoris entitatis.

150. Ad secundum (2) dicitur quod sit in praedicamento. Ad probationem dico, verum est, circueunt omnia praedicamenta designative, quia mediante ipsa intelligitur res cuiuslibet praedicamenti; non autem collocative, quia in praedicamento qualitatis tantum.

151. Ad tertium (3) conceditur consequentia. Ad improbationem dicitur quod est met res et cum hoc ens rationis, ut patuit.

152. Ad quartam (4) "aut substantia etc" dicitur quod sit accidens. Ad probationem, verum est collocative, sed intensive bene invenitur in substantia.

153. Ad quintum (5) <consequentia> probatur. Antecedens² est falsa. Ad probationem "vel illo etc" dicitur quod sit ens reale, non superaddens quod dicitur modale. Cum quaeritur quae esset eius operatio, dicitur quod tendere in alterum.

154. Ad sextum (6) conceditur <A>. B negatur. Ad probationem dicendum quod non negat accidens, saltem de prima specie qualitatis.

¹ *scilicet*: intentio est minoris entitatis.

² B K.

*References to Medieval Latin Sources**Quaestio 1*

- \$1. Albertus Magnus, *De praedicabilibus* I, c.4, pp.7a-8b (ed. Borgnet, vol. I).
- \$14. *Summa quinta*, i.e. *De locis*. Petrus Hispanus, *Tractatus* ed.L.M.de Rijk, 1972 (=PH) p.55ff.
- \$19. PH p.1,4 (see apparatus).
- \$26ff. Cf. Aegidius Romanus, *In soph.El.*, f.2vb (ed.Venetiis 1500).
- \$35. Cf. Radulphus Brito, *Quaest.in Porph.qu.2*; Ms.Bruxelles, BR3540-47, f.37r.
- \$46ff. Cf. Appendix §§125-131.
- \$51. Albertus Magnus, *De praedicabilibus* I, c.4, pp.6b-7a (ed.Borgnet, vol.I).

Quaestio 2

For the entire question cf. the Appendix. Cf. also Jan Pinborg, *Zum Begriff der Intentio Secunda*, *CIMAGL* 13 (1974), 49-59.

- \$10ff. This is the third opinion of intentions quoted by Peter Aureoli (*In Sent.I dist.23*) and attributed to Guarro (=William of Ware).
- \$23ff. Radulphus Brito, *Sophisma 'Aliquis homo est species'* (ed. J.Pinborg in *Vivarium* XIII (1975), 119-152. See also Jan Pinborg, *Radulphus Brito on Universals*, *CIMAGL* 35 (1980), 56-142.
- \$62ff. Hervaeus Natalis, *De secundis intentionibus*.
- \$§100-103. Cf. Matheus of Gubbio, *Determinatio de ente rationis* (Ms. Erfurt 4° 276 ff.141v-143r).
- \$109. See below qu.6.

Quaestio 3

- \$0. PH p.1,5 (see apparatus).
- \$7. PH p.1,5 (see apparatus).
- \$45. *Supra*: cf.\$36.

Quaestio 4

- \$3. PH p.1,14-21.
- \$4. PH p.1,22-2,10.
- \$6. PH p.1,22ff.

Quaestio 5

- \$0. PH p.1,22ff.
- \$2. Thomas of Erfurt, *Grammatica speculativa* (*De modis significandi*), ed. G.L.Bursill-Hall, London: Longman 1972, cap.I,2, pp.134-136.
- \$8. PH p.2,3ff.
- \$§26-34. Cf.Johannes of Jandun, *In Met.IV qu.14 Ad rationes* (f.54vB; ed. Venetiis 1525).

Quaestio 6

- \$0. PH p.2,12.
- \$1. Thomas of Erfurt, *Grammatica speculativa* cap.I,2, p.136.
- \$7. PH p.2,13-14.
- \$8. Cf.Albertus Magnus, *In Perihermeneias* I, tract. II, c.IV, pp.388-389 (ed.Borgnet, vol.I).
- \$§11-16. e.g.Radulphus Brito, *Quaestiones super Priscianum minorem*, ed. Heinz W.Enders & Jan Pinborg. *Grammatica Speculativa* 3, Stuttgart

1980, qu.10, p.123; qu.20, pp.160-161; Quaestiones super Perihermeneias, qu.5, ff.106ra-108ra (Ms.Bruxelles, BR, 3540-47).

- \$28. Cf. Johannes Aurifaber, Sophisma 'Nominativo hic magister', ed. J. Pinborg, Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter, BGPhThM, Bd.XLII,2,1967,pp.215-232.

Quaestio 7

\$1. PH p.2,19.

- \$39. E.g.Albertus Magnus, In Perihermeneias I, tract, II,c.V,pp.391sq. (ed. Borgnet, vol.I).

Quaestio 8

\$0. PH p.3,10-11.

- \$8. Cf.Boethius, In Perihermeneias, ed. secunda II, c.4 (p.93, ed.Meiser).

\$10. PH p.2,5-6.

Quaestio 9

- \$§21-23. This opinion is based on the acceptance of Duns Scotus' famous *distinctio formalis*, heavily attacked by Johannes of Jandun and Ockham.
 \$§24-25. Cf.Johannes of Jandun, In Met.II qu.10 (F.31vB): Dicere quod forma simplex et suae formalitates sint idem realiter et non formaliter implicat contradictionem, quia quae sunt diversa sicut res et res sunt diversa realiter... Sed forma simplex et suae formalitates sunt res, quia dato quod intellectus non intelligeret adhuc essent istae formalitates diversae et distinctae... Sed tu forte diceret quod istae formalitates non sunt res, sed modi diversi rerum. Contra: illud quod est idem realiter cum re est res, quia aut est res vel non. Si est res, habetur intentum. Si non, tunc est res et non est res, quae sunt contradictoria.

Quaestio 10

\$7. PH p.3,24.

Quaestio 11

\$1. PH p.3,24.

\$3. PH p.11,18.

\$7. PH p.12,25-27.

\$14. PH ibd.

\$17. PH p.13,1-3 & 15,21ff.

Quaestio 12

\$2. Albertus Magnus, De praedicamentis tract.VI,c.I,p.270b (ed.Borgnet vol.I).

\$§8-16. Johannes Duns Scotus, Super Praedicamenta qu.36,pp.510-521 (ed. Vives, vol.I).

\$19. Robertus Grosseteste, In Post.Anal.I,4,pp.111sq. (ed.Rossi).

\$20. Cf.qu.9,\$§24-5.

\$21. Albertus de Orlamünde(?), Summa naturalium I, c.4 (Alberti Magni Opera, vol.XXI, p.3a; ed.P.Iammy, Lyon 1651).

Quaestio 13

\$1. PH p.17ff.

\$8ff. The quotation of Ockham appears to be indirect. Nowhere in Ockham do we find the same series of arguments though most of them can be paralleled in Ockham. Cf.e.g.Summa Logicae I cc.14-17 (pp.47-62,ed.Gal&Brown).

Quaestio 14

\$§8-11. For the question and a similar opinion see Radulphus Brito, Quaest. in Porphy. qu. 5, ed. Jan Pinborg, Radulphus Brito on Universals, CIMAGL 35 (1980), pp. 60-83.

\$28f. Cf. the opinion of Albert quoted *ibid.*

Quaestio 15

\$1. PH p. 26ff.

\$7. PH p. 29, 17ff.

\$9ff. William of Ockham, *Summa Logicae* I, cc. 40; 41; 42; 48; 50 (pp. 111sq.; 114sq.; 118sq.; 152sq., ed. Gal & Brown). *Expositio in Librum Praedicamentorum* cc. 7-8; 12; 14 (pp. 157sq.; 238sq.; 268sq., ed. Gal).

Quaestio 16

\$8ff. Johannes Duns Scotus, In lib. sent., *Ordinatio* I, dist. 3, pars 1, qu. 1-2 (ed. Vaticana, vol. III, 1954, p. 18sq.). *Lectura* I, dist. 3, pars 1, qu. 1-2 (ed. Vaticana, vol. XVI, 1960, p. 232sq.).

Appendix

\$17ff. For this article cf. qu. 2 above.

\$§18-27. Very close to Matheus of Gubbio, Quaest. in Porph. qu. 1 (Kraków BJ 737 f. 133v):

[Ad 18] Quia dicebatur superius quod universale esset subiectum in libro Porphyrii ideo fit dubitatio quid sit illud vel quod et quale universale sit subiectum in libro Porphyrii.

Ad quod dicunt quidam quod universale duplex est: quoddam est universale reale et quoddam est universale intentionale. Universale reale est res simplici intellectui intellecta praeter unitatem numeralem et actualem multiplicationem in suppositis. Et subdunt quod primo movet intellectum.

Secundo dicunt quod universale intentionale est habitudo consequens rem intelligibilem obiective in intellectu existentem quae [qualis] habitudo in sui formalitate est nihil vel quae formaliter est nihil. Quod ipsi probant: si esset aliquid, aut causa aut causatum; non causa quia tunc esset deus vel materia prima; si causatum, aut habet causam realem aut rationis; non realem quia tunc eius effectus esset realis, nec rationis quia tunc procederetur in infinitum. Sed hoc est falsum; probatio: quia per te talis habitudo habet causam rationis, et adhuc quaeram de illa causa rationis aut est causa aut causatum et procedam in infinitum.

Sed salva reverentia sic dicentium illi falsum dicunt.

[Ad 20] Primo quod dicunt quod universale reale est quidditas et essentia rei intellecta simplici intellectui, et subdunt quod primo movet intellectum. Contra illud: si ita esset quod talis res primo movet intellectum, sequitur quod ante primum actum intelligendi causaretur alter actus intelligendi. Hoc est falsum quia ante primum nihil est. Consequentia tenet, quia per eos universale reale quod primo movet intellectum est ipsa quidditas et essentia rei simplici intellectui intellecta, et sic res intellecta est causa ad actum intelligendi et erit prior, quia causa praecedit suum effectum. Et sic res intellecta naturaliter est prior actu intelligendi. Et cum res intellecta includit duo, scilicet quidditatem et intellectionem, ergo ante primum actum intelligendi dabitur actus, quia id quod primo movet intellectum est obiectum, sed obiectum est res intellecta, sed res intellecta intellectionem, et cum intellectum praecedit actum intelligendi. Si sic ergo etc.

.....
[Ad 21] Contra secundum cum dicunt quod universale est [quidditas] habitudo consequens rem intelligibilem quae est formaliter nihil. Contra illud, quod

ista habitudo sit aliquid arguendo sic: Quotiescumque ad antecedens sequitur consequens necessitate naturali et per se, si antecedens est aliquid et consequens est aliquid. Sed in consequentia quam statim faciam est huiusmodi. Ergo etc. A est nota per Aristotelem primo Priorum. Sed B apparet quia fiat talis consequentia: res est intellecta ergo sequitur habitudo rei intellectae ad rem intellectam. Sed antecedens est aliquid, scilicet 'res est intellecta'; ergo consequens erit aliquid. Sed consequens est habitudo, ergo erit aliquid.

[Ad 22] 2° sic: <si> ista habitudo esse<t> nihil, sequitur quod logica esset de nihilitatibus. Hoc est falsum. Consequentia tenet, quia logica est de istis habitudinibus. Cum ergo istae habitudines per eos sint nihil, ergo logica est de nihilitatibus.

[Ad 23] 3° sic: Si illa habitudo esset nihil, sequeretur quod quanto res plus intelligeretur, tanto plus diminueretur. Sed hoc est falsum. Consequentia tenet, quia quotiescumque aliqua nihilitas de uno fundetur in ali[quo], hoc non est nihil per obiectivum alicuius entitatis in illo. Sed habitudo non diminuitur, ergo etc. A est nota. Sed B apparet, quia cum res intelligitur aut diminuitur aut non. Si diminuitur, ecce propositum. Si non diminuitur, ergo etc.

[Ad 24] 4° sic: Item pro tanto quia talis habitus est aliquid, quia non ens et nihil sunt idem numero. Dicit Commentator in XII. Metaphysicae quod non ens dicitur tribus modis: non ens aut ut materia prima aut ut negatio aut ut privatio. Sed illa habitudo non est non ens ut materia, quia est nihil per te, sed <materia> est aliquid. Nec ut negatio, quia negatio dicit negationem alicuius rei; modo nihil non potest negare aliquid. Nec ut privatio, quia tunc aut esset privatio entis rationis aut entis naturalis; non privatio entis rationis, quia tunc privationis esset privatio; nec entis naturalis, quia privationes entium reducuntur ad idem genus, ut habetur IV. Metaphysicae.

5° sic: Per nihil nihil refertur. Sed per habitudinem actus intelligenti refertur ad rem, et e converso. Ergo non est nihil.

6° sic: Illa habitudo de necessitate est aliquid cuius extrema sunt aliquid. Sed extrema habitudinis sunt aliquid. Ergo etc. A est nota; sed B apparet quia res et intellectus sunt sicut habitudinis extrema, et sunt aliquid, ut patet. Ergo et habitudo.

The opinion refuted is that of Hervaeus Natalis, even if somewhat imprecisely expressed. A more thorough discussion can be found in Matheus' *Determinatio de ente rationis* (Erfurt 4° 276 f.141v-143r). Matheus' attack is directed against Hervaeus' *Quodlibet* III 1. See also above qu.2, §62ff. and J.Pinborg, *Zum Begriff der Secunda Intentio*, CIMAGL 13 (1974), pp.49-59.

§28. This opinion and the following (§32) seem to reflect two aspects of Radulphus Brito's theory of intentions (cf. ad qu.2 §23).

§§29-31. For this critique cf. Johannes of Jandun, *In Met.* III qu.12, f.41 vasq. (cf. Jan Pinborg, *A Note on Some Theoretical Concepts of Logic and Grammar*. *Révue Internationale de Philosophie* 113 (1975), p.293sq.

§§33-35. For this critique cf. Hervaeus Natalis, *De secundis intentionibus*, qu.2, ed. Jan Pinborg, Radulphus Brito on Universals, CIMAGL 35 (1980), pp.130-132.

§§36-37. Matheus of Gubbio, *Quaest. Porphy.* qu.1; qu.11 (the last part of §37).

§46 This is apparently another aspect of Hervaeus' doctrine.

§§102-105. Matheus of Gubbio, *Quaest. Porphy.* qu.11-12 (ff.135ra-135vb); 17 (f.136vb).

- \$109. Cf. Johannes of Jandun in Met. II qu. 10 (f. 34v): Aliter potest dici quod nomine generis duo possunt importari, uno modo forma generalis quae est in potentia et ordinatur ad aliam formam... et sic est pars speciei et non praedicatur de specie nisi in obliquo ut 'homo est ex animali'. Similiter intelligas de differentia. - Alio modo genus dicit compositum ex materia et forma speciei et formis praecedentibus formam speciei, tamen sub ratione communi, et dicit totam essentiam speciei, et praedicatur in modo de ipsa... Et scias istam distinctionem generis non esse fictam, sed eam ponit magister Robertus, qui fuit unus de subtilissimis philosophis in Anglia, qui istam opinionem tenuit et defensavit eam, et omnes tunc eam approbaverunt, licet iam sit inconsueta et quam plures tenuerint oppositum propter quasdam apparentes rationes quae sufficienter sunt solutae, et etiam propter famositatem illorum magistrorum qui fuerunt magni tenentium eam, sicut est Albertus et S. Thomas et Aegidius. Et ante tempus illorum opposita pars, scilicet pluralitas formarum, apud plures affirmabatur secundum veritatem.
- \$125. Albertus Magnus, De praedicabilibus I, c. 4, pp. 7a-8b (ed. Borgnet, vol. I).
- \$130. Albertus Magnus, ibd.

INDEX NOMINUM

Page references in italics refer to the editorial additions, not to the text. A double stroke // separates references to the Quaestiones from references to the Appendix.

- Aegidius Romanus: 6.163.166.
 Albertus Magnus: 11.18.76.102.104//154.156.158.159.163.164.165.166.
 Algosus (*sic!*). //154.
 Antiqui (logici): //147.
 Aristoteles (Philosophus): *passim*.
 Averroes (Commentator): 18.20.22.40.41.43.57.74.75.89.92.103.107.108.109.
 110.111.112.113.114.115.122.124.125.129.132//136.139.142.144.145.146.
 153.156.160.161.
 Avicenna: 11.16.20.22.96//136.159.
 Bartholomeus of Bruges: 7.
 Blasius of Parma: 5.
 Boethius: 18.67.90.102//136.160 (De unitate et uno).162.
 Cicero (Tullius): 12.14.
 Hervaeus Natalis (Orpheus): 33.163//166.
 Hippocrates: 41.46.
 Intentionistae: 19.38.114.
 Jacobus of Piacenza: 8.9.
 Johannes Aurifaber: 5.8.9.164.
 Johannes Duns Scotus: 103.129.164.165.
 Johannes of Jandun: 5.7.9.163.164.166.
 Johannes of Pylcza: 6.
 Matheus of Gubbio (Eugubio): 6.8.9//138.141.154.155.157.163.166.
 Moderni: 12.20.22.23.40.62.
 Petrus Aureoli: 163.
 Petrus Hispanus (auctor, littera): 5.13.14.41.42.48.49.54.55.60.61.63.67.
 75.78.90.96.97.98.102.103.105.122.123.163.164.165.
 Plato: 56.75.109.110.114//161.
 Porphyrius: 22.26.60.61.80.82.117.119.129//141.146.147.156.
 Proclus: //152.
 Radulphus Brito: 163.164.165.166.
 Robertus Grosseteste (Linconiensis): 104//146.157.165.
 Robertus Kilwardby (de Anglia): //157.166.
 Simplicius: //136.
 Theodericus de Erfordia (Magdeburg): 7.
 Thomas Aquinas: 6.7//154.166.
 Thomas of Erfurt (auctor modorum significandi): 22.54.60.164.
 Walter Burley: 6.
 William of Ockham: 6.109.123.126.165.

INDEX RERUM

This selective index comprises the terms which are defined in the text or which are informatively described.

- accidens: a. alterius 100. a. in subiecto immediato 107. a. in subiecto principali 107. a. animae 36; 39. a. rationis 39.
 actus intelligendi: 24.
 aequipollentia: 105.
 ambitus: 16; 17.
 analogum: 119.
 argumentatio: pars a. 50.
 ars: 13; 14.
 cognitio: c. discursiva 129.
 conceptus: c. absolutus 25. c. accidentalis 25. c. communis 25. c. essentialis 25. c. proprius 25. c. respectivus 25. diversitas conceptuum 83.
 congruum: 12.
 consequentia: 97.
 conversio: 105.
 copula: 99.
 definitio: 75.
 demonstratio: 12.
 denominatio: 112; 137.
 descriptio: 78.
 differre: d. accidentaliter 85. d. essentialiter 85. d. formaliter 84. d. modaliter 106. d. realiter 80; 84. d. specie secundum modum/rem 119.
 differentia: d. formalis 104.
 dignitas: 12.
 ens: e. rationis 17; 158. e. reale 19; 158. e. reale corporale 19. e. reale spirituale 19.
 enuntiatio: 85.
 esse: e. obiectivale 113. e. repraesentativum 113. e. significatum 112.
 finis: 69.
 forma: f. particularis 114. f. universalis 38; 111. cf. differre.
 formalitas: 32.
 genus: 19; 38; 119.
 grammatica: 12; 13.
 habitudo: 28; 29; 35.
 idea: 114.
 idem: i. numero 83.
 incongruum: 12.
 impositio: 112. nomen primae i. 25; 38. nomen secundae i. 25; 38. individuum: 19.
 infinitum: 68.
 intellectus: triplex operatio i. 27; 29.
 intellegentia: 38.
 intelligibile: i. primum 34. i. secundarium 34.
 intentio: 37. i. in abstracto 25; 28; 34; 151. i. complexa 151. i. in concreto 25; 28; 34; 151. i. incomplexa 151. i. prima 150. i. penes res 146. i. secunda 23; 150.
 linea praedicamentalis: 85.
 logica: 12; 14; 15; 16; 18; 38. l. docens 14; 15. l. utens 14; 15. subiectum l. 24; 39.
 materia: 51.
 modus: m. essendi 16; 62. m. sciendi 15. m. significandi 64. m. significandi activus 62.
 nomen: 62; 63; 65. n. infinitum 68; 72. n. negativum 68. n. privativum 68.
 numerositas: 83.
 oppositio: 105.
 oratio: 75; 76; 85. o. imperfecta 75. o. perfecta 75; 77.
 passio: 12. p. animae 56. p. propositionis 105.
 possibile: 70.
 praedicamentum: 124. p. absolutum 124.
 principium: 43. p. commune 44. p. communissimum 44. p. complexum 43. p. incomplexum 43. p. proprium 43.
 promissio: 111.
 propositio: 85. p. formaliter 93. p. de inesse 99. p. materialiter 92; 93. p. modalis 99. p. per se nota 43. cf. species.
 quantitas: 123.
 reduplicatio: 16; 52.
 regula: 12; 13.
 relatio: 50; 91; 123. extrema r. 88. fundamentum r. 86. subiectum r. 86. r. realis 76. r. rationis 39; 64. r. secundum dici 39; 124. r. secundum esse 39; 124.

respectus: 125.

scientia: 12. aliquid considerari
in s. 50; 69. subiectum s. 43. s.
communis 17. s. practica 13. s.
rationalis 16; 18. s. realis 16;
18. s. specialis 17. s. speculati-
va 13; 14. s. trivialis 12.

significatum: s. orationis 79. s.
principale 57.

species: 19; 38. s. in intellectu
recepta 147. s. intellegibilis
23; 24; 111; 147; 150. s. specia-
lissima propositionis 99.

subiectum: 12; 38. s. immediatum

107. s. principale 107. *cf.* lo-
gica; scientia.

syllogismus: 19. s. dialecticus 43.
s. ducens ad impossibile 43; 45.
s. ostensivus 43.

transcendentia: 119.

universale: u. in communi 117. u. in
essentia 113. u. praedicationis sec.
essentiam 111. u. praedicationis
sec. existentiam 111. u. pro in-
tentione 138. u. pro re 138. u.
repraesentationis 111; 113.

univocum: 128.

vox: 49; 63. v. inventa 56.